

Milan Begović

Hrvatski Diogenes

Historička komedija iz polovice XVIII. vijeka u pet činova

po romanu Augusta Šenoa

STJEPANU RADIĆU

*na mučenički grob ovo nekoliko
stranica hrvatske prošlosti polaže*

M. B.

eLektire.skole.hr

SADRŽAJ

PRVI ČIN _____	4
DRUGI ČIN _____	15
TREĆI ČIN _____	33
ČETVRTI ČIN _____	50
PETI ČIN _____	67
RJEČNIK _____	84

LICA:

ANTUN pl. JANKOVIĆ-BRIBIRSKI	NIKOLA ŠKRLEC
Grof ADAM BAČAN	FRAN KUŠEVIĆ
Grofica TEREZA, njegova žena	Barun MALENIĆ
Barun VJENCESLAV KLEEFELD, obrstar	ANTUN BEDEKOVIĆ
Barunica MARGARETA, njegova žena	VUK ZELAČIČIĆ
AMÉLIE, njihova kći	KRSTO STOLNIKOVIĆ
Barunica JULIJANA SERMAGE	IVAN KUKULJEVIĆ, kanonik
Barun TROILO, njezin sin	ĐURO POGLEDIĆ
Grofica ANKA, njegova žena	VUK JELAČIĆ
BELIZAR pl. PAKIĆ, krajiški kapetan	Poručnik GREGOROCI
RUŽICA DELIĆEVA	Majstor MIJO MAGIĆ, kovač
FRUZIKA pl. FEJERVARY	MARICA, njegova kći
Barun ANTUN BERGEN, kapetan	JOSIP JURATOVIĆ
ŠANDOR SZABO, lajtnant	JANKO, Jankovićev sluga
Grof KRSTO ORŠIĆ	BENJAMIN, vlasuljar
Prepošt ČEGETEK	BABIKA, u službi kod Magića
FRANJO TAUSI, biskup zagrebački	Kapucin JEROLIM
BALTAZAR KRČELIĆ, kanonik	Komornik grofice Bačan
Grof LJUDEVIT ERDÖDY, banski namjesnik	SAMUEL, žitar
Grof JOSIP, njegov sin	PANCRAZIO } Dva lakaja
Grof KAZIMIR DRAŠKOVIĆ, general	PROTASIO } u službi grofa Bačana
STJEPAN PATAČIĆ	JANOŠ, primaš
FRAN PATAČIĆ	CIGANI.

MASKE: Amor, Psihe¹, Kalabrez², Dimnjačar, Dezdemoni, Turčin, Koludrica, lo³, Kokot, Patka, Tri Gracije, Kastor, Poluks⁴, Merkur, Mars⁵, Herkules, Ganimed⁶, Jupiter, Pastiri i pastirice. Glumci.

Radnja se zbiva polovicom XVIII. vijeka u Zagrebu, samo drugi čin u Šestinama.

¹ *Psihe* - grč. ljepotica u koju je bio zaljubljen bog ljubavi; personifikacija duše

² *Kalabrez* - stanovnik Calabrije, krajnjeg juga Apeninskog poluotoka

³ *Androklo* - u starorimskoj mitologiji, odbjegli rob koji je sreo lava i izvukao mu trn iz šape; kad je bio uhvaćen, osuđen je na borbu s tim lavom, ali lav nije htio napasti svoga dobročinitelja

⁴ *Kastor i Poluks* - po grčkomu mitu blizanci Dioskuri; Kastor i Poluks (ili Polideuk) sinovi su Zeusa i Lede, junaci i polubogovi; simbol bratske ljubavi; poslije smrti postali su zvijezde

⁵ *Mars* - starorimski bog rata (grč. Ares)

⁶ *Ganimed* - u grč. mitologiji lijep dječak koji bogovima na Olimpu toči piće

PRVI ČIN

Scena: Kabinet u Jankovićevu⁷ stanu. Stil pokućstva, tapeta, slika, ogledala: marijaterzijski. Strop na svodove. Po stolovima knjige i papiri. Vrata. Tapetna vrata. Prozor sa okruglim pločicama, na ulicu.

(Kad se digne zastor MIJO MAGIĆ, kovač i bravar, zabavljen je oko jednog lusteru od kovanog željeza, koji ima biti obješen na strop. Pri tome mu pomaže njegov kalfa JOSIP JURATOVIĆ).

MIJO: Dajte, Josipe, svinite još i ove ostale listiće ovako... Dobro ste to izmislili...

JOSIP: Drago mi je, vaša milosti, da vam je pravo tako.

MIJO: Pa i jest. Ruka vam je lagana, kao da ste učili zlatariju.

JOSIP: Vidio sam ja mnogo takvih stvari. U Belgiji. Nisam se ja tamo samo tukao. Gledao sam dobro sve šta spada u moj zanat.

MIJO: A lijepih je tamo stvari - a?

JOSIP: Jest, vaša milosti, lijepih! Prerisao sam gdjekeje, a neke i upamtio. Prekrasne svijećnjake u gradskoj kući u Gentu. Ključanice na vratima palača. I rešetke kao čipke...

MIJO: No - tako je dobro... Sad gore s njim!

JOSIP: Još samo ovaj...

MIJO: A znate li vi, mladi Juratoviću, koji je danas dan? Dvije su nedjelje prošle što ste k meni došli. I danas će se sastati plemeniti ceh da ocijeni vaše djelo i da vas proglasi pravim cehovskim majstorom... Bilo u sto dobrih časa!

JOSIP: Hvala vašoj milosti!

MIJO: Samo nek nam od kuće jave, kad dođu poslanici od plemenitog ceha... Al sad naprijed... *(Uhvati za luster)*. Dižite...

(U taj se čas začuje vani ženska vika, oni se trgnu).

JOSIP: Marica!

MIJO: Marica!

(Prije nego oni dođu do izlaza, upare MARICA u sobu sva prestrašena, a za njom JANKO).

MARICA *(baci se ocu u naručaj i zaplače)*. Tata!

MIJO: Šta je?

⁷ *Janković-Bribirski, Antun pl.* (1736-1765) - hrvatski velikaš, kraljevski viježnik, križevački podžupan, prisjednik Banskoga stola

JOSIP (*Janku*): Šta se je dogodilo?

JANKO: Ja sam upravo bio na hodniku, vrata su bila otvorena, a na jednom uleti majstorska djevica i sva drhćući od straha zapita za majstora... Nisam dospio ni da odgovorim, proletila je kraj mene...

MIJO: Al šta je... govori...

MARICA (*još uvijek uzbuđena*): Ah, tatice, strašno...

MIJO: Umiri se... Šta je?

MARICA: Mati me je poslala da vam javim, da su došla po vas cehovska gospoda. "Tata je kod velemožnog preko - skoči tamo, nek odmah dođe." Kad sam iz Mesničke ulazila u Visoku ulicu stane preda me visok, suh oficir... šiljaste brade, žutih očiju...

MIJO: Oficir? Mlad?

MARICA: Ne, vaših godina... čini mi se...

MIJO: Pukovnik?

MARICA: Jest - tako nekako.

JANKO: Aha - Kleefeld!⁸

MIJO: Kleefeld!

JOSIP: Barun Kleefeld! Tako je on radio i u Belgiji.

MIJO: Kako?

JOSIP: Nijedna djevojka nije imala mira od njega... Bogme, da mu se ne dogodi kao ono u Gentu, kad je neki građanin na nj nauškao pse...

MIJO (*Marici*): Šta ti je učinio?

MARICA (*koja se međutim sabrala*): Ustavio me na sred puta. "Znate li vi, lijepa djevice" - reče, "da ja ovuda radi vas prolazim?" - "Ne znam, gospodine" - odgovorim ja. "Ja vas nisam nikad vidila." - "Zašto onda imate vaše lijepe oči?" - reče on. "Da vidim onoga tko je meni drag". - (*Pri tom pogleda neopaženo na Juratovića*).

MIJO (*nestrljivo*): A dalje...

MARICA: "Ono je vaša bašta preko, mlada djevice" - reče on - "sjedite li katkad sami tamo?" - "Sjedim i stojim tamo vrlo često, gospodine!" - odgovorim ja. "A nemate li psa u bašti..."

JOSIP: Aha! Stari zec!

JANKO (*se smije, u to se začuje iz odaje Jankovićevo zvonce, a Janko se trgne i odleti van*). Velemožni!

MIJO (*Marici*): Pa onda...

MARICA (*stidno*): Onda... onda... sam mu rekla: "Zbogom, gospodine"... i poletila u Benetačku ulicu, a on za mnom, i sve nešto govori, govori, i prestigao me upravo kraj Sermage-ove⁹ kuće. "Pustite me, gospodine", rečem ja, "meni se žuri, imam važnog posla kod velemožnog gospodina Jankovića..." - "Ah, gle, gle" - nasmije se on - "zna mudri

⁸ *Kleefeld, barun Vjenceslav* - austrijski časnik, kostajnički pukovnik, kasnije zamjenik vrhovnog zapovjednika u varaždinskom generalatu

⁹ *Sermage* - stara francuska porodica koja se naselila u Hrvatskoj i pohrvatila

"francmaçon"¹⁰ - i tri put je rekao tu nerazumljivu riječ - "zna on šta je lijepo i slatko..." Pri tom me primi iza glave i htio me je...

JOSIP: Životinja!

MIJO: Je li moguće!

MARICA: Al ja sam se prignula i izmakla. Poletio je za mnom i dovikivao: - "Do viđenja"... Hvala bogu, što sam tu!

MIJO: Valja se čuvati. Ti se nećeš više maknuti iz kuće, jesi li čula? Ja sad idem do cehovske gospode, a vi, Josipe, kad objesite ovaj svijećnjak, otpratite Maricu kući, a onda požurite, jer vas čekamo. Zbogom. (*Ode*).

(Joso i Marica ostaju za čas nijemi. Ona se ogleda par puta po sobi i baci mu se u naručaj. Dug, nijem zagrljaj. U to se pojavi JANKOVIĆ na vratima, lulicom u ruci, u modroj, svilenoj, srebrnim cvijećem vezenoj haljini, bijelim svilenim čarapama, svijetlim izrezanim cipelama, ostane razdragano začuđen i gleda na zagrljeni par. Iza njega JANKO, i on nasmijan gleda bez riječi ljubavnike. Pauza).

JANKOVIĆ (*jovijalno*): A tko se to a m b r a s i r a u mojoj kući?

JOSIP i MARICA (*se naglo otrgnu*).

JANKOVIĆ (*smijući se, a Janko za njim*): Nastavite... nastavite...

MARICA (*poleti na stranu i postiđeno pokrije lice*).

JOSIP: Oprostite, velemožni...

JANKOVIĆ: Šta se stidite, djevice! Ta niste bili u zagrljaju staroga Kleefeldla! Nastavite... No... još jedanput...

JOSIP: Velemožni...

JANKOVIĆ (*uporno*): Velim, još jedanput!

JANKO (*iza Jankovićeovih leđa gesta postiđenoj Marici neka zagrlji Josipa*).

JOSIP (*hoće i neće*): Ali, velemožni...

JANKOVIĆ: Odmah...

JOSIP (*primi Maricu i ona se sva u neprilici baci na njegovu grud*).

JANKOVIĆ: *Très bien!*¹¹ - Djeco, to vam izvrsno reusira! *Elle est adorable!*¹² (*Uživa u gledanju toga zagrljaja, a onda pođe do svijećnjaka, našto se mladi razdvoje*): Je li već gotovo?

JOSIP: Sve je u redu, velemožni. Samo da ga objesimo. (*Janku*) Janko...

JANKOVIĆ: *Allons!*¹³ A gdje je majstor Miško?

JOSIP (*popne se na ljestve koje tu stoje*): Pozvali su ga hitno u ceh... (*Janku*): Dodajte mi...

¹⁰ *francmaçon* (franc.) - slobodni zidar, mason

¹¹ *Très bien!* (franc.) - vrlo dobro

¹² *Elle est adorable!* (franc.) - Ona je divna!

¹³ *allons* (franc.) - hajdemo

JANKOVIĆ (*pođe do Marice*): Čujem, da vi potajno konverzirate sa obrstarima i kavalirima i varate ovog vašeg devotnog mladića...

MARICA: Vaša milosti... (*Ona udari u plač*).

JANKOVIĆ: *C h a r m a n t e ! C h a r m a n t e !*¹⁴ Al nemojte plakati. Već ćemo mi onog Seladona kazniti... Smijaj ćete se već... To jest. Smijte se! No, no, smijte se... Dakle *n o m d e*¹⁵... Hahaha!

MARICA (*se kroz suze smije - na to prihvate i ona dvojica, koji su već objesili svojecnjak i svi se smiju skupa*).

JOSIP (*siđe i pokaže na viseći svojecnjak*): Kako vam se dopada, velemožni?

JANKOVIĆ: Tko? Obrstar? A ne, svojecnjak. *T r è s b i e n .* (*Marici*): Kako se zove ona stara žena što služi kod vas?

MARICA: Babika, vaša milosti!

JANKOVIĆ: Pošaljite Babiku večeras k meni. A onda ćemo aranžirati malu sitnu intrigu. Delektirat će se cijeli Zagreb! A pemski obrstar neće više kujonirat hrvatske djevojke. A sada - adieu, djeco!

JOSIP: Hvala, vaša milosti!

JANKOVIĆ (*Josipu*): A vi mladiću, čuvajte vašu djevicu i čim prije: pred oltar! Ja sam je držao na krstu, ja ću joj kumovati i kod vjenčanja... A kumovat ću vam i kasnije, ako vam bude reusiralo... (*Izgura ih na polje*). Pozdravite mi majstora Miška i majstoricu Katu. (*Gleda za njima*). Adieu! (*Okrene se Janku*): Benjamin! (*Janko otvori druga vrata i uđe VLA-SULJAR BENJAMIN, noseći svoja utensilija i toaletni Jankovićevo ogrtač od bijeloga muslina. Pomogne Jankoviću u ogrtač. Janković sjedne, a vlasuljar mu uređuje glavu. Janko izađe*).

JANKOVIĆ: Čiju si glavu danas već maltretirao, *m o n c h e r*¹⁶ Benjamin? (*Izgovara čitavo vrijeme "Benžamen"*).

BENJAMIN: Danas imam čast, velemožni, držati u svojoj ruci prve zagrebačke glave... (*Dok dijalog traje, on radi svoj posao. Malen je, mršav, dugonos, komičan tip*).

JANKOVIĆ: Neće ti se umoriti ruka, Benjamin! Nisu teške! Pa da nisu ataširane za vrat, kolike bi odletjele u zrak... A šta se to sprema u našem Zagrebu?

BENJAMIN: Pa ne zna vaša velemožnost? Soareja. Soareja u Šestinama kod barunice Sermage¹⁷.

JANKOVIĆ: Ah, da, da. *J e m ' e n s o u v i e n s ... G r a n d e r é c o n c i l i a t i o n f a m i l i è r e*.¹⁸

BENJAMIN: Tako nekako, velemožni!

JANKOVIĆ: Kad ideš Kleefeldovima?

¹⁴ *charmante!* (franc.) - šarmantno!

¹⁵ *nom de* (franc.) - ime od

¹⁶ *mon cher* (franc.) - dragi moj

¹⁷ *Sermage, barunica Julijana* - rođ. Moscou, posjednica dobra Novi dvori kod Zaprešića, supruga Josipa Petra (1688-1746), tajnica karlovačkog generala grofa Josipa Rabatte

¹⁸ *Je m'en souviens... Grande réconciliation familiale* (franc.) - Sjećam se toga... Veliko obiteljsko pomirenje

BENJAMIN: Odmah odavle, velemožni!

JANKOVIĆ: Tako mi je drago! Da mi nisi nikad došao poslije nego što si bio kod gospodina obrstara! Njegova je perika prljavija od jezika njegove žene. *Et puis, mon cher*¹⁹ Benjamin, imam za te jednu vrlo diskretnu misiju.

BENJAMIN: Ako sam joj samo dorastao, vaša milosti!

JANKOVIĆ: *Une mission diplomatique!*²⁰

BENJAMIN: Razumijem!

JANKOVIĆ: *Une petite intrigue!*²¹

BENJAMIN: Razumijem!

JANKOVIĆ: Kad budeš čistio obrstarovu glavu, spomeni mu onako iz daleka Maricu Magićevu...

BENJAMIN: Šta? Marica... To nije moguće...

JANKOVIĆ: Šta se revoltiraš, Benjamin? Ta ne misliš valjda da bi poštena zagrebačka kći... Al Kleefeld se vrti oko nje...

BENJAMIN: To je zlo! Oficiri ne pardoniraju...

JANKOVIĆ: Zato slušaj. Spomeni mu Maricu. Pa slušaj šta će reći. Kaži mu, da ne bi bilo teško, samo kad bi se moglo predobiti staru Babiku... I tako dalje... i tako dalje... kako ti već znaš... (*U to je vlasuljar svršio svoj posao, pomogao Jankoviću iz ogrtača*).

BENJAMIN: Jesam li ikad, vaša milosti, štogod pokvario?

JANKOVIĆ (*zazvoni srebrnim zvoncem*): Ne, ne, Benjamin... (*Janko uđe*). Daj mu talir, Janko, a meni čokoladu...

JANKO: Njegova milost grof Oršić.²²

JANKOVIĆ: Reci mu nek uđe. Onda dvije čokolade. Adieu, Benjamin, donesi dobre vijesti. (*Janko i vlasuljar izađu, Janković odpuhnuje prah i rukom čisti svoju haljinu. Pogleda se u veliko venecijansko zrcalo, a u to uđe grof KRSTO ORŠIĆ, pristar gospodin, srednjeg stasa, okrugle glave, podrezanih brkova, u crnom hrvatskom odijelu. Ostavi kapu i štap na stolac i pođe k Jankoviću*).

ORŠIĆ: *Servus, servus Magnifice!*²³ Kako živiš? Kako se zabavljaš? Avantire, uvijek avantire... Eh, he, he... (*Prijeti prstom malicijozno i sjede u velik naslonjač*).

JANKOVIĆ: Kolika čast i sreća, *cher ami*²⁴...

ORŠIĆ: Okani se francuskih komplimenata, amice, i reci mi lijepo hrvatski: dobar dan! Sinoć sam, došao sa Slavetića i evo me odmah k tebi, da ti otvoreno kažem dvije tri...

JANKOVIĆ (*ceremonijozno*): Slušam te devotno, illustrissime!

¹⁹ *Et puis, mon cher* (franc.) - A onda, dragi moj

²⁰ *Une mission diplomatique* (franc.) - Jedna diplomatska misija

²¹ *Une petite intrigue* (franc.) - Jedna mala intriga

²² *Oršić, Grof Krsto* (1718-1782) - prisjednik Banskoga stola, kostajnički potpukovnik, glinski pukovnik i zamjenik vrhovnog zapovjednika u banskoj Krajini; istakao se u marijaterezijanskim ratovima

²³ *Servus, servus Magnifice* (lat.) - (vaš sam) Sluga, sluga, preuzvišeni!

²⁴ *cher ami* (franc.) - dragi prijatelju

ORŠIĆ: Dragi moj Antune, reci mi šta je s tobom? Kakav si ti čovjek?

JANKOVIĆ: Zašto?

ORŠIĆ: Zašto? Zašto? (*Sve se više uzrujava*). Pameti imaš, novaca imaš, znaš gledati, umovati, govoriti - ti bi mogao prvi biti u saborima, u našem životu, pa šta radiš? Živiš sam kao fratar, čitaš, pušiš, plešeš, loviš zeceve, srne i lijepe žene... Kakav si ti čovjek? Šta si?

JANKOVIĆ: Hrvat.

ORŠIĆ: Hrvat, Hrvat u toj francuskoj maškaradi?

JANKOVIĆ (*sjedne vis-à-vis Oršiću, među njima stol*): Hrvat - ili ako hoćeš: Diogenes?²⁵

ORŠIĆ: U toj svilenoj haljini? U koliko se sjećam, jezuiti su nas učili, da je Diogenes bio nekakav odrpani filozof, koji je stanovao u bačvi... (*Janko unese čokolade, stavi ih pred gospodu i ode*).

JANKOVIĆ: Čuješ, illustrissime, ako te je iko k meni poslao da me pridobiješ za ovu ili onu stranku...

ORŠIĆ (*plane*): Zar je Oršiću-Slavetićkom potrebno da bude čiji doušnik ili mešetar?

JANKOVIĆ (*mirno, pijucne čokolade*): To mi je drago. Onda ti se mogu povjeriti. Mene je spopala neka tuga, neka dosada kad gledam šta se sve u našoj državi događa. (*Oršić se nasmiješi*). Nemoj se smijati. Tako, jest. Ponajprije uzmi tu nesretnu svađu s Kaptolom: sabor šalje svoju deputaciju u Beč, a Kaptol svoju, pa se međusobno ruže i grde kod dvora...

ORŠIĆ (*opet se smije*): Amice...

JANKOVIĆ: Sad ja govorim. (*Pijucne opet čokolade*). Druga je nesreća Krajiški Statut. Pobjesnio bih, kad pomislim kako ste se dali prevariti od Nijemca Kleefeldta, koji se je kao stjenica ugnjezdio u regnikolarnoj kući!²⁶ Obećali su vam, da će sabor imenovati krajiške oficire, da će ih kraljica plaćati... I primili ste statut "unanimiter". Pa šta je bilo? Ni jednog generala Hrvata, ni jednog višeg oficira... a Hrvatska plaća sve... E n f i n ²⁷, šta je taj statut? Nož kojim se naša stara kraljevina dijeli na komade. Stranci zauzeše sva bolja mjesta. Ban Madžar, biskup Erdeljac, na čelu Krajine Nijemac - a gdje je danas Hrvat u Hrvatskoj? (*Šuteći posrknu Oršić iz svoje šalice*). Sad šutiš, amice - a? Sad se ne smiješ?

ORŠIĆ: Pa šta si se onda zatvorio u svoje duplje i ne govoriš tako ondje gdje treba?

JANKOVIĆ: Kao da bi mene itko poslušao! Plemići mi vele da sam Jezuita. Jezuite da sam f r a n c m a ç o n , i Nijemci da sam stara hrvatska tikva, a Hrvati da sam francuska lutka. Ali ja sam, grofe, Diogenes i tražim svojom lampom... (*Pijucne opet*).

ORŠIĆ: Koga?

JANKOVIĆ (*snažno*): Hrvate! Hrvate koji bi jedanput mogli zaboraviti na svoju korist i mogli razumjeti da je najljepše ono što čovjek učini za svoju zemlju i za čovječanstvo. Tražio sam - i nisam ništa našao. Zavukoh se u svoju bačvu i, pušeći lulu, gledam iz

²⁵ *Diogenes* - Diogen, starogrčki filozof koji je, odbacivši materijalna dobra, stanovao u bačvi, suvremenik Aleksandra Velikog

²⁶ *regnikolarna kuća* - sabor

²⁷ *en fin* (franc.) - na koncu

prikrajka vaše komedije i tragedije, ja, hrvatski Diogenes! I uživam što vam se mogu nasmijati od srca, jer neću da plačem, kad znam da će doći pametniji od vas, koji će popraviti ono što ste vi sagriješili. Onda neće trebati Diogenesa, koji bi tražili Hrvatsku i Hrvate, jer Hrvatska će biti i ostati. Prirodni se zakon ne da ustaviti...

ORŠIĆ (*pogleda ga u čudu*): Ti si u istinu f r a n c m a ç o n !

JANKOVIĆ: I francmaçon i licumjerac, luda pod spodobom pametna čovjeka, mudrac pod maskom komedijaša. Francez odijelom, Hrvat dušom...

ORŠIĆ: Nećeš dakle nikako da izađeš u svijet?

JANKOVIĆ: Neću.

ORŠIĆ: Nikad?

JANKOVIĆ: Nisam rekao nikad. (*Digne se*). Ja sada samo vrebam, al dođe li prilika, provalit ću iz zasjede i udariti po prstima one, koji hoće da ugrabe ono što im ne pripada.

ORŠIĆ: A onda?

JANKOVIĆ: Opet natrag i vrebati dalje.

ORŠIĆ: A ako tebe tko ošine?

JANKOVIĆ: Ja sam neranjiv, m o n a m i ...

ORŠIĆ: S u m m a s u m m a r u m ²⁸: ja sam luda što se ovdje s tobom uzalud razgovaram (*Digne se*).

JANKOVIĆ: To ti samo tako veliš. Al ipak si rado kod mene. Ti ćeš i popodne doći amo na partiju šaha i lulicu duhana.

ORŠIĆ: Pa bene, amice²⁹. Neka te voda nosi. Pripravi šah i lulu. To bistri duh. (*Uzimlje šešir i štap*). Sad zbogom, Lucifere moj!

JANKOVIĆ: A d i e u s a n s a d i e u !³⁰ (*Mala pauza. Janković pođe još jednom do zrcala, pogleda se, pođe do stola, zazvoni.*)

JANKO (*uđe i čeha na vratima zapovijed*).

JANKOVIĆ: Šešir i štap.

(*U isti čas zazveknuše ostruge pred vratima i u sobu naglo upane BELIZAR PAKIĆ, u odori kapetana banskih krajišnika. Visok, okretan, lijep mladić. Zelena dolama s krznom i gajtanima, uske crvene pantalone, visoke čizme. Bijela vlasulja s perčinom. Crni brčići. U ruci prišiljeni kalpak s perjanicom. On skupi noge, pukne mamuzama i pokloni se bez riječi pred Jankovićem.*)

JANKOVIĆ (*u čudu*): Belizar! Dobro mi došao! (*Ogrli ga i poljubi*).

BELIZAR: Da ste zdravo, milostivi moj prijatelju...

JANKOVIĆ: Sad te više ne puštam! Zbaci mundur i prtljagu Boga Marsa... pa pripovijedaj! Htio sam izići - ali sad ću ostati kod kuće... (*Okrene se Janku*): Janko! Donesi kućnu

²⁸ *summa summarum* (lat.) - sve u svemu, sveukupno

²⁹ *bene, amice* (lat.) - dobro, prijatelju

³⁰ *adieu sans adieu* (franc.) - zbogom bez zbogom

haljinu za mladog gospodina. Onda dvije lule i bocu bordoa... (*Janko odleti, a Janković nastavi*): Gle, takog oficira nema čitava kraljevina!

BELIZAR: Zbunjujete me, magnifice!

JANKOVIĆ: Ah, šta - pusti da ti se divim! Lijep si! Junak si!

BELIZAR: Jeste li primili moje pismo?...

JANKOVIĆ: Jesam; al pismo je pismo, kratko, stegnuto, ti ćeš to meni već opširnije ispričati.

BELIZAR: Ako vam se baš hoće... Uostalom ima šta i da se priča. (*Međutim je skidao sablju i dolamu*).

JANKO (*uđe, donese vino, lule, postavi sve na stol, pruži kućnu haljinu i pomogne Belizaru da je navuče, zatim uzme skinute stvari, prebaci ih preko ruke*).

JANKOVIĆ: Priredi sobe mladom gospodinu!

JANKO (*Pođe sa stvarima k izlazu*).

BELIZAR: Prijatelju, čekaj! Nešto si zaboravio! (*Uhvati svoju periku za perčin i baci je na Janka, koji je dočeka i u zraku primi za perčin, pa prebaci hladnokrono preko ramena*). Dosta sam se toga bijesa nanosio! Oprostite, magnifice! (*Uzimplje i puni lulicu*).

JANKOVIĆ (*natače vino*): Pa ti si u svojoj kući. Belizare! - Još jednom: Dobro mi došao!

BELIZAR (*čašom u ruci*): Živjeli, dobrotvore moj!

JANKOVIĆ: A sad mi pričaj, šta je bilo u kraljičinom taboru!

BELIZAR: Držeći se tačno vaših uputa, magnifice, dođoh u Ptuj, gdje je već sve bilo sakupljeno i čekalo kraljicu. Tamo sam našao Rauchova³¹ zeta, Vojkovića, od koga sam čuo sve potankosti. Reče mi da je tamo došlo mnogo hrvatske gospode: i ban i biskupi, namjesnici, kanonici i mnogi drugi. Predstavio sam se odma obrstaru Kleefeldu i mladom glinskom obrstaru Adamu Baćanu³².

JANKOVIĆ: Eh, lako mu je kad mu je stric ban!

BELIZAR: Kleefeldu sam poznavao još iz Belgije. Sladak i gladak, bio je vrlo ljubezan, pitao za vas, preporučao mi da budem pobožan i moralan.

JANKOVIĆ: *Tiens! c'est drôle!*³³

BELIZAR: A on je u Belgiji štipao djevojčice u crkvi!

JANKOVIĆ: I u Zagrebu - na ulici!

BELIZAR: Stari magarac! Oh pardon, magnifice!

JANKOVIĆ: Ništa, ništa, sinko! Bilo je od srca!

BELIZAR: Samo da mu ne prisjedne!

JANKOVIĆ: Pobrinut ćemo se i za to. A mladi Baćan?³⁴

³¹ *Rauch, Ivan* - podban Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije (od 1756), veliki župan zagrebački i križevački

³² *Baćan, grof Adam Venceslav* (mađ. *Batthyány*, 1722-1787) - glinski pukovnik, prisjednik banskoga stola, banski namjesnik 1753-1756, kada napušta položaj zbog ostavke bana Karla Batthyány, svog strica; suprug Terezije Illésházy; pokrenuo trgovinu žitom u Hrvatskoj 1751. godine (uglavnom s Italijom); 1757. napustio Hrvatsku

³³ *Tiens! c'est drôle!* (franc.) - Stanil! to je smiješno!

BELIZAR: Bilo me je stid, kad sam vidio tko je moj komandant! Kržljav, golobrad, blijed, plah, suh.

JANKOVIĆ: Da, da, *m o n c h e r*! Bit će on i više. Zašto je Hrvatska tu? Da se na njoj tove gladni vuci, da plaća poreze, da daje mladost za vojsku...

BELIZAR: Dočeka me u svilenjoj spavaćoj haljini, pružio mi tri prsta i rekao kroz nos: "Drago mi je da vas vidim, dragi Pakiću? Jeste li ambrasirali mnogo lijepih bečkinja? Kako žito u Hrvatskoj?" Promislite, magnifice, obrstar žitar!

JANKOVIĆ: To ti je ono, *m o n a m i*! Naše žito, naša kuruza, naše pare, naše žene... Al kako je bilo pred kraljicom?

BELIZAR: Već sam vam u pismu opisao svu paradu. I kako su se naši proslavili! To je bio trijumf, magnifice! Sve nam je klicalo. Kraljica je sve nas kavalerijske oficire pozvala u šator. Krv mi je zaigrala kad sam klekao pred lijepu kraljevsku gospođu, i primio njezinu bijelu, sitnu ruku. "Vi ste vodili prvi eskadron glinskih konjanika - reče kraljica - junački ste se ponijeli!" Onda se okrene k banu: "Gospodine bane, ja želim da g. Pakić postane kapetanom, a ja ću mu uvijek biti sklona".

JANKOVIĆ: Bravo, *m o n c h e r*!

BELIZAR: I svi su mi gratulirali: i ban i generali i ostala gospoda. U isti čas priđe k meni krasna gospođa, pruži mi buket cvijeća: "Primite gospodine kapetane ovo cvijeće. To je moja gratulacija. Ja sam Terezija grofica Baćan³⁵, vaša obrstarica".

JANKOVIĆ: Oho! *L a b e l l e T h é r è s e ! Q u e l l e c h a n c e !*³⁶

BELIZAR: Društvo je onda kliknulo: "Vivat Pakić!" A kapetan Vojković, koji je bio kraj mene, prišapnu mi: "Grofica Terezija još je milostivija od Marije Terezije!" U isti čas osjetio sam kako me je netko uzeo ispod ruke. Baćanka me odvede do prozora i tu je stala razgovarati sa mnom.

JANKOVIĆ: O čemu?

BELIZAR: Kompliment za komplimentom. A glas joj je nježan, mekan... a rukom mi je stiskala podlakticu... I morao sam joj se zakleti...

JANKOVIĆ: Zašto?

BELIZAR: Da ću se boriti proti svim intrigama što se ovdje vode proti Hrvatskoj, da ću vjerno služiti banu... a uostalom, da će mi sve opširnije reći u Zagrebu.

JANKOVIĆ: Kada?

BELIZAR: Sutra me očekuje...

JANKOVIĆ: Al ti valjda nećeš prije k Baćanki nego k svojoj kumi Julijani? Danas je u Šestinama velika svečanost. Pomirila se je stara Sermažica sa sinom. Sav će Zagreb biti tamo. Pa bio ti umoran bogzna kako, *n o b l e s s e o b l i g e*³⁷.

³⁴ *Baćan, grof Karlo* (mađ. *Batthyány*, 1698-1772) - hrvatski ban 1743-56, sin bana Adama Batthyány; istakao se u ratu s Turcima pod vodstvom Eugena Savojskoga 1716-18; okolnosti njegove ostavke 1756. nisu sasvim jasne, nakon čega napušta Hrvatsku i obavlja niz dužnosti pri bečkom dvoru

³⁵ *Baćan Tereza* (mađ. *Batthyány*) - rođ. Illésházy, supruga Adama Baćana

³⁶ *La belle Thérèse! Quelle chance!* (franc.) - Lijepa Tereza! Kakva prigoda!

³⁷ *noblesse oblige* (franc.) - plemstvo obvezuje

BELIZAR: Svakako, magnifice...

JANKOVIĆ: Ti znaš, da ja ne idem nikamo. Al možda ću doći kasnije, kad se gosti ponešto razidu... Ja se sa starom Sermažicom mogu do zore razgovarati. *Quel esprit! Quelle noblesse! Plus de bon sens*³⁸ - nego čitav naš sabor! Slušaj, šta će ti ona reći za lijepu Tereziju!

BELIZAR: Kao da vas je strah za me, magnifice? Al kunem vam se...

JANKOVIĆ: Ne radi se ovdje samo o lijepoj ženi, *mon ami!* Baćanki služi njezina ljepota... u one svrhe, za koje njezin muž nema dosta pameti. *Me comprends-tu?*³⁹ I zato, čuvaj se. Ti si mlad, bogat jak i odvažan, pa valja da se sam postaviš na pravo mjesto, a ne da ti ga drugi određuju. Znaš li ti tko ti je prijatelj, a tko neprijatelj? Znaš li, koja ti je dužnost? Vidiš li šta se oko nas događa?

BELIZAR: Mnogo sam o tom ovih dana razmišljao, vaša pisma su mi u koječem otvorila oči, a evo me sada ovdje i ja vam se potpuno predajem. Slijedit ću vas i slušati...

JANKOVIĆ: Jest, *mon cher* Belizar! Ja neću da ti budeš kakvi su drugi. Tvoj slavni stric prepustio te je mojoj brizi i ostavio mi je u baštinu da od tebe učinim čovjeka. Ja nemam nikoga na svijetu i živim samo za te. Moj je ideal da postaneš čovjek pravog hrvatskog srca i novog naprednog duha. Ne egoist i gramzljivac, ne lakouman *chevalier* i puzavac karijerist nego borac i radnik, samostalan u osjećaju, čist u shvaćanju... (*Digne se*): Daj mi ruku!

BELIZAR (*digne se i pruži Jankoviću ruku*): Nećete se nikad razočarati u meni, magnifice!

JANKOVIĆ: A onda još nešto. Da, da... Bez familije nema pravoga života. Meni nije bila dosuđena ta sreća. Al pustimo *ce conte d'antan*⁴⁰. Ostani još neko vrijeme časnikom... al ne za uvijek. Jer na koncu konca: za koga se mi Hrvati bijemo po dalekim ratnim poljima? Bolje je orati naše tlo i čuvati naša stada i namirati ih onima, koji će jednom slobodni živjeti i slobodi služiti.

BELIZAR: Dobro vas razumijem, moj dobri i milostivi prijatelju...

JANKOVIĆ: *Et surtout*⁴¹: čuvaj se žena!

BELIZAR: Vi ćete mi biti na pomoći!

JANKOVIĆ: Samo: ako mi se budeš potpuno povjeravao.

JANKO (*uđe*).

JANKOVIĆ: Šta je?

JANKO: Magićeva Babika, vaša milosti.

JANKOVIĆ (*Janku*): Dovedi je ovamo. (*Belizaru*). A sada, *mon cher*, pođi gore i odmori se do ručka. (*JANKO uvede BABIKU, i ode. Janković pokaže Belizaru Babiku*): *C'est ma dernière liaison*...⁴²

BELIZAR: *Bonne chance!*⁴³ (*Smijući se, izađe*).

³⁸ *Quel esprit! Quelle noblesse! Plus de bon sens* (franc.) - Kakav duh! Kakva plemenitost! Više dobrog ukusa...

³⁹ *Me comprends - tu?* (franc.) - Razumiješ li me?

⁴⁰ *ce conte d'antan* (franc.) - tu bajku iz davnina

⁴¹ *et surtout* (franc.) - a iznad svega

⁴² *C'est ma dernière liaison* (franc.) - To je moja posljednja veza

JANKOVIĆ (*energično zaokrene naslonjač i ponudi Babiki*): Sjedi, draga Babika!

BABIKA (*mala, zgrbljena, žmigava, raskuštrana starica. Ima u njoj nešto od vještice. Prije nego šta progovori, miče ustima i vilicama, a onda pištavim glasom prska riječi kroz zube. U drhtavim rukama vječno nosi nekakvo zamusano pletivo sa velikim drovenim iglama. Plaho sjeda i nespretno se uvali u naslonjač, al odmah nastavlja plesti.*): Hvala, vaša milosti!

JANKOVIĆ (*međutim, zaklonioši tijelom stol, izvadi iz džepa dukat, baci ga u jednu čašu i napuni čašu vinom. Onda je uzme i donese Babiki*): Babika, ja znam, da voliš dobru kapljicu!

BABIKA (*primi drhtavom rukom čašu*): Dobra kapljica pomlađuje! U vaše zdravlje, vaša milosti! (*Počne da pije.*)

JANKOVIĆ (*se okrene, dođe do prozora ali tako da vidi Babiku u ogledalu. Čeka s posmijehom šta će biti.*)

BABIKA (*pije, al domalo ugleda zlatnik na dnu čaše, prestane, pogleda dobro u čašu, onda naglo ispije ostatak, pogleda plaho na Jankovića, i, držeći da je neopažena, izvuče prstom novac iz čaše. Položi čašu na stol, obriše dukat u pregači, i onda u prvi čas ne zna šta bi s njim: bi li ga turila u njedra ili dala Jankoviću. Napokon se odluči, stavi ga neopazice na stol i pokrije ga čašom.*)

JANKOVIĆ (*okrene se, kao da nije ništa vidio*): Dobro vino, Babika!

BABIKA: Zlatna kapljica, vaša milosti!

JANKOVIĆ: Još jednu?... (*Uzmi je drugu čašu, stavi novi dukat, sve kao prije.*)

BABIKA: Druga čaša nova radost, vaša milosti!

JANKOVIĆ: Na dobro prijateljstvo, stara! (*Prinese joj čašu.*)

BABIKA (*ispije naglo, izvadi dukat kao i prije, obriše ga, stavi na stol i pokrije čašom.*)

JANKOVIĆ (*kao gore*): I treću?

BABIKA: Treća čaša, prava ludost, vaša milosti. (*Kad joj je Janković, stavioši dukat u treću čašu, natočio i pružio vino, ona se digne, ispije, ne izvadi dukat, nego položi čašu uz one druge dvije i reče*): Meni se već muti od ovog vina, vaša milosti! Mislit će ljudi da je Babika pijanica. (*Pođe k izlazu.*)

JANKOVIĆ: Kamo, Babika?

BABIKA: Nek nas dragi bog očuva od napasti! (*Hoće da pođe.*)

JANKOVIĆ: Ne, ne, stara! Sjedi. Poštena si. Vino si ispila, talog si ostavila. Al čije je vino, njegov je i talog. (*Digne čašu i istrese i treći dukat na stol*). Uzmi. Tvoja su sva tri dukata - ali triputa valja da zavežeš svoj jezik...

BABIKA (*ga gleda začuđeno i samo miče ustima.*)

JANKOVIĆ: Slušaj dobro. Ti znaš za vlasuljara Benjamina (*Izgovoreno hrvatski*)...

Zastor.

⁴³ *bonne chance* (franc.) - dobra prilika

DRUGI ČIN

U dvoru Julijane Sermage u Šestinama. Sala u parteru izgledom u baštu i izlazom na terasu. Vrata lijevo i desno. Tapetna vrata lijevo.

(Kroz veliki otvor u pozadini vidi se u baštu osvijetljenu mjesecinom. Topla, proljetna noć. Čuje se muzika, koja na mahove prestane. Kad se otvore vrata dopire na pozornicu razgovor gostiju, koji upravo svršavaju večeru. Kucanje čaša. Kad se dignu zastor - pozornica za čas prazna. Onda izađe RUŽICA sama s desna, ostavi vrata za sobom otvorena, pođe na terasu, ustavi se i gleda u srebreni prostor, sanjareći časak. Domalo proviri za njom barun BERGEN, gleda kud je otišla, kad je opazi, pođe nonšalantno napred, kao da je slučajno tuda prolazio, dođe iza nje i pokrije joj rukama oči).

BERGEN (*karikira glas*): D e v i n n e z .⁴⁴

RUŽICA (*ostane za časak*): Ja vas znam.

BERGEN: J e m ' a p p e l l e ?⁴⁵

RUŽICA (*za trenutak šuti, onda hoće da se otrgne*): Pustite me...

BERGEN: N o n , n o n , j e v o u s t i e n s . V o u s m e c o n n a i s s e z ?⁴⁶

RUŽICA: Pustite me, vikat ću...

BERGEN (*naravnim glasom*): No, no... (*Pusti je*). Eto... V o u s e t e z l i b r e !⁴⁷

RUŽICA (*srdita*): Ja ne volim takve šale, gospodine barune. (*Hoće da se vrati otkud je došla*).

BERGEN: Ali, ne, ne, D e m o i s e l l e !⁴⁸ Ja vas ne puštam. To je najnovija šala kod nas u Beču.

RUŽICA: Može biti kod vas u Beču, al kod nas u Zagrebu...

BERGEN: Kod vas u Zagrebu moda je još malo divlja.

RUŽICA (*žešće*): Vaša je moda samo grditi Zagreb, - ipak rado dolazite amo i izrabljujete Hrvatsku i Zagreb.

BERGEN: Kako ste š a r m a n t n i kad se srdite.

RUŽICA: Pustite me...

BERGEN: Al ja znam zašto ste otišli od stola i došli amo...

RUŽICA: Vi ne znate ništa, gospodine barune. Došla sam da udahnem malo zraka. Tamo je prevruće...

⁴⁴ *devinnez* (franc.) - pogodite

⁴⁵ *Je m'apelle?* (franc.) - Ja se zovem?

⁴⁶ *Non, non, je vous tiens. Vous me connaissez?* (franc.) - Ne, ne, držim vas. Prepoznajete me?

⁴⁷ *Vous etez libre!* (franc.) - Slobodni ste!

⁴⁸ *demoiselle* (franc.) - gospođica

BERGEN: Od pogleda gospodina kapetana...

RUŽICA: Lažete!

BERGEN: Vidite, kod nas u Beču, ne bi nikad jedna *D e m o i s e l l e* tako govorila...

RUŽICA: Al kod nas u Zagrebu, kako vidite, govori.

BERGEN: I prije kad sam vam zatvorio oči, bili ste iz početka mirni, jer ste mislili, da je to neko drugi, a ne ja.

RUŽICA: Mislila sam da je neko domaći. A sad idem, možda me teta traži...

BERGEN (*gleda ju uznesen*): *G r a c i e u s e , c e t t e p e t i t e !*⁴⁹

RUŽICA (*nakloni se ironično*): *A d i e u , M o n s i e u r !*

BERGEN: *E m b r a s s e z - m o i !*⁵⁰

RUŽICA: Kod nas se u Zagrebu govori hrvatski...

BERGEN: To je isto na svakom jeziku. (*Hoće da je poljubi*).

RUŽICA: I ovo! (*Pljusne ga i poleti prama izlazu otkuda je došla*).

PREPOŠT ČEGETEK (*stupi na izlaz tako da mu Ružica skoro pane na veliki trbuh. On je obujmi rukom, a drugom je blagosiovlje. Ona, preneražena i postišena, ostane uza nj*): *P a x t e c u m , p u e l l a c a s t i s s i m a !*⁵¹

RUŽICA: Oprostite, prečasn...

KLEEFELD (*pokaže se odmah za Čegetkom*⁵² *i vidjevši Ružicu uza nj*): *E t n e n o s i n d u c a s i n t e n t a t i o n e m .*⁵³

BERGEN: Amen! (*Smijeh*).

ČEGETEK: Pustite mi dijete na miru, vi, bezbožnici! (*Pomiluje je po glavi*): Idi, idi, traži te teta Julijana! (*Ružica ode*).

KLEEFELD: Tko je ova mala?

ČEGETEK: To vam je sekretarica stare barunice. Neka plemkinja, sirota, koju je Sermažica uzela k sebi. Ona joj upravlja čitavim imanjem.

KLEEFELD: Znaite, da su ove vaše Hrvatice zbilja ljepotice.

BERGEN: Samo bez gracije, bez vatre. Kod nas u Beču...

ČEGETEK: Ja vam ne želim, mladi gospodine, da okušate ovu vatru.

KLEEFELD: Možda je već i okušao, pa se opekao.

BERGEN: Jurišali smo mi i na jače tvrđave.

ČEGETEK: Ako ovu osvojite dobit ćete od mene 25 cekina.

KLEEFELD: I od mene.

⁴⁹ *Gracieuse, cette petite!* (franc.) - Graciozna, ta mala!

⁵⁰ *Embrassez-moi!* (franc.) - Zagrlite me!

⁵¹ *Pax tecum, puella castissima!* (lat.) - Mir s tobom, prečista djevojko!

⁵² *Čegetek, Adam Antun* (?-1754), zagrebački kanonik, obavljao niz službi, bio kaptolski poslanik u saboru u Požunu; autor ljetopisa *Bolonjska kronika*, napisanog za boravka u Bolonji, u kojemu piše o aktualnim zbivanjima u Zagrebu

⁵³ *Et ne nos inducas in tentationem* (lat.) - I ne dovedi nas u napast

BERGEN: Pristajem. (*Pruž a ruku Čegeteku*). Još večeras!

ČEGETEK: A ako budete odbijeni?

BERGEN: Ja vama 50!

ČEGETEK (*Kleefeldu*): Presijecite, barune!

KLEEFELD (*presiječe*): Kapetane, sad na posao!

ČEGETEK: *F o r t e s a d j u v a t i p s a V e n u s !*⁵⁴

BERGEN: Ne razumijem, reverendissime, ali bit će da je tako! (*Nakloni se i udalji*).

ČEGETEK: Recite mi, molim vas, koga ima za kuma ovaj renomist?

KLEEFELD: Protežira ga nekakav dvorski gospodin. Čujem da su ga htjeli napraviti diplomatom, al onda su se dosjetili, da za to još nije dosta glup... (*Pođu u baštu*).

ČEGETEK: Pa su od njega napravili oficira! (*Izlaze*).

(*U taj mah ulazi JULIJANA SERMAGE sa kanonikom BALTAZAROM KRČELIĆEM*⁵⁵. *Ona je daleko u šezdesetim godinama, ali se drži dobro i kreće se prilično živo. Snaga, um, ponos, energija odsijevaju iz njenog punog, rumenog lica sa sijevajućim očima. Odjevena u crnu svilu, na glavi nosi crnu kapicu ispod koje proviruju srebrenaste vitice*).

SERMAŽICA (*držeći Krčelića pod rukom, koji ju vodi do velikog naslonjača, temperamentno*): Ujest ću ja Raucha i čitavu njegovu družinu za srce!

KRČELIĆ (*tip elegantnoga, nestalnoga al umnoga abbé-a. Ništa jezuitskoga nema u njemu, ali prilično tašt i karijerista*). Jak je on, milostiva kumo, i treba sve sile sakupiti da ga se oslabi.

SERMAŽICA: Govorite tiše. Ne vjerujem ja mnogima ovdje. (*Međutim je sjela u naslonjač, a Krčelić joj turi nožni jastučić pod noge, obuvene u papuče*). Rekli ste, malo prije, da nastojim Kleefeldu privezati uz nas. Meni je taj Nijemac nesimpatičan.

KRČELIĆ: Ali je kod dvora *p e r s o n a g r a t i s s i m a*⁵⁶. A onda zar je ban naš čovjek, Hrvat?

SERMAŽICA: Čekat će Hrvati, na žalost, još dugo, dok budu njihovi ljudi s njima upravljali. To je prokletstvo na nama!

KRČELIĆ: Pravo velite, milostiva kumo. Ali sad je glavno da mi ojačamo našu stranku i da dođemo do većine u saboru. Onda su sva beneficija⁵⁷ za nas...

SERMAŽICA: Nije meni za beneficija. Ja hoću da se oslobodim onog lakomca Raucha, koji mi podgriza život i hoće da mi otme moje. Vaša ideja nije loša.

KRČELIĆ: S tom ženidbom predobili bi bogatog Pakića za nas i Kleefeldu, koji i onako hoće da bude ovdje domaći.

⁵⁴ *Fortes adjuvat ipsa Venus!* (lat.) - silama pomogla sama Venera

⁵⁵ *Krčelić, Adam Baltazar* (1715-1778) - zagrebački kanonik i ljetopisac, rektor bečkog hrvatskog kolegija (sjemeništa), autor djela *Annuae* i brojnih povijesnih studija; djelo *Annue* donosi brojne portrete suvremenika i opis društvenih zbivanja toga vremena

⁵⁶ *persona gratissima* (lat.) - najpoželjnija osoba

⁵⁷ *beneficija* (lat.) - mn. od *beneficij*: povlastica, prednost, olakšica

SERMAŽICA: Ali Pakić! Mlad, strastven, svojeglav kakav jest, neće zacijelo iz taštine pristati da uzme Kleefeldovu kćer!

KRČELIĆ: Valjalo bi da ga ona zagrije i predobije...

SERMAŽICA (*smije se od srca*): Ah, ah, ah, reverendissime, ta draga Amélie, ta pospana Genovefa!⁵⁸ Koga bi ona mogla zagrijati sa onim ribljim očima i ravnim prsima kao moj dlan?

KRČELIĆ: Ali je vrlo pametna.

SERMAŽICA: I ja sam pametna, dragi prijatelju, pa ni vrag neće da se za me zagrije... Ne treba ženama učenosti, nego mladosti, šarma, gracije... Pamet joj samo treba da sve to izrabi u svoju korist... *Car c'est tout un art que de savoir charmer les hommes...*⁵⁹

KRČELIĆ: Ali Pakić je neiskusn, mlad...

SERMAŽICA: Da, nevješta se mušica zaplete i u najslabiju mrežu. To mi je jedina nada. Osim toga Belizar je moje kumče... Tiho, eto ih.

(U taj čas se pokazu na vratima barunica MARGARETA KLEEFELD, obrstarica, odjevena u haljini od svijetle zelene svile, načičkanoj crvenim vrpcama, sličnim vrpcama načičkana joj je i visoka nabijeljena kosa. Uz nju s jedne strane ide njezina kćerka AMÉLIE, visoka, uskih ramena, spuštenih suh ruku niz žutu haljinu, koja upravo visi na njoj. Na njenom dugačkom vaskolikom licu vidjelo se neko drijemno nehajstvo, mramorna hladnoća, bez osjećaja. Svjetložute oči su skoro nepomične, čelo visoko, al kad joj se tko približi i reče prijaznu riječ, prisili se ona na umiljat smiješak, a oči joj zasinu kao mački. S druge strane uz Kleefeldicu dolazi banski namjesnik LJUDEVIT grof ERDÖDY⁶⁰, savršen aristokrat.)

SERMAŽICA (*drugim tonom*): *À propos*⁶¹, reverendissime, Adam Baćan je opet kod biskupa...

KRČELIĆ: To jest, milostiva kumo, on je u biskupskom dvoru, jer biskupa nema.

SERMAŽICA (*pokaže Kleefeldici mjesto kraj sebe*): Ovdje, kraj mene, *chère baronne!*⁶²

KLEEFELDICA: *Merci, Madame la baronne!*⁶³ Upravo mi je gospodin banski namjesnik htio pokazati vašu baštu.

SERMAŽICA (*Ameliji*): *Chère Amélie*, dođite časkom amo!

AMÉLIE: Molim, gospođo barunice! (*Pristupi k njoj*).

⁵⁸ *Genovefa* - Genoveva Brabantska, junakinja srednjovjekovne legende, simbol nevine patnice

⁵⁹ *Car c'est tout un art que de savoir charmer les hommes* (franc.) - Jer sve je to vještina poznavanja šarmiranja muškaraca

⁶⁰ *Erdödy, grof Ljudevit Moslavački* (Ludovik, 1694-1766) - pripadnik ugledne hrvatske velikaške obitelji mađarskog porijekla; banski namjesnik, generalfeldmaršal Banske Krajine (1749-1753), veliki župan požeški

⁶¹ *à propos* (franc.) - u pogledu, što se tiče, u vezi toga

⁶² *chère baronne* (franc.) - draga barunice

⁶³ *Merci, Madame la baronne!* (franc.) - Hvala, gospođo barunice!

SERMAŽICA: Kako vam se dopada u Zagrebu?

AMÉLIE: Ja se svagdje dobro snalazim, gdje su ljudi tako dobri i pametni kao vi, gospođo barunice!

SERMAŽICA: I vi se zacijelo ovdje mnogima sviđate. No, sad pođite u vrt, a kasnije ću poslati k vama moje kumče kapetana Pakića, da vam pokaže moje ruže! *A u r e - v o i r , m a p e t i t e !*⁶⁴

(Amélie pođe k majci, koja se razgovara pred izlazom u vrt, s banskim namjesnikom. On se okrene k Sermažici).

NAMJESNIK: Odmah ćemo se vratiti, barunice! *(Izađu svi troje u baštu).*

KRČELIĆ: Bačan je doveo četrdeset slugu i sad se sve to tamo gosti i časti do mile volje.

SERMAŽICA: A je li i lijepa Terezija s njim?

KRČELIĆ: Pa radi nje i jest sva ta četa slugu i dvorkinja.

(U ovaj čas ulaze tri mlada kapetana: PAKIĆ, BERGEN i JOSIP grof ERDÖDY⁶⁵, sin banskog namjesnika. Pakić i Erdödy, odjeveni u zelenoj uniformi oficira krajišnika. Bergen ima još na sebi bijelu uniformu regulaške pukovnije⁶⁶ baruna Molke, premda je sad već oficir u novouređenoj krajiškoj četi obrstara Kleefeld. On je obrijan, lice široko, plosnat nos. Oko usana uvijek ironičan posmijeh. Hvastavac, ohol, samouvjeren, plitak. Oni ulaze u razgovoru, pri čemu se ističe Bergen).

ERDÖDY: Šta veli mala Amélie, barune?

PAKIĆ: Izgleda da se niste baš oduševili njezinim susjedstvom!

BERGEN: Al za to se ona oduševljava za Robinzona Cruzoe!

SERMAŽICA: Tko bi od mlade gospode bio tako dobar pa mi pozvao malu Ružicu?

SVA TRI KAPETANA *(stave se u stav i reknu)*: Na zapovijed! *(Okrenu se i nestane ih za čas).*

SERMAŽICA: Al jedan, samo jedan... *(Međutim su oni nestali)*: Jeste li ih vidjeli?

KRČELIĆ: Kako su hitri!

SERMAŽICA *(namjerno)*: Za Ružicom bi poletjele i svetije noge od oficirskih!

KRČELIĆ: I malo dalje, milostiva gospođo kumo!

SERMAŽICA: Al ja ću već tu mladu gospodu iskušati...

(U taj čas ulazi RUŽICA, a za njom sva TRI KAVALIRA vrlo presirana, da se ona jedva može obraniti).

PAKIĆ: Traži vas, gospođa barunica!

⁶⁴ *Au revoir, ma petite!* (franc.) - Do viđenja, mala moja!

⁶⁵ *Erdödy, grof Josip* - sin Ljudevita Erdödyja, pješački kapetan

⁶⁶ *regulaška pukovnija* - pukovnija sastavljena od redovne vojske

ERDÖDY: Moli vas, gospođa barunica!

BERGEN: Zove vas, gospođa barunica!

RUŽICA: Čula sam! Čula sam! (*Pođe i stane uz Sermažicu*).

PAKIĆ ERDÖDY BERGEN (*zajedno u redu front pred barunicom*): Gospođica je ovdje, gospođo barunice!

SERMAŽICA: Hvala, Messieurs, hvala! A sad još jedno: jedan od vas neka ostane, pa će opet otpratiti Ružicu gore. A druga dva gospodina potražiti će u bašti prečasnog Čegeteka i dovest će mi ga ovamo... (*Kavaliri se ne miču*.)

SERMAŽICA (*Krčeliću*): Šta velite na to, reverendissime? (*Smije se*).

KRČELIĆ: No, i ja bih radije pratio ovu malu damu, nego po vašem velikom vrtu tražio debelog kanonika!

BERGEN: Nek odluči gospođica! Tako bi se učinilo kod nas u Beču.

RUŽICA: Kod vas u Beču, barune, izabrala bih vas, ali kod nas u Zagrebu... Hrvata.

KRČELIĆ: Al tu su dva!

SERMAŽICA: Dakle - koga od te dvojice?

RUŽICA (*neodlučna*): Koga? Koga? (*Dosjeti se, izvuču iz prsiju jednu kesicu sa novcem*). Oprostite... ovo je moj kućni novac... (*Izvadi jedan srebrnjak*). Evo talir! (*Udari s njim po jednom stoliću*). Gospodo: kraljica ili grb!

KRČELIĆ: Bravo, bravissimo!...

PAKIĆ ERDÖDY BERGEN (*skoče svoa tri do stolića k Ružici*): Dobro je! Evo nas!

RUŽICA (*Bergenu*): Barune, vi ste isključeni iz igre! Vi ste samo svjedok!

BERGEN: Drugo mi ne preostaje...

RUŽICA (*pruža talir Erdödy-u*): Grofe!

ERDÖDY (*uzme talir i baci ga na stol*): Grb!

RUŽICA (*Pakiću*): Sad vi, Belizare!

PAKIĆ (*baca talir*): Evo!

RUŽICA (*se prigine*): Grb!

BERGEN: Molim, ponovite igru...

RUŽICA: Ponovimo, al pazite, gospodo, ako budete ovako bacali morat ću ići sama. (*Daje Erdödy-u novac*).

BERGEN: Ili sa mnom!

ERDÖDY (*baca*): Grb!

RUŽICA (*pogleda*): Grb!

SERMAŽICA (*Krčeliću*): Elle est délicieuse!⁶⁷

RUŽICA (*s emfazom ironično, dajući novac Belizaru*): Gospodine...

PAKIĆ (*baca*): Kraljica!

RUŽICA (*pogleda*): Kraljica!

BERGEN (*Erdödy-u*): Moj dragi, idemo mi k našem kanoniku...

⁶⁷ *Elle est délicieuse!* (franc.) - Ona je ljupka!

SERMAŽICA (*Bergenu i Erdödy-u*): Da, da, i do desetak minuta budite svi ovdje. (*Bergen i Erdödy odu. Krčeliću*): A vas, reverendissime, molim, da odete tamo (*Pokazuje na vrata*) i zovnite ostalu gospodu ovamo sa mojim sinom zajedno. Kad počne muzika nek su svi ovdje.

KRČELIĆ (*digne se*): Troilo i grof Oršić morat će prekinuti svoj piket.

SERMAŽICA: Mogu nastaviti kasnije. (*Krčelić ode. Belizaru*): Belizar, ti ostani par časaka kod mene. Sad kad ovdje nema nikoga. Ti, Ružica, pođi gore i donesi mi onu manju kasetu iz mog sekretera... (*Ružica ode*). Sjedi, Belizar!

BELIZAR (*sjede kraj nje*): Hvala, milostiva kumo. Što zapovijedate?

SERMAŽICA: A gdje ti je tutor, gospodin Janković? Zašto nije došao?

BELIZAR: Vaša milost zna da on ne polazi nikakovih društava!

SERMAŽICA: Da, da, taj hrvatski Diogenes ne ide nikud iz svoje bačve, čita samo bezbožne knjige i ruši dragoga Boga sa prijestolja.

BELIZAR: On vas vrlo štuje, milostiva kumo. Reče još da bi se mogao večeras, prije svršetka zabave, kad se gosti razidu, ovamo navratiti. On ne voli sve te naše politike i stranke...

SERMAŽICA: Ne volim ih ni ja, sinko moj! Ali vlast... vlast... Tko ima vlast, taj se jedino može očuvati razbojnika...

BELIZAR: Gospodin Janković misli da je kod nas drukčije: da su baš najveći razbojnici oni koji drže vlast u rukama.

SERMAŽICA: Možda i nema krivo. Al o politici ćemo govorit drugi put. Sad ću samo da te prekorim, *m o n c h e r*, da ti kažem, kako si lakouman... živiš uzalud... ne misliš, da čovjek nije stvoren da vodi život pustinjaka i samoživca, kao tvoj tutor. On je velik egoist!

BELIZAR: On, milostiva kumo? Vi ste prestrogi s njim. On ne mari svijeta, ali čini mnogo dobra.

SERMAŽICA: Ti imaš pravo što tako o njemu govoriš! Ali vratimo se na naš razgovor. Zašto se ne ženiš?

BELIZAR: To je malko previše "ex abrupto"⁶⁸, milostiva kumo! Ja o ženidbi nisam uopće još ni mislio.

SERMAŽICA: Sad ne znam je si li odviše zao ili odviše dobar, *m o n c h e r*! Al ti se moraš ženiti! Brak je za mladog muškarca neophodno potreban pogotovo u današnje vrijeme. Prije svega konzervira mladost, onda čuva zdravlje, sili vas na štednju, brani vas od žena, odgaja vas, oplemenjuje, disciplinira. U jednu riječ: brak je čuvar duše i tijela. On spasava smisao za dužnost i regulira strast. Nije, naravno, mnogo amizantan, ali u njemu si nad ženom gospodar, inače si rob žena. Brak je dakle sloboda. *L a l i b e r t é p u r e*!⁶⁹ Hoćeš li dakle biti rob?

BELIZAR: Nikad!

SERMAŽICA: Onda: ženi se!

BELIZAR: Ne branim se. Al nisam još ni jednu zavolio. Bez ljubavi...

⁶⁸ *ex abrupto* (lat.) - iznenada, preko reda

⁶⁹ *La liberté pure!* (franc.) - Čista sloboda!

SERMAŽICA: Čekala sam na tu riječ, *m o n c h e r*! Ali - šta misliš, šta znači kad rečeš jednoj mladoj i lijepoj ženi: "Ja vas ljubim?" Kažeš joj to, jer joj ne smiješ reći: "Ja vas želim!" Zato koju god ženu možeš poželiti, možeš je i ljubiti. Nedavno mi je pisala naša ambasaderica iz Pariza, kako je jedan moderni filozof definirao ljubav: "Ljubav je izmjena dviju kaprisa i doticaj dviju koža". Sad je glavno, *m o n c h e r* Belizar, da se kapriciraš za jedno gracijozno i nevino stvorenje, koje ima finu, glatku, bijelu kožu. Samo je pitanje, jesi li se već za koju kaprisirao?

BELIZAR: Nisam.

SERMAŽICA: Eh, *b i e n*. Onda ću ti ja pomoći. Kako ti se sviđa baronesa Amélie?

BELIZAR: Ne poznam je. Nisam s njom ni riječi progovorio.

SERMAŽICA: Ali si je vidio?

BELIZAR: Tuđinci su se zavukli u čitav naš život, zašto da se zavuku i u našu familiju?

SERMAŽICA: Baš u familiji to ne smeta. Zar to mora uvijek biti na "ić" i "vić". Nek se krv križa. Uzmi je, pa će biti "ićka" i "vićka". Gledaj mene. Sermage! To dolazi iz Franceske, otkuda li. Jesam li ja tuđa? Pa molim te, katkad je takov "ić" i "vić" gora hulja nego kakav stranac. Dakle?

BELIZAR: Ne, ne, milostiva kumo, ja se ne mogu na to odlučiti tako brzo. Dajte mi malo vremena. Pa i moj tutor...

SERMAŽICA: Janković? Pa on mi je sam govorio, kako bi te rado vidio oženjena. Al dobro, dajem ti kratak rok. Međutim jedno mi moraš obećati...

BELIZAR: Zapovijedajte.

SERMAŽICA: Večeras moraš govoriti s baronesom...

BELIZAR: Hoću.

SERMAŽICA: Ljubezno?

BELIZAR: Ljubezno.

SERMAŽICA: *P a r o l e d ' h o n n e u r*? ⁷⁰

BELIZAR: *P a r o l e d ' h o n n e u r*! (*Poljubi joj ruku i ode u baštu*).

(*U isti čas uđe BARUNICA KLEEFELD, koju Belizar propusti da uđe, ona pođe radoznalo k Sermažici*):

KLEEFELDICA: Eh, *b i e n, chère baronne*?⁷¹

SERMAŽICA: *Le premier fort est attaqué*!⁷²

KLEEFELDICA: *Et les chances*?⁷³

SERMAŽICA: *La forteresse est bien armée, mais elle sera prise*.⁷⁴

⁷⁰ *parole d'honneur* (franc.) - časna riječ

⁷¹ *bien, chère baronne?* (franc.) - dobro, draga barunice?

⁷² *Le premier fort est attaqué!* (franc.) - Prva utvrda je napadnuta!

⁷³ *Et les chances?* (franc.) - A izgledi?

KLEEFELDICA: Možda druga ljubav?

SERMAŽICA: Nipošto. Plah je i stidljiv.

KLEEFELDICA (*nasmije se*): C'est presque ridicule! Un officier des hussards aux allures d'une pucelle!⁷⁵

SERMAŽICA: Prepustite vi to meni, draga barunice. Ja se razumijem u diplomaciju.

(Ulazi RUŽICA s kasetom).

SERMAŽICA: Ostavi, dijete, ovdje. Onda reci neka se dade znak da svi dođu ovamo. (Ružica izađe i do malo se čuje glas gonga.)

(Onda započnu ulaziti gosti iz bašte i iz odaja. Iz bašte svi oni koji su prije tamo otišli. Iz odaja grof ORŠIĆ, TROILO SERMAGE⁷⁶, njegova žena ANKA, komesar vojne krajine STJEPKO PATAČIĆ⁷⁷, poručnici GREGOROCI i JELAČIĆ. RUŽICA stane iza Sermažice, desno Sermažici sjede KLEEFELDICA, lijevo KRČELIĆ. KLEEFELD stane uz Anku Sermage, do nje TROILO u razgovoru s BANSKIM NAMJESNIKOM. Još nekoliko djevojaka i mladića. Sve je u očekivanju. Napokon se dignu)

KRČELIĆ: U ime naše vrlo ljubazne domaćice, molim poštovane goste na posluh.

SERMAŽICA: M e s d a m e s ! M e s s i e r s ! Dobro došli, dragi gosti, u ovu kuću, koja je do sada bila prazna i tiha. Prije nego umrem, htjela sam da u nju uđe mladost i veselje. Ja sam stara, al mnogo sam pretrpjela i mnogo sam se borila. Možda sam u tom životu štošta i zlo učinila, ali ja znam samo za jedno što hoću da popravim. Svi znate kako se je moj sin Troilo po drugi put oženio i uzeo, protiv moje volje, udovicu Keglevićku, ovu moju lijepu snahu. (*Pokaže na Anku*), Bila sam ohola, lakoma i htjela sam da uzme drugu, bogatu. A kad nije htio, odbila sam ih od sebe. Ali oni su živjeli pošteno na malom imanju, gdje mu je ona u bijedi rodila sina. I ovo me je osvijestilo. To nije moglo podnijeti moje srce. (*Anki i Troilu*): Djeco, zgriješila sam! Dođite, oprostite mi! Ja vas ljubim i blagosivljem! (*Troilo i Anka priđuše k staroj, klekoše preda nju, a ona se spusti na koljena i izljubi s njima. Onda se dignu ona i oni, pa reče stara Anki uzevoši iz Ružičinih ruku kasetu*): Anka, kćerko moja! Oprosti mi! Sve ću ja popraviti. Ti nisi bila bogata, al sada jesi, jer sve je ovo tvoje i Troilovo. Ja neću ništa za se. Mene kao da već i nema. A ovo drago kamenje, staro i prastaro, sveta uspomena moje majke i pramajke nek je tvoje. (*Stavi joj ga o vrat*). Nosí ga u sreći i radosti do konca života. (*Onda se okrene gostima i reče glasno*): M e s d a m e s ! M e s s i e u r s ! Mi se pomirismo, a vi se veselíte!

⁷⁴ *La forteresse est bien armée, mais elle sera prise* (franc.) - Utvrda je dobro naoružana, ali će biti osvojena

⁷⁵ *C'est presque ridicule! Un officier des hussards aux allures d'une pucelle!* (franc.) - To je gotovo smiješno! Husarski časnik pod nogama jedne djevice

⁷⁶ *Sermage, Troilo Petar* (1722-1771) - oficir, general u Vojnoj krajini, sin Josipa Petra i Julijane Sermage

⁷⁷ *Patačić, Stjepan* - pripadnik ugledne hrvatske velikaške obitelji, kostajnički pukovnik, vrhovni komesar krajine

GOSTI (*kliknu*): Vivat Julijana Sermage!
(*Vani glazba. Vatrometi. Bengalska rasvojeta*).

SERMAŽICA (*kad su se gosti oko nje skupili i rukovali*): Hvala! Hvala! (*Gosti se jednako rukuju sa Troilom i Ankom*).

SERMAŽICA (*uhvati Kleefeldu pod ruku*): Gospodo, izvolite u baštu, da pogledate moju venecijansku noć.

(*Izlazi najprije stariji svijet. Gospoda nude ruku damama. Mlađi ostaju. Kad je Amélie htjela poći s majkom, Belizar joj reče*):

BELIZAR: Ostanite s mladima, M a d e m o i s e l l e !

RUŽICA: Jest, jest... mi ćemo aranžirati kakvu igru.

AMÉLIE (*istodobno Belizaru*): M e r c i , drage volje. (*Ostavi majku i ostane*).

JELAČIĆ: Gospođica Ružica, bit će nam vođa!

SVI: Bravo! Bravo!

BERGEN: Šta ćemo igrati? Kod nas u Beču...

RUŽICA: Igra li se "slijepog miša" kod vas u Beču?...

ERDÖDY: Jest, jest, slijepog miša...

BERGEN: A imam li pravo poljubiti onu damu, koju ulovim?

SVI (*prasnu u smijeh*).

GREGOROCI: Barun Bergen misli da sve mlade dame jedva čekaju na njegov poljubac!

RUŽICA: Tako je kod nas u Beču! (*Smijeh*).

BELIZAR (*Amélie-ji*): Volite li, baroneso, ovakve zabave?

AMÉLIE: Volim. Zašto ne? Samo ja po naravi nisam mnogo vesela.

RUŽICA: No dakle... Naprijed! Svi za mnom u romantičnu noć! (*Mlado društvo pohrli van za Ružicom. Belizar vodeći pod rukom Amélie. Drugi mladići vode ostale djevojke. Bergen i Jelačić ostanu posljednji*).

JELAČIĆ: Šta veliš za Ružicu, m o n c h e r !

BERGEN: Rustikalna ljepota, bez gracije.

JELAČIĆ: Al bi ju ipak poljubio!

BERGEN: I poljubit ću je!

JELAČIĆ: U igri?

BERGEN: Sve je igra, m o n a m i !

JELAČIĆ: Pazi, ne šali se. Ovdje nisi u Beču!

BERGEN: A l l o n s , a l l o n s , ne gubimo vremena!

(*Odu. Nastaje mala pauza. U pozadini vide se vatrometi, muzika, žamor, govor, klicanje. Najednom se postave pred izlazom bašte dvije muške silhuete, koje promatraju prizor u bašti. Malko ostanu, a onda dolaze u salon. Sad se razaznaju: TROILO i mladi grof FRAN PATAČIĆ. Troilo se ogleda po salonu i povuče Patačića*).

TROILO: Ovdje nas niko ne čuje. Slušaj.

PATAČIĆ: Zapovijedaj.

TROILO: Prije neg svrši zabava iščezni. Možeš i prije. Imaš li dobra konja?

PATAČIĆ: Pa znaš, moja Belinda!

TROILO: K Maleniću⁷⁸ - u Kurilovac! Prije zore si tamo. Najavi naš dolazak.

PATAČIĆ: Tko dolazi?

TROILO: Stari Škrlec⁷⁹, Kušević⁸⁰, Bedeković⁸¹, Stolniković⁸² i još nas dva tri.

PATAČIĆ: Janković?

TROILO: Ja ću ga dovesti. On još ne zna.

PATAČIĆ (*kao da je opazio nešto*): Pst!

TROILO (*tiše*): Šta je? (*I on pogleda na zastor što pokriva jednu nišu*).

PATAČIĆ: Neko nas prisluškuje. (*Skoči i hoće da trgne zastor*). Tko je tu?

BENJAMIN (*pokaže glavu kroz zastor tajinstveno*): F e l i x C r o a t i a !⁸³

PATAČIĆ i TROILO (*u smijehu*): Benjamin! Šta radiš ovdje?

BENJAMIN: Služba, vaše milosti!

TROILO: U vrtu će biti više prilike.

BENJAMIN: Malo ovdje - malo tamo! Neko ide. (*Iščezne iza zastora*).

TROILO: Naš Argus⁸⁴. Ni u bračnoj sobi nisi od njega siguran! Doviđenja sutra! (*Ode u baštu*).

PATAČIĆ (*ode hitro na drugu stranu*).

(*Ulaze u razgovoru AMÉLIE i BELIZAR*).

BELIZAR: Ovdje nije tako hladno, kao u bašti.

AMÉLIE: Jest, sjedimo ovdje. Tamo je previše bučno. D e m o i s e l l e Ružica je također malko bučna.

BELIZAR: To je naš temperament, baroneso. Ona će se srditi što ne igramo.

AMÉLIE: Ja ne volim ove divlje igre. Ja se radije razgovaram.

⁷⁸ *Malenić, barun Kurilovički Aleksander* (1716-1768) - arhivar, potpukovnik kostajničke pukovnije

⁷⁹ *Škrlec (Skerlec) Lomnički, Nikola* (1729-1799) - bilježnik Sudbenog stola, blagajnik Kraljevine, pronotar i vrhovni ravnatelj školstva, veliki župan zagrebački

⁸⁰ *Kušević, Fran* - blagajnik kraljevinske blagajne i vrhovni auditor Krajine

⁸¹ *Bedeković, Antun* (?-1758) - bilježnik Sudbenog stola

⁸² *Stolniković, Krsto* - prisjednik Sudbenog stola, advokat biskupa Tauszyja

⁸³ *Felix Croatia* (lat.) - Sretna Hrvatska

⁸⁴ *Argus* - div iz grčke mitologije koji je imao 100 očiju po cijelom tijelu; prenes: čovjek koji sve vidi

BELIZAR: Vi ste mirni po naravi. I to je lijepo. Kako vam se sviđa ova naša zemlja? Romantična?

AMÉLIE: Svaka je zemlja romantična za čovjeka, koji ima sentimenta i fantazije. Nekom je dosta i mala posudica kalopera, pa mu se čini da je čitava bašta. Mali ribnjak, kao da je veliko more.

BELIZAR: Bi li rado ostali ovdje? (*Sjedne u jedan ugao na sofa*).

AMÉLIE: Djevojke ostaju svagdje rado, gdje je njihova sreća.

BELIZAR: Kakva sreća?

AMÉLIE: M o n d i e u ⁸⁵, sreća! Ispitujete me kao đaćića, c h e r c a p i t a i n e !⁸⁶

BELIZAR: Od radoznalosti, baroneso. Izgleda mi, da mnogo razmišljate, da niste kao što su druge.

AMÉLIE: Mlada gospoda imaju uvijek tu frazu. Misle da nam ugađaju kad vele da nismo kao druge djevojke. Al ja držim, da smo mi sve jednake u našim željama i snima.

BELIZAR: Ne vjerujem. Ima ih praktičnih, koje ništa ne sanjaju. Samo čekaju i računaju. Druge opet izgrađuju svoj ideal: čekaju i sanjaju...

AMÉLIE: I onda obično dolazi deziluzija.

BELIZAR: Ljepša je svakako deziluzija, nego pogriješan račun.

AMÉLIE: Vi ste poeta, dragi kapetane!

(*Na ulaz bane u letu RUŽICA, za njom BERGEN, kad su već u salonu, on je uhvati oko pasa i hoće da je poljubi. Oni ne vide Belizara i Amélie, koji zašute, kad čuju buku, a onda se Belizar digne*).

BERGEN: Kod nas u Beču, svaka l i a i s o n počimlje sa jednom ćuškom! Hoću revanš!

RUŽICA: Vi ste drzoviti! Barune! Vikat ću!

BERGEN: Ah, šta mi je stalo! Vičite! Mi smo u igri!

RUŽICA: Pustite me! Zvat ću barunicu!

BERGEN: Blamirat ćete se vi, a ne ja. Hoću revanš!

RUŽICA (*uleti potpuno u sobu i vidi Belizara i Amélie. Zbuni se*).

BERGEN (*za njom, al ga ustavi glas Belizara*).

BELIZAR: Stanite, barune! Šta je to?

AMÉLIE (*se digne, interesom promatra scenu*).

BERGEN: Ah, m o n a m i , ova vaša hrvatska guščica ne zna šta je igra. Kod nas u Beču...

BELIZAR: Vi ste u Beču kao i u Zagrebu jedna hulja!

BERGEN: Oho, monsieur Belizar!

⁸⁵ *mon Dieu* (franc.) - moj Bože

⁸⁶ *cher capitaine* (franc.) - dragi kapetane

RUŽICA (*gleda raskolačeno Belizara*).

BELIZAR: Vi ste hulja! Gospođice Ružice, dajte mi ključ!

RUŽICA (*prestrašeno*): Zašto ključ?

BELIZAR: Ključ za naše sablje!

AMÉLIE (*Belizaru*): Kapetane, šta radite, šta se miješate u tuđe posle?

BELIZAR: Pardon, baroneso. To je moj posao. Ružice, ključ.

RUŽICA: Ne dam.

BELIZAR: Jeste li vi Hrvatica?

RUŽICA (*se trgne i preda ključ*).

BERGEN (*prama Amélie*): Ne izgleda li vam malko čudnovat ovaj sentiment gospodina Belizara za ovu krjeposnu gospojicu?

AMÉLIE (*srdito*): Vi ste glupan, Bergen!

BELIZAR: Glupan i hulja, baroneso. (*Bergenu*): Jeste li spremni?

BERGEN: Eh, b i e n . Kada?

BELIZAR: Odmah. U šumi za dvorcem. (*Pokažu se na vratima GREGOROCI, JELAČIĆ i ERDÖDY*).

ERDÖDY: Gdje ste?

JELAČIĆ: Posvuda vas tražimo.

GREGOROCI: Odnijeli ste nam dame.

BELIZAR (*Erdödy-u*): Josipe, ostani sa baronesom, a gospoda poručnici Gregoroci i Jelačić bit će nam sekundanti.

ERDÖDY: Belizar!

BELIZAR: Da, jedan mali obračun sa barunom Bergenom. Drznika valja naučiti da poštuje zemlju u kojoj živi.

ERDÖDY: Sjeti se mandata⁸⁷ proti dvoboju.

BELIZAR: Proti poštenju naroda nema mandata. Gospodo, pođimo. Ružice, odvedite nas u sobu gdje su naše sablje.

AMÉLIE (*Belizaru*): Kapetane, još jednu riječ!

BELIZAR: Za sada hvala, baroneso!

(*Ružica prestravljena, pođe prva desno, za njom odlučan Belizar, za njim ironično prkosan Bergen, onda Gregoroci i Jelačić*).

AMÉLIE: Grofe, to moramo spriječiti! Odvedite me mojoj majci. Meni je zlo...

ERDÖDY: Baroneso! Sjedite... (*On ju primi i odvede do naslonjača*).

AMÉLIE: Strašno... To neće svršiti dobro! (*Klone*).

ERDÖDY: Baroneso! (*Iza pauze. Izvadi iz džepa malu flašicu mirisne soli*). Udahnite! (*Ona nepomično*). Baroneso...

⁸⁷ *mandat* (lat.) - (ovdje) naredba, nalog

AMÉLIE (*digne se naglo*). Odvedite me... (*Uhvati se za njegovu ruku*). Zna li gdje je moja mama?

ERDÖDY: Stvar se ne da zapriječiti, baroneso. Polako.

(*Odlaze u baštu. Pauza. Vani muzika. Vatromet. Opći žamor. U taj čas uđe s lijeva JANKOVIĆ, ogleda se, da ga tko nije vidio, proviri oprezno u baštu, u to kroz zastor proviri glava Benjamina*).

BENJAMIN (*prigušeno*): F e l i x C r o a t i a !

JANKOVIĆ (*okrećući se*): F e l i x ! (*Opazi Benjamina*). Ah, ti si tu Benjamin! Sve u redu?

BENJAMIN (*stupi u salon*). Nesreća, magnifice. Kapetan se Belizar u ovaj čas duelira...

JANKOVIĆ (*trgne se, naglo*): S kim?

BENJAMIN: S barunom Bergenom. U šumi iza dvorca.

JANKOVIĆ: Poludili su! Gdje su drugi?

BENJAMIN: Sve je u bašti.

JANKOVIĆ: Ostani tamo! (*Pokaže na nišu. Onda izađe kud je i došao. Malo zatim uleti RUŽICA, sama, sva uzbuđena i baca se jecajući na sofa. Nakon male pauze, upane u salon s desna BELIZAR, okrvavljenom rukom. Ružica se trgne i kad ga vidi skoči, poleti mu u susret*).

RUŽICA: Živi ste! Hvala bogu!

BELIZAR: Ranjen sam. Zamotajte mi nečim ranu...

RUŽICA (*sva drhće*): Strašno! (*Uzme svoju maramu i zamata mu drhćućim rukama ruku*). Bila sam sakrivena u drveću. Nisam vas vidila, samo sam čula da je neko pao, a Gregoroci je rekao: "Mrtav je!"

BELIZAR: Dobio je što je tražio!

RUŽICA: Mislila sam da ste vi poginuli. (*Vadi vrpču iz glave i veže povez*). Do grada će biti dobro!

BELIZAR (*pruži joj ranjenu ruku*): Hvala, Ružice... Kad ova ruka ozdravi zahvalit će vam se drukčije!

RUŽICA (*drži bojazljivo njegovu ruku*): Hvala vama, gospodine kapetane, što ste se onako zauzeli za me! (*Spontano se prigne i poljubi mu ruku*).

BELIZAR (*je uhvati za kose, ona se uspravi. On je pogleda živo u oči, kraj njenih usta*): Žao bi vam bilo da sam poginuo?

RUŽICA (*gleda ga ravno u oči*): Ja to ne bih preživjela!

BELIZAR (*se prigne nad njezina usta i poljubi je. U to naglo zašuti vani muzika, a čuje se žamor glasova, koji se približuju. Ružica i Belizar se odmaknu jedno od drugoga. U dvoranu nagrnu SVI iz bašte, proa SERMAŽICA, za njom uzbuđena KLEEFELDICA i svi ostali. Belizar blijed i nijem stoji i čeka. GREGOROCI uđe s desna*).

SERMAŽICA (*kojoj Ružica priskoči i pridrži je*): Belizar, za ime Boga!

KLEEFELD: A Bergen?

GREGOROCI: Mrtav! (*Opća konsternacija*).

KLEEFELD (*lupi srdito nogom*).

BELIZAR (*Sermažici*): Oprostite, barunice kumo, ali morao sam tako. Kaznio sam stranca, koji nas je podlo uvrijedio. Žalim, što je mrtav, al kriv je sam!

BANSKI NAMJESNIK (*stupi pred Belizara*): Gospodine kapetane, vi znate za kraljevski mandat, kojim je duel zabranjen, vi znate kako se povreda toga mandata strogo kazni. Vi ste se duelirali, ubili ste svoga druga i pogazili kraljevsku zapovijed - vi vojnik, kapetan - BELIZAR (*odlučno*): Da, uzvišeni gospodine, ja znam za mandat, znam šta me čeka, ali da ima i sto mandata, sto puta bih učinio ono isto, što sam učinio, da se nađe drznik sličan kapetanu. Al da mi vi, milostiva kumo ne zamjerite što sam vam lijepu slavu pokvario, a vi, svijetla gospodo, da me ne držite za nemirnjaka i izazivača, reći ću vam zašto sam kapetana Bergena sastavio sa crnom zemljom. Taj tuđinac uvrijedio je ovu plemenitu gospođicu i sve naše djevojke podlim i prostim riječima. Sad neka me odsude, al ovdje mi bar priznajte da sam pravo uradio.

SERMAŽICA: Pravo si učinio, Belizare. Hvala ti za moju Ružicu!

BELIZAR (*poljubi joj ruku*): Hvala vama, milostiva kumo! To mi je dosta.

ČEGETEK (*tiho Kleefeldu*): Izgubili smo 50 cekina!

KLEEFELD: Ne bi ih platio ni da je ostao živ!

BANSKI NAMJESNIK: Gospodine kapetane, ne odobravam surovosti vašega druga, al vi ste teško povrijedili zakon i morate pred sud. Predajte mi mač i zadajte mi riječ, da nećete izaći iz vašega stana, dok vas ne pozove pred sebe vrhovni auditor banske krajine.

BELIZAR: Dajem vam riječ! (*Pređa mu sablju*).

BANSKI NAMJESNIK: Kad se gosti razidu, onda pođite vašoj kući. (*Okrene se k Gregoroci-ju*). Odvedite nas na mjesto čina, gospodine poručniče! (*Kleefeldu*). Da pogledamo tamo, gospodine pukovniče?

KLEEFELD: Svakako, gospodine grofe.

BANSKI NAMJESNIK: Međutim će i štovano društvo biti spremno na odlazak. (*Gregoroci ode proi desno, a za njim Kleefeld i Banski Namjesnik*).

SERMAŽICA: Molim gospodo izvolite se malko odmoriti... (*Ružici*). Dođi bliže, dijete! (*Uhvati je pod ruku i onda Kleefeldici, polazeći zajedno desno. Amélie za njima blijeda*). To je velika nesreća, c h è r e b a r o n n e ! Valja ga spasiti!

KLEEFELDICA: I spasit ćemo ga.

SERMAŽICA: Pustite neka ostali odu, vi ostanite. Janković je u dvoru.

KLEEFELDICA: Zašto ga nema?

SERMAŽICA: Čeka, kao obično, da svi odu. (*Izlaze Kleefeldica, Sermažica, Ružica, za njima Amélie i ostale dame desno. Ružica je čitavo vrijeme promatrala Belizara bolnim pogledom, oko kog su se međutim sakupila gospoda, neki mu daju nijemo ruku, a neki samo nešto kažu. To se zbiva za vrijeme razgovora Sermažice i Kleefeldice*).

PREPOŠT ČEGETEK: Sutra ću doći da te ispovijedim, sinko.

BELIZAR: Hvala, reverendissime!

TROILO (*dade mu ruku*): Gore glavu! Učinio si svoju dužnost!

KRČELIĆ (*dude mu ruku*).

ORŠIĆ (*zagrlji ga*): Prijatelju, tvoj će tutor biti na te ponosan, kao i svi mi zajedno.

BELIZAR: Grofe, hvala! O tom sam uvjeren!

(Svi pomalo izlaze desno. Belizar ostaje sam i klone u jedan naslonjač, pokrije rukom lice. U to uđe s lijeva JANKOVIĆ, pođe prama njemu).

JANKOVIĆ: Učinio si veliku ludost! Možeš zlo proći, a međutim su sve moje namjere pokvarene.

BELIZAR: Nisam mogao drukčije.

JANKOVIĆ: Istina, sve je to lijepo i pošteno, ali je fatalno!

BELIZAR: Ako me i zatvore na godinu dana, to će brzo proći, ali sam kaznio drskog stranca...

JANKOVIĆ: Samo da ne bude gore. A ja ću sve učiniti, da te izvučem. Ja te moram iskopati. *(Pauza. Janković misli i šeta gore dolje. Onda se ustavi pred Belizarom i drugim tonom):* Čujem, da ti je kuma govorila o Kleefeldovoj kćeri.

BELIZAR *(pogleda ga kao da se čudi što on to zna)*.

JANKOVIĆ: Ne čudi se. I ako sam ovaj čas došao, znam sve. Kakva je to djevojka? *(Sjede uza nj)*.

BELIZAR: To je teško reći.

JANKOVIĆ: Lijepa?

BELIZAR: Radije ružna...

JANKOVIĆ: Ali?

BELIZAR: Vrlo umna.

JANKOVIĆ: Kakva je srca, karaktera?

BELIZAR: Čini mi se otvorena i iskrena. Ali mi smo vrlo kratko konverzirali...

(Ulazi KLEEFELD. Janković i Belizar se dignu).

JANKOVIĆ *(se pokloni duboko)*. Barune -

KLEEFELD: Upravo sam htio otići, pa mi reče barunica Julijana da ste u dvorcu. Htio sam s vama progovoriti par riječi. *(Belizaru):* Kapetane, bilo bi dobro, da se uputite u vaš stan.

BELIZAR *(stane pred pukovnikom, okrene se i ode desno)*.

JANKOVIĆ *(pokaže na jedan naslonjač)*: Izvolite.

KLEEFELD: Hvala.

JANKOVIĆ: Čim vam mogu poslužiti, barune!

KLEEFELD: Bit ću kratak. Stvar je žurna i valja odmah nešto učiniti. Vaš će štićenik pasti pod istragu.

JANKOVIĆ: Znam.

KLEEFELD: Posljedice mogu biti vrlo ozbiljne.

JANKOVIĆ: Bojim se.

KLEEFELD: Šteta, mladić je čestit, hrabar. Meni je vrlo omilio. Žao mi ga je. Ne radi se samo o duelu, koji je već sam po sebi kažnjiv.

JANKOVIĆ: Da o čemu još?

KLEEFELD: On je javno opravdavao svoj čin, da, hvalio se s njim. Govorio je prezirno o tuđincima, prezirno o carskom mandatu. To se ne da opravdati mladošću i naglošću. Izgleda, kao da je sve promišljao...

JANKOVIĆ: Dopustit ćete, barune, da je Bergenovo držanje bilo prosto i uvredljivo...

KLEEFELD: *Laissons cela*⁸⁸. Kako bilo da bilo mene veže lična simpatija uz kapetana Pakića, pa i ako on ne pripada mojoj pukovnici, nego glinskoj, spreman sam da vam ponudim svoju pomoć. Moja riječ važi u Beču.

JANKOVIĆ: To znam predobro, Najljepša vam hvala, barune.

KLEEFELD: Al najprije nek razjasnim situaciju. Nadam se da će sve to ostati među nama.

JANKOVIĆ: *Evidemment*.⁸⁹

KLEEFELD: Svaki prijatelj države zna da sadašnji red ne može dalje trajati. Ove plemićke skupštine, gdje jedan drugom pravi neprilike i radi o glavi, ova privilegija nekolicine... opća lakomost... Govorim vam sve to iskreno, jer znam da ste umni i nepristrani...

JANKOVIĆ: Hvala na ljubaznosti!

KLEEFELD: Reforme su svakako potrebite.

JANKOVIĆ: Posao vrlo mučan.

KLEEFELD: Da, da - predrasude, interesi, sebičnost... Glavna je neprilika banska krajina. Jedna stranka hrvatskog plemstva, za kojom stoje mađarski velikaši, uništava naše planove. Vrijeme je da se tome učini kraj. Valja sakupiti sve bolje, nesebične ljude u zemlji i stvoriti jaku novu stranku. Al za tu stranku treba vođa. Vi ste umni, bogati, neovisni, svi će za vama: budite vi vođa!

JANKOVIĆ (*se trgne*): Tko vas je uputio na mene, barune?

KLEEFELD: Ljudi, koji vas poznaju.

JANKOVIĆ: To je širok pojam.

KLEEFELD: Ti ljudi nisu ovdje, a svakako su mogućniji od ovdašnjih.

JANKOVIĆ: A da odbijem?

KLEEFELD: Uz najbolju volju ne bih mogao spasiti kapetana Pakića.

JANKOVIĆ: Barune, je li to jedini uvjet za njegov spas?

KLEEFELD (*digne se*): Ima još jedan.

JANKOVIĆ: Govorite otvoreno.

KLEEFELD: Dobro, vi znate da sam otac, ljubim svoju kćerku nada sve. Ona je zavoljela Belizara. I ne treba da vam dulje govorim: Kleefeld vrijedi mnogo u Beču. Kleefeldovu se zetu može mnogo oprostiti.

JANKOVIĆ: Gospodine barune, to bi dakle bio drugi uvjet.

KLEEFELD: Da.

JANKOVIĆ: Na prvi bih vam mogao odmah odgovoriti, jer zavisi o mojoj volji. Al na drugi ne mogu. Belizar ima svoju volju.

⁸⁸ *Laissons cela* (franc.) - pustimo to

⁸⁹ *evidemment* (franc.) - jasno

KLEEFELD: Odbijate me?

JANKOVIĆ: Nipošto. Al vaši su mi uvjeti tako naglo došli. Dajte mi vremena. Moram razmisliti, raspitati se, a onda ću vam reći svoju odluku. Glede Belizara valja biti oprezan. Ja ću nastojati da olakšam tu ljubav, al on ne smije saznati da je baronesa ucjena za njegov život.

KLEEFELD: Vaš oprez je dobar. Pristajem.

JANKOVIĆ: I sve nek ostane tajnom. Sad se samo zauzmite da spasite Belizara.

KLEEFELD: To je moja stvar. Do viđenja, magnifice!

JANKOVIĆ: Laku noć! (*Kleefeld ode desno*).

JANKOVIĆ (*ostane sam i zamišljen. Pauza. Svuda je mir. Napokon pljesne rukama*).

BENJAMIN (*proviri iza zastora*): Evo me.

JANKOVIĆ: Sutra rano da si kod mene. Kako ideš u grad? (*Ulaze DVA LAKAJA i gase svijeće*).

BENJAMIN: Pukovnik se vraća baruničinom kočijom. Ja ću sjesti s kočijašem.

JANKOVIĆ: Žuri se. Napni dobro uši! (*Benjamin iščezne u baštu*).

(Janković uzme šešir i štap, pođe do praga bašte, gleda u noć. Međutim su lakaji gasili svijeće i otišli. Pauza. Mrak. Mjesečina upada iz bašte u sobu. Onda se vidi s desna svijetlo, kao da se približuje neko: uđe SERMAŽICA, noseći u ruci kandelabar sa dvije goruće svijeće).

SERMAŽICA: Znala sam da ste ovdje, Antoine!

JANKOVIĆ (*približi se, poljubi joj ruku*): Kao svaki put. Pred vašom spavaćom sobom. (*Dođu pred vrata lijevo i stanu pred njima*). Jeste li umorni?

SERMAŽICA: Za vas nikad! To valjda znate, Antoine...

JANKOVIĆ: Nemirna je bila vaša svečanost...

SERMAŽICA: Sve što je nemirno, lijepo je... Ja i ne želim mira... Mir je starost, Antoine...

(Oni dalje razgovaraju, ona uvijek s kandelabrom, a on sa šeširom i štapom u ruci, a dotle zastor pada).

TREĆI ČIN

U biskupskom dvoru. Dvorana sa balkonom u pozadini, sa koga se vidi dolina Save. Plafon sa štukaturama. Dijelovi zida, koje dijeli balkon, pokriveni goblenima. Savremeno, raskošno pokućstvo. Desno i lijevo vrata. U jednom uglu stalak sa velikom krletkom, u kojoj se nalazi papiga.

(Kad se dignu zastor grof ADAM BAĆAN, obrstar glinske pukovnije, sjedi za stolom i bilježi neke cifre, kako mu to saopćuju tri žitara, DVA TALIJANCA i jedan ŽIDOV).

BAĆAN *(kržljav, stasom sitan, blijed, suh, plav, iskipio, bez brade i brkova, lijen u gestama, odjeven u svilenoj spavaćoj haljini, katkad šmrče iz doze duhan, a katkad, dosađen, zijeвне):* Lijepo! Lijepo!

ŽIDOV *(sitan, lukav, nemiran):* U Sisku stoji 1750 vagana slavonske stare pšenice...

BAĆAN: Pošto? Pošto?

ŽIDOV: Vagan po talir, vaša milosti.

BAĆAN *(skoči):* Šta, Samuel?

ŽIDOV *(mirno):* Vagan po talir, vaša milosti. Ni groša manje.

BAĆAN: Ne plaćam. Radije i ja žrtvujem svoj preputium!⁹⁰

ŽIDOV: To bi bila uzaludna žrtva. Vaša je milost i onako dobar trgovac.

BAĆAN: Samuel, proći ćeš kroz šibe! Suponiram, hoćeš da kažeš da sam ja Židov?

ŽIDOV: Ne, vaša milosti. Onda bi morali platiti vagan po talir i po.

BAĆAN: Lijepo, lijepo. A kuruza?

ŽIDOV *(vadi kesicu s muštrom):* Šta veli, vaša milost? Dva voza!

BAĆAN: Gratuliram... Pošto?

ŽIDOV: Ako vaša milost uzme pšenicu, onda po 50.

BAĆAN *(jednom od ona dva Talijana, koji cijelo vrijeme stoje nešto podalje i lukavo slušaju razgovor):* Pancrazio! *T r a n s p o r t a r e , e s p e d i r e , r e c o m a n d i r e , s i g n o r e D e m e l i*⁹¹ *S e g n a*.⁹²

PANCRAZIO. Tutto capito, Eccellenza!⁹³

⁹⁰ *preputium* (lat.) - prepucij, kožna kapica na vrhu muškog spolovila (misli se na obrezivanje Židova)

⁹¹ *Demeli (Demelli), Matija* (?-1790?) - uspješni senjski trgovac solju, te žitom i drvenom građom iz unutrašnjosti, brodovlasnik; zastupnik Senja u saboru u Požunu 1790.

⁹² *Transportare, espedire, recomandire, signore Demeli Segna* (tal.) - Transportirati, otpremiti, preporučiti, gospodin Demeli Senj

⁹³ *Tutto capito, Eccellenza!* (tal.) - Sve jasno, ekselencijo!

BAĆAN: Idite. (*Digne se*).

(*Pancrazio i Samuel odu pokorno se klanjajući*).

BAĆAN (*Talijanu, koji je ostao*): *A l l o r a* ⁹⁴, Protasio?

PROTASIO: *P o r c a v i t a* ⁹⁵, vaša milosti!

BAĆAN: Ništa?

PROTASIO: Ništa.

BAĆAN (*u lice Protaziju*): Ti si ništa. Ne vrijediš ništa. Ne znaš ništa.

PROTASIO: Čuvaju je kao u tabernakulu.

BAĆAN: Tako. Tako. Tko je čuva?

PROTASIO: Otac, mati, zaručnik, Babika... A onda...

BAĆAN: Šta onda!

PROTASIO: *P o r c a v i t a*, vaša milosti!

BAĆAN: Ne kapiram!

PROTASIO: I rival je tu...

BAĆAN: Tko?

PROTASIO (*približi mu se uhu i nešto mu šapne*).

BAĆAN: Šta?

PROTASIO: *S i c u r i s s i m o , E c c e l l e n z a !* ⁹⁶

BAĆAN: Kleefeld?

PROTASIO: Kleefeld!

(*Vani se čuje buka. Neko otvori vrata desno. Ne vidi se nikoga*).

BAĆAN (*Protaziju, pokaže lijevo*). *V i a !* ⁹⁷ (*Protasio ode*).

(*Uđe odrješito grofica TEREZA BAĆAN. Za njom se zatvore vrata*).

TEREZA (*u jahaćem odijelu, bičem u ruci. Tip madžarske ljepotice. Visoka, bujnih ramena i grudi, a ipak gipka i tanka i nježna. Male ruke, puni laktovi, na kažiprstu velik dragulj. Strastvene usne sa zagonetnim smiješkom, zmijolike obrve, žive i vatrene oči. Ona baci bič na stol i reče bez pozdrava*): *M o n c h e r c o m t e* ⁹⁸, vi ćete sada izaći iz kuće! Na putu ste mi!

⁹⁴ *allora* (tal.) - onda, dakle

⁹⁵ *porca vita* (tal.) - prokleti život

⁹⁶ *Sicurissimo, Eccellenza!* (tal.) - Sasvim siguran, ekscelencijo!

⁹⁷ *Via!* (tal.) - Bježi! Odlazi!

⁹⁸ *Mon cher comte* (franc.) - Dragi moj grofe

BAĆAN: Molim, molim. Neću vas smetati. Kad se smijem povratiti?

TEREZA: Kad vidite papigu na balkonu!

BAĆAN: Čuvajte se, *chère comtesse*, papiga opetuje što čuje!

TEREZA: Pa ja i znam od nje za sve vaše slavne *entreprises*⁹⁹.

BAĆAN: *Bonne chance*. (Pođe).

TEREZA (*presjeti se*): *Attendez!*¹⁰⁰ (Pođe k stolu, napiše jedno kratko pismo i preda ga Baćanu). Ovo ćete potpisati! (Baćan čita, a ona uzme drugi komad papira i piše, kad sorši opet pruži papir Baćanu): I ovo! (*Digne se*).

BAĆAN (*uzme i čita drugi papir*). Je li ovo vaš novi *officier d'ordonnance*?¹⁰¹

TEREZA: Pitam li ja ikad za vaše žito?

BAĆAN: *Vous avez raison*¹⁰². (Sjede k stolu i potpiše).

TEREZA (*čeka dok potpiše, pospe papire pijeskom, prigiblje ih i reče*): *Merci!*

BAĆAN (*pođe k njoj i pogleda onako nizak prama njoj gore*): *Vous etez délicieuse*. Poljubite me!

TEREZA: Drugi put. Danas se nerado sagibljem.

BAĆAN: *Eh bien. A toute a l'heure*.¹⁰³ (*Ode desno*).

TEREZA (*pođe nervozno par puta sobom, onda pozvooni srebrenim zvonom, koje stoji na stolu*).

LAKAJ (*u narodnoj uniformi, uđe kroz sredinu*).

TEREZA: Nek uđe gospodin lajtnant!

LAKAJ (*ode*).

TEREZA (*uzme jedan od onih papira i čeka iza stola mirno*).

ŠANDOR (*mład, krupan konjanički poručnik, uzvinutih brkova, ulazi hitro, sav sretan i pohrli k Baćanki*): *Thérèse!*

TEREZA (*hladna, mirna, pruži mu papir*).

ŠANDOR (*zaviri u papir, odmah se uzbudi*): Šta je to? Govori!

TEREZA: Znaš čitati!

ŠANDOR: Dopust od tri mjeseca. Ja nisam tražio nikakav dopust!

TEREZA: To zna gospodin obrst!

ŠANDOR: Tvoj muž.

TEREZA: Tvoj komandant.

ŠANDOR: Zašto me tjeraš od sebe?

TEREZA: Ti si luda. Putuj. Treba li ti novaca?

ŠANDOR (*bijesan*): Ne idem nikamo.

⁹⁹ *entreprises* (franc.) - pothvati, poduzetnički pothvati, spekulacije

¹⁰⁰ *Attendez!* (franc.) - Čekajte!

¹⁰¹ *officier d'ordonnance* (franc.) - ordonanc-oficir, časnik dodijeljen komandantu za ispomoć, prenošenje naredbi i druge poslove

¹⁰² *Vous avez raison* (franc.) - Imate pravo

¹⁰³ *A toute a l'heure* (franc.) - Sve u svoje vrijeme

TEREZA: Moraš. Uzmi ovu kesu cekina. Idi u Beč. Tamo su žene lijepe i vole mlade oficire...

ŠANDOR: Ja hoću tebe i nikoju drugu.

TEREZA (*smije se izazovno - a papiga oponaša njezin smijeh*).

ŠANDOR: Ne rugaj mi se! Tebe ću ubiti i sebe.

TEREZA (*jače se smije - papiga još jače oponaša njezin smijeh*).

ŠANDOR: Prestani! Ja znam, šta hoćeš. Ti već imaš drugoga. Onog hrvatskog kapetana iz Ptuja... (*Bijesan poleti do zida na kom su visile dvoje srebrom okovane kubure*). Al ja se ne dam otjerati!

TEREZA (*koja se je dotle igrala bičem, hitro skoči i stavi se pred oružje*): Odlazi! Pozvat ću stražu i bacit ću te u arest.

ŠANDOR (*se nasmijehne porugljivo, prividno hladan*): A ja ću sve reći tvom mužu!

TEREZA (*kao furija zamahne bičem i udari ga preko lica, da je ciknuo od boli*): Kukavice!... Ti se usuđuješ... (*Zamahne bičem - zakriješti*): Na koljena! Na koljena!

ŠANDOR (*zabezeknut, prestravljen, gleda u nju i automatski pada na koljena i obuhvati joj koljena rukama*).

TEREZA: Kukavice! Hoćeš li me izdati?

ŠANDOR: Ne, ne! Oprosti!

TEREZA: Digni se.

ŠANDOR (*digne se*).

TEREZA (*baci bič i ode k stolu*): Uzmi taj novac!

ŠANDOR (*uzme kesu*).

TEREZA: A sad idi na put.

ŠANDOR: Ići ću.

TEREZA: Ludo! Misliš li da sam za tebe na svijetu? Mogla sam te u ostalom pod bilo kakovom izlikom dati zatvoriti, a mjesto toga dajem ti novce i šaljem te u svijet. Neharniče! Idi! Budeš li dobar, kad se povратиš, možda ćeš opet naći svoju Terezu. A d i e u ! Sretan put!

ŠANDOR (*oklijeva*): Nećeš mi ni ruke pružiti, da je poljubim?

TEREZA (*pokaže rukom na vrata*): Nestani! (*Šandor ode. Ona ostane na mjestu, bijesna, i gleda najprije za njim, a onda na zatvorena vrata kroz koja je izašao. Zatim pođe do velikog zrcala, pogleda se sva od glave do pete, u to uleti s desna FRUZIKA*).

FRUZIKA (*mlada djevojka, malene okrugle glavice, nabubrenih, rumenih obraza, crne kose, malo preveć bujna, ali i preveć mirna za svoje godine, u zelenoj, tijesnoj haljini*): Tetice, došao je neki nepoznati gospodin u franceskom odijelu.

TEREZA (*trgne se*): Tako rano! (*Fruziki*): To je on. Ja se moram još preobući. Ti ćeš ga primiti. To ti je dakle gospodin Janković.

FRUZIKA (*se lecne i problijedi*): Janković!

TEREZA: Tutor kapetana Pakića.

FRUZIKA: Znam.

TEREZA: Pazi, da budeš vrlo ljubazna s njim.

FRUZIKA: Hoću.

TEREZA: Danas će biti i o tebi govora.

FRUZIKA: Znam.

TEREZA: Kapetan je Pakić bogat, lijep, iz ugledne porodice. Ti znaš da je za nas ova ženidba od velike važnosti...

FRUZIKA: Znam.

TEREZA: Jesi li još uvijek tvrdoglava?

FRUZIKA (*kroz suze*): Tetice, ja vas moram slušati...

TEREZA: Dobro je. (*Uzme preostali papir na stolu, stavi ga u grudi i pođe k vratima desno*): Uvedi

gospodina Jankovića i ostani s njime dok ja dođem. Je li c o i f f e u r dolazio?

FRUZIKA: Poručila sam po nj. Mora biti ovdje svaki čas.

TEREZA: B i e n . (*Ode*).

FRUZIKA (*ode kroz vrata u dnu i poslije malo uđe s JANKOVIĆEM*).

JANKOVIĆ (*odjeven po najnovijoj francuskoj modi u odijelo od ljubičasta baršuna. O pasu tanak mač, u desnoj ruci šešir na tri ugla*): Vi ste dakle M a d e m o i s e l l e Eufrosine, grofičina nećakinja! Oh, vrlo se veselim!

FRUZIKA: Izvolite sjesti, M o n s i e u r . Pravit ću vam društvo dok dođe tetka.

JANKOVIĆ: M e r c i .

FRUZIKA: Ona se je malo prije vratila sa šetnje i nije htjela da vas dočeka u jahaćem kostimu. Morate se malko strpiti.

JANKOVIĆ: To mi neće biti tako teško uz tako šarmantnu gospođicu kao što ste vi.

FRUZIKA: Vi ste, M o n s i e u r , vrlo galantni, kad biste još bili tako dobri... (*Prekine se i dave ju suze*).

JANKOVIĆ: Gospođice! - Što vam je? Ja sam i dobar. Povjerite mi se...

FRUZIKA: Ja nemam nikoga na svijetu. Nedavno mi je umrla majka, a tetka me je prekjučer amo dovela... (*Opet zaplače*).

JANKOVIĆ: Šta vam je! Recite, možda vam ja mogu pomoći.

FRUZIKA: Meni niko ne može pomoći.

JANKOVIĆ: Možda ipak...

FRUZIKA: Ne, ne. - Vi ćete reći tetki Terezi.

JANKOVIĆ: Neću, p a r o l e d ' h o n n e u r !

FRUZIKA: I ako je tu nešto proti vašim interesima?

JANKOVIĆ (*ju pogleda čudno*): Mojim interesima? Vi me zbunjujete, p e t i t e D e m o - i s e l l e !

FRUZIKA: Tetka hoće da me uda za vašeg štićenika kapetana Pakića?

JANKOVIĆ: Eh, b i e n ?

FRUZIKA: Pomozite mi! (*Stidno*): Ja volim drugoga.

JANKOVIĆ: Ah, tako, tako... (*Digne se i pođe gore dolje*).

FRUZIKA (*zabrinuto ga gleda i upita*): Srdite se na me?

JANKOVIĆ (*u mislima*): Ne, ne, nipošto, *mon enfant!*¹⁰⁴ Al to se ne da tako lako prekinuti, a da time ne naškodimo vama i kapetanu. Nego, poslušajte! (*Uzme ju preko ramena i dovede ju k balkonu. Gleda je u oči čvrsto*): Može li se čovjek u vas pouzdati?

FRUZIKA: Možete potpuno, *Monsieur!*

JANKOVIĆ: Pazite, *charmante petite*¹⁰⁵, radi se u vašoj sreći. Dakle za sada: nemojte se ničemu protiviti. Držite se, kao da pristajete na sve, a ja ću se pobrinuti za ostalo. Skočite međutim dolje, u baštu. Tamo čeka kapetan Pakić, da ga pozovem gore i da vam ga predstavim. Predstavite se sami i ispričajte mu sve što vam je na srcu. A u *revoir, mon enfant!*¹⁰⁶

FRUZIKA: Učinit ću sve što mi kažete. (*Ode*).

(*Čim je Fruzika otišla, otvore se lijevo mala tapetna vratašca i proviri BENJAMIN sa škarama za kovčanje kose*).

JANKOVIĆ (*ga odmah opazi*): Benjamin! Šta ti radiš ovdje?

BENJAMIN (*Vrti vruće škare*): Koafiram groficu. Za vas, magnifice! Rekla je: hoću da budem ljepša nego ikada, *Pour plaire à Monsieur* Janković!¹⁰⁷

JANKOVIĆ: Je li već gotova?

BENJAMIN: Odmah. Ja upravo grijem posljednje željezo. Pazite na papigu: Papiga na prozor, muž na vrata!

(*Iznutra se čuje ženski glas: "Benjamin!"*)

BENJAMIN: Nestrpljiva je. Letim. (*Iščezne*).

JANKOVIĆ (*ostavši sam pođe do malog stolića na kome stoji šah sa već započetom igrom. On najprije pogleda igru i na jednom ga zainteresira situacija. Najprije pomakne stručnjački jednu bijelu figuru, a onda povuče crnu. Napokon sjedne sa strane crnih i pasionirano nastavi igru i protuigru. Kroz to vrijeme papiga katkad zakriješti. Zatim pjevucka:*

"La belle Thérèse,
Toujours amoureuse!"¹⁰⁸

Janković se trgne, začudi, nasmije se i klikne: "Bravo!". Onda opet nastavi igru. A papiga gundā i brblja, napokon zapjeva:

" - Pierrot et Pierrette, La flûte et violon.
Madame: une coquette Monsieur: un cochon!"¹⁰⁹ -

¹⁰⁴ *mon enfant* (franc.) - dijete moje

¹⁰⁵ *charmante petite* (franc.) - šarmantna malena

¹⁰⁶ *Au revoir, mon enfant!* (franc.) - do viđenja, moje dijete

¹⁰⁷ *Pour plaire à Monsieur Janković* (franc.) - Na zadovoljstvo gospodina Jankovića

¹⁰⁸ *La belle Thérèse, / Toujours amoureuse!* (franc.) - Lijepa Tereza, / Uvijek zaljubljena!

Janković, koji je prekinuo študiranje kod šaha, svratio je pozornost na papiginu pjesmu i glasno se nasmijao, u to uđe kroz tapetna vrata TEREZA i prekine taj smijeh):

TEREZA (*u širokoj haljini od bijela batista, urešenoj svilenim čipkama, sa dugim razrezanim rukavima*): *B o n j o u r , c h e r c h e v a l i e r !*¹¹⁰ Mislila sam da je moja nećakinja s vama.

JANKOVIĆ (*poljubi joj ruku*): Oprostite došao sam u nevrijeme... ali sam htio Belizara predstaviti gospojici. On mora da bude kod kuće uru prije noći.

TEREZA: A gdje ste ga ostavili?

JANKOVIĆ: U vrtu je, sa gospođicom. Nek se izgovore na samu.

TEREZA: *M e r c i , A n t o i n e !* Samo valja nešto učiniti da ga ne vidi Kleefeld. Očekujem ga... Poručio mi je da će doći ovamo. *P r e n e z p l a c e ' s ' i l v o u s p l a î t*¹¹¹. (*Pokaže na naslonjač*).

JANKOVIĆ (*sjedne*): Kleefeld! Vaš najveći neprijatelj?

TEREZA: Šta znači neprijatelj? Gdje je taj neprijatelj od koga Tereza Baćan ne bi učinila odanog prijatelja?

JANKOVIĆ: I roba!

TEREZA: Kako vam drago!

JANKOVIĆ: Pazite, da to nije kakva intriga?

TEREZA: Ja mu neću nasjesti, vjerujte. Al još nekoliko minuta, pa bi on mogao biti ovdje. (*Zazvoni*). Svakako, Antoine, vi ćete ostati. (*Uđe LAKAJ*). U bašti je gospođica s jednim oficijerom: nek dođu gore. (*Lakaj ode*).

JANKOVIĆ: Ne. Madame. Ja ću ostati samo nekoliko časaka, a vratit ću se večeras na urečeni sat. Rad bih ipak prije progovorio par riječi s Kleefeldom.

TEREZA: Na samu?

JANKOVIĆ: Ako mi dozvolite.

TEREZA: Aranžirat ću to. Antoine, vi znate da je vaša želja za mene zapovijed.

JANKOVIĆ: Pogibeljna je ta vaša devotnost, *M a d a m e*. To je najteži slučaj: kad žena postaje ropkinja, znači da hoće gospodovati.

(*Ulaze: FRUZIKA i BELIZAR*).

TEREZA (*pruži ruku na cjelov Belizaru*): Drago mi je da vas vidim, *c h e r c a p i t a i n e !* (*Fruziki, koja zabrinuto gleda u Jankovića*): Ti, dijete, pođi dolje i ako dođe obrstar Kleefeld,

¹⁰⁹ *Pierrot et Pierrette, / La flute et violon. / Madame: une coquette / Monsieur: un cochon!* (franc.) - Pjerot i Pjereta / Flauta i violina / Gospođa: kokota / Gospodin: svinja!

¹¹⁰ *Bon jour, cher chevalier!* (franc.) - Dobar dan, dragi viteže!

¹¹¹ *Prenez place' s'il vous plaît* (franc.) - Sjednite, molim

zadrži se s njim u žutom salonu. On ne smije znati da je kapetan Pakić ovdje. (*Fruzika ode. - Belizaru*): Sjedite, kapetane...

BELIZAR (*sjedne*): Hvala, gospođo grofice!

TEREZA: Kako vaše zdravlje?

BELIZAR: Ne baš najbolje, gospođo grofice. Uvijek neki nemir...

TEREZA: Znam, znam. Mnogo ste pretrpjeli. Kako vam se sviđa moja nećakinja?

BELIZAR: Prirodna, otvorena djevojka, M a d a m e . Mi smo se vrlo dobro razumjeli: imamo slične ideje o svemu, o ljudima i o svijetu...

TEREZA: To me veseli. Znete li da sam ja u Požunu¹¹² i na vas mislila?

BELIZAR: Vjerujem, gospođo grofice. Vi ste bili uvijek šarmantni sa mnom...

TEREZA: Al vidite, sad nisam. Sad vas tjeram odavle. (*Zazvoni*). Očekujem svaki čas baruna Kleefeldla i ne bih htjela da vas ovdje nađe. Šta sam za vas učinila, to će vam reći kasnije M o n s i e u r Janković... (*Uđe LAKAJ*). Odvedite gospodina kapetana kroz male stube i pustite ga sa strane Laške ulice... A b i e n t ô t , c h e r c a p i t a i n e !¹¹³ Dođite čim prije, da nastavite s Fruzikom vaše razgovore o svijetu i o ljudima.

BELIZAR (*poljubi joj ruku*): Gospođo grofice! (*Jankoviću*): Do viđenja, velemožni prijatelju! (*Odlazi s lakajem, koji mu je otvorio tapetna vrata*).

TEREZA: Vaš je šticećenik očito slab, Antoine! Šta veli liječnik?

JANKOVIĆ: Moramo paziti na nj. Izgleda da je njegova bolest više moralne naravi. Belizar je vrlo osjetljiv.

TEREZA: Izliječit ćemo ga. Pobrinula sam se ja i za to. (*Izvadi iz njedara papir i pruži ga Jankoviću*).

JANKOVIĆ (*pogleda u papir i reče Terezi*): Bansko pismo?

TEREZA: L i s e z !¹¹⁴

JANKOVIĆ (*u čudu čitajući*): Istraga proti kapetana Pakića odgađa se na godinu dana i slobodan je da ide kud hoće. Potpis bana i obrstara glinske pukovnije. Tko je to učinio?

TEREZA: Ja.

JANKOVIĆ: Vi?

TEREZA: Vi ćete mu predati to pismo.

JANKOVIĆ: Al stvar je samo odgođena. Zašto mu niste ishodili potpuni pardon?

TEREZA: Vi ste čudni, Antoine! Vi bi uvijek htjeli: sve i odmah! Ubijeni Bergen ima mnogo moćne rodbine. Pa Kleefeld!

JANKOVIĆ: Kleefeld?

TEREZA: Pa znate valjda. Ta on vas s tim ucjenjuje radi svoje kćeri. Al ja sam hitrija. Sad je slobodan. Može se i oženiti sa Fruzikom, prodati imanje i pobjeći - recimo - u Veneciju. Premda: ja se nadam da ću mu i to prištediti, ako me samo vi pomognete u mojim namjerama.

¹¹² *Požun* - stariji naziv za današnji grad Bratislavu u Slovačkoj

¹¹³ *A b i e n t ô t , c h e r c a p i t a i n e !* (franc.) - Do viđenja, dragi kapetane!

¹¹⁴ *lisez* (franc.) - čitajte

JANKOVIĆ: Šteta, što se niste bacili na diplomaciju. Zastidili biste senat venecijanske republike.

TEREZA: To znači, *cher chevalier*¹¹⁵, da sam vješta u spletkama!

JANKOVIĆ: S razlikom, *comtesse*, da su venecijanski senatori đavolski diplomate, a vi bi bili anđeoski.

TEREZA: Antoine! Antoine! (*Ona ga lupi lepezom po ruci*).

JANKOVIĆ (*Približi joj se i uhvati je oko pasa*): Ja vas obožavam, *Madame*! (*Hoće da je poljubi*).

TEREZA: *Plus tard! Plus tard!*¹¹⁶ Kad dođe naša ura...

JANKOVIĆ: A čija je ova?

TEREZA: Od posla, od spletaka, od politike!

(*Uđe FRUZIKA*).

FRUZIKA: Tetice, gospodin obrstar je ovdje. Smije li ući?

TEREZA: Bit će mi vrlo milo. (*Fruzika izađe*). Ovaj Nijemac misli da će maknuti moga muža iz Zagreba. Šta bi vi rekli da vaša Tereza ode odavle?

JANKOVIĆ: Ja vas ne dam.

TEREZA: Onda moramo uništiti njegovu stranku. (*Čuju se koraci pred vratima*). Eto ga. (*U nonšalantnom tonu*): I tako nas je, *cher chevalier*, milostivo otpustila carica... (*Ulazi KLEEFELD*).

KLEEFELD (*ode ravno k Terezi, nakloni se i poljubi joj ruku*): *Madame*, čast mi je odazvati se vašem ljubaznom pozivu.

TEREZA: Milo mi je što vas vidim u svojoj kući.

KLEEFELD (*pruži ruku Jankoviću*): *Bonjour, Monsieur de Janković!* Vi, kao obično, u galantnoj službi...

JANKOVIĆ (*galantno*): Akteon¹¹⁷ kod okrutne Diane¹¹⁸.

TEREZA: Pazite da vas ne rastrgaju moji ljubomorni psi. (*Kleefeldu*). *Veillez-vous asseoir mon cher colonel!*¹¹⁹ Samo me morate ispričati na nekoliko časaka...

KLEEFELD: Molim, molim...

TEREZA: Čeka me dolje kurir, koji noćas odlazi u Požun, i moram mu predati nekoliko depeša. Gospodin Janković ugodan je *causeur*¹²⁰, nećete se dosađivati. (*Ode*).

KLEEFELD (*čim je izašla Tereza*): Baćanka zove mene ovamo?

¹¹⁵ *cher chevalier* (franc.) - dragi viteže

¹¹⁶ *plus tard* (franc.) - prekasno

¹¹⁷ *Akteon* - u starogrčkoj mitologiji Kadmov unuk, lijep i mlad lovac; božica Artemida (Dijana) ga je za kaznu, što ju je krišom promatrao pri kupanju pretvorila u jelena, a onda su ga rastrgali njegovi vlastiti psi

¹¹⁸ *Diana, Dijana* - starorimska božica lova (grč. Artemida)

¹¹⁹ *Veillez-vous asseoir mon cher colonel* (franc.) - Želite li sjesti, dragi moj pukovniče

¹²⁰ *causeur* (franc.) - kozer, čovjek koji ugodno priča, vješt zabavljač

JANKOVIĆ: Vi se čudite, *cher colonel*?¹²¹

KLEEFELD: Šta to znači?

JANKOVIĆ: Ne znam, ali mirišem.

KLEEFELD: Zlo?

JANKOVIĆ: Kako se uzme. Budete li znali parirati, može biti i dobro, Ona je izvrstan diplomat, a vi dobar strateg: sad je pitanje, tko će bolje upotrebiti svoje oružje.

KLEEFELD: Eh, *bien* ... vidjet ćemo.

JANKOVIĆ: Donijela je iz Požuna bansko pismo, kojim se odgađa Belizarov proces za godinu dana...

KLEEFELD: Šta? Šta se nje tiče Belizar?

JANKOVIĆ: Njezin je muž njegov komandant. A onda, čini mi se, ali to nek ostane među nama, htjela bi ga oženiti s onom malom svojom nećakinjom...

KLEEFELD: A vi, šta ste vi rekli?

JANKOVIĆ: Ja? Ja rekoh, naravno, ako Belizar hoće, nek uzme njezinu nećakinju...

KLEEFELD: A moja Amélie neka umre od žalosti! Gospodine Jankoviću...

JANKOVIĆ: Eh, *cher colonel*! Baćanka bi uistinu imala na nj više prava od vas. Ona je učinila za nj više od vas. Ono bansko pismo zapravo znači spas.

KLEEFELD: To me se ne tiče. Pamтите li još naš dogovor?

JANKOVIĆ: Vrlo dobro.

KLEEFELD: Obećali ste pristati uz moje namjere, stvoriti stranku, mojoj Ameliji Belizara. Šta ste učinili do sada? Zar je zbilja istina što se po Zagrebu govori, da vas je lijepa Baćanka -

JANKOVIĆ (*učtivo i odrešito*): *Pardon, cher colonel*...

KLEEFELD (*izvadi neki papir*): Vidite li ovaj papir: To je optužba protiv kapetana Pakića. A ovo pismo (*Izvadi pismo*)... ovlašćuje me nastaviti istragu. Sve ovisi o mom izvješću.

JANKOVIĆ: Znam.

KLEEFELD: Neću da dulje čekam. Za nekoliko nedjelja mora se obaviti vjenčanje moje kćeri sa kapetanom...

JANKOVIĆ: Žao mi je -

KLEEFELD: Onda ću nastaviti istragu i osuditi krivca.

JANKOVIĆ: Ne možete. On je teško bolestan.

KLEEFELD: Šta? (*Srdito i prosto*). Nemojte misliti...

JANKOVIĆ (*vrlo učtivo, ali rezolutno*): *Pardon*, što vas prekidam. Al ja nisam vičan na takav ton, gospodine barune. Ja sam slobodan i neodvisan, i ne bojim se nikoga. Vi ste mene tražili i vi mene trebate, onda se morate i potruditi da se podvrgnete mojoj taktici. U ovaj čas Baćani su jači od vas. Grofica bi mogla ishoditi potpuni pardon za Belizara, čim bi on uzeo njezinu rođakinju. Ona će to i požuriti čim sazna da je mogućnost tu, da joj ga preotme neka druga, pa bila to i vaša kćerka. Zato ja mislim, da je najbolje da se

¹²¹ *cher colonel* (franc.) - dragi pukovniče

politički ojačamo, a onda sve uredimo, kad lijepa Bačanka neće biti u situaciji da dade Belizara fizilirati, a svoga muža postaviti na mjesto banskog lokumtenensa...

KLEEFELD: Šta to znači, *chevalier*?

JANKOVIĆ: Eto vidite, kako vam nije jasno što se oko vas zbiva! Dakle: dok se ne popuni mjesto banskoga namjesnika, a stari je Erdödy i tako već u zadnjim izdisajima - dotle se ne smije odlučiti, koju će djevojku Belizar uzeti...

KLEEFELD: Zašto?

JANKOVIĆ: *Mon Dieu*, zato: jer vi želite biti banskim namjesnikom, a to želi i grof Adam Bačan. To mi je rekla sama grofica!

KLEEFELD: Ona? Od koga ona to zna?

JANKOVIĆ: Od Lucifera, možda! Zato sam i dopustio neka kuje osnove po miloj volji dok stvorimo stranku...

KLEEFELD: Al to sve traje predugo, *cher chevalier*, predugo...

JANKOVIĆ: Znam ja, *cher baron*, vaše su dame nestrpljive. Al velike se stranke ne stvaraju tako lako ondje, gdje već postoji jedna jaka i moćna. Najprije valja rastepsti ovu, pa da na njenim ruševinama stvorimo svoju. Ja sam već podmetnuo lagum. Već se tamo lomi... Bačanka zdvaja. I ona me pozivlje da uz njezinu pomoć osnujem stranku.

KLEEFELD: I ona?

JANKOVIĆ: Dakako. Al ja stvaram za sebe stranku. Sa novim parolama. Valja potražiti stare Hrvate i probuditi ih. Valja im reći: da smo kraljevina i svoja država, a ne provincija i zarobljeni teritorij. *Regna sumus, non municipia*¹²². Valja im pokazati da Hrvati mogu samo onda zapovijedati u svojoj kući, ako se slože svi zajedno u jedan tabor, u kome će biti gospodin i seljak, građanin i ratar, svećenik i zvonar...

KLEEFELD: Vi ste mason, *chevalier*, volterijanac. Pa to je gotov prevrat!...

JANKOVIĆ: Kakav prevrat, *her colonel*! To je jednostavno obično pravo svakoga naroda. Hrvati su narod... Zar je čudo što traže svoju državu i svoju slobodu? A onda, vjerujte, danas nećete stvoriti stranku bez tih parola. Danas nema Hrvata koji ne bi htio svoje države i svojih zakona. Svak je uvjerenja da *regnum regno non praescribit leges*¹²³... A ono malo sofista i plaćenika, koji služe tuđim interesima da zadovolje svoje...

KLEEFELD: To je pogibeljna igra, *Monsieur*!

JANKOVIĆ: Teška, *cher baron*, teška, ali pravedna i sigurna. Hrvati je moraju dobiti. Prije ili kasnije. Eto, takova će biti moja stranka! Bačanka misli da je za nju, ali...

KLEEFELD (*skoči i zagrlji Jankovića*): Bravissimo!

JANKOVIĆ (*uzmakne*): Pardon, nemojte me zadaviti. Inače će stranka ostati bez vođe. Svakako vidjeti ćete kako će sve to započeti. Smijat ćete se. Dat ću predložiti u saboru, da se poubijaju po kraljevini svi - vrapci!

¹²² *Regna sumus, non municipia* (lat.) - Kraljevstva smo, ne općine

¹²³ *regnum regno non praescribit leges* (lat.) - kraljevstvo kraljevstvu ne propisuje zakone; riječi uklesane na nadgrobnom spomeniku Tome Bakača Erdödiya; međutim, tu je rečenicu izrekao njegov potomak Ivan na ugarskom saboru 1790, boreći se protiv uvođenja mađarskog jezika u Hrvatskoj

KLEEFELD: Vrapci? Zašto vrapci?

JANKOVIĆ: Čekajte. Vidjet ćete. Svi će se među sobom počupati.

KLEEFELD: Radi vrabaca?

JANKOVIĆ: Da radi vrabaca. Jer...

(U to zašušti svilena haljina pred vratima, i uđe TEREZA. Janković i Kleefeld se dignu).

TEREZA: Sad sam opet s vama, *cher Messieurs!* Zacijelo se niste dugočasili...
*Prenez place*¹²⁴...

KLEEFELD: *Monsieur* Janković je prava riznica znanja i duha.

JANKOVIĆ *(se ukočeno nakloni)*.

TEREZA: *Le chevalier parfait*¹²⁵ - kako se ono kaže. Zašto ne sjednete?

JANKOVIĆ: Rekao sam vam, *chère comtesse*, da sam samo slučajno k vama zabasao. Sad me čekaju neki ljudi kod kuće, vratiti ću se...

TEREZA: Onda, *au revoir!*

JANKOVIĆ *(Kleefeldu)*: Sutra ću se najaviti kod vas, gospodine barune. Vašim damama *mes hommages!*¹²⁶

KLEEFELD: Na žalost mene nećete naći. Neće me biti nekoliko dana u Zagrebu. Idem još ove noći u Petrinju i Kostajnicu.

JANKOVIĆ: U kojem poslu?

TEREZA: Zar na Turke?

KLEEFELD: Na krajišnike. Pobunili se krajišnici grčke vjere. Protjerali oficire, a jednog su i ubili. Drže skupštine...

TEREZA: Pa što hoće ti ljudi?

KLEEFELD: Ne znam. Šta mislite vi, magnifice?

JANKOVIĆ: Ili grčke ili katoličke vjere, ljudi su u Hrvatskoj nezadovoljni, a imaju i zašto. Gospodine barune, budite blagi i oprezni s buntovnicima. Tko se buni, tome zacijelo nije dobro. *(Nakloni se Terezi)*: *Au revoir, comtesse!* *(Daje ruku Kleefeldu)*: Sretan put, dragi barune. *(Izađe)*.

TEREZA *(mahne ljubazno rukom obrstaru neka sjedne)*: Baš me veseli što vidim svog najvećeg neprijatelja u svojoj kući!

KLEEFELD: Ja, vaš neprijatelj? Ali, gospođo grofice.

TEREZA: *Point de raillerie, cher baron*¹²⁷. Da označimo najprije situaciju kakova jest. Mi smo neprijatelji. Doduše želimo oboje isti cilj, al u različitom smjeru. *(Mekše)*: Al ja bih se ipak htjela sprijateljiti s vama.

KLEEFELD *(u velikom čudu)*: To bi i meni bilo vrlo drago.

¹²⁴ *prenez place* (franc.) - uzmite mjesto, sjedite

¹²⁵ *Le chevalier parfait* (franc.) - Savršeni vitez

¹²⁶ *mes hommages* (franc.) - moje poštovanje

¹²⁷ *Point de raillerie, cher baron* (franc.) - nemojmo se šaliti, dragi barune

TEREZA: Molim, molim, samo nikakvih fraza. Svaki čovjek hoće da postigne svoj cilj i mrzi zaprjeke, što ga u tome priječe. Mi smo jedno drugom zaprjeka. A mogli bi jedno drugom biti pomoć.

KLEEFELD (*zbunjen tom iskrenosti*): Rado bih znao kako, gospođo grofice!

TEREZA: Činite se nevješti, barune, al nemojte da gubimo vrijeme. Stvar je prešna, opasnost velika.

KLEEFELD (*pokaže u čudu prstom na sebe*): Opasnost za nas oboje?

TEREZA: Da. Za vas i mene, ili radije, za vas i moga muža.

KLEEFELD: Ali, oprostite, tko bi mogao biti taj naš zajednički protivnik?

TEREZA: Hrvati, *c h e r c o l o n e l*, Hrvati!

KLEEFELD: Hrvati? Kakvi Hrvati? Ti mi zadaju najmanje briga. Dvije tri iluzije, dvije tri parole... Pa ih imam u ruci...

TEREZA: Kako ste naivni, dragi barune! Al to nije tako. Doduše katkad vam uspije predobiti ovog ili onog, katkad vam se čini da su svi s vama. Ali to bi se moglo preko noći preokrenuti. Ima vam tu ljudi, koji stoje po strani, koji ne traže službe, koji nas u duši mrze, koji slušaju šta govorimo, gledaju šta radimo i stoje na oprezu. Oni ne miruju. Znam pouzdano, da rade na našu i vašu propast.

KLEEFELD: Al kako bi mogli uspjeti?

TEREZA: Imaju oni svoje metode, koje su jače od oružja. Njihove pravice, njihove povlastice, junaštvo, prošlost, na koje se uvijek pozivlju. To se ne da izbrisati. Mi pak hoćemo da ih izrabimo, da se njihovim dobrom obogatimo, da se na njihov teret podignemo i ojačamo...

KLEEFELD: Ne bih nikad mogao pomisliti da vaša lijepa usta mogu tako praktično govoriti.

TEREZA: Pustimo sentimentalnost, barune. Nisam vas zvala k sebi, da slavite moja usta, nit je ovo čas za to. Ovdje su dvije stranke na dogovoru: Kleefeld i Baćan. Radi se o tom, je li moguć savez među nama?

KLEEFELD: Predložite modus, gospođo grofice.

TEREZA: Prepustite mome mužu bansko namjesništvo, a vi ćete dobiti varaždinsku i karlovačku generaliju. Jeste li za to?

KLEEFELD (*začudeno gleda u Terezu*): Govorite li istinu?

TEREZA: *P a r o l e d ' h o n n e u r*.

KLEEFELD: Tko jamči za uspjeh?

TEREZA: Ban grof Karlo Baćan.

KLEEFELD: U pitanju banskog namjesnika. Ali generalija.

TEREZA: To je vaš posao. Znam da se carski savjetnik Koller bavi tim pitanjem...

KLEEFELD: Vi znate?

TEREZA (*nasmije se*): Dakako. Ali to je vaša briga. Recite bilo šta - izmislite... Na primjer, kažite Kolleru, da ste moj ljubavnik.

KLEEFELD: Ja?

TEREZIJA: Naravno, za šalu. Zar vam ne bi bilo drago, da ste moj ljubavnik?

KLEEFELD: Ja uopće i ne mislim na takve stvari, grofice!

TEREZA (*od srca se smije*): Zar mislite, *cher colonel*, da vaša neprijateljica ne zna za vaše slabocće? O vama se pripovijeda mnogo toga... Zna se i u Beču, kakav ste vi neumorni don Juan...

KLEEFELD (*ponešto razdražen*): *Comtesse*, govorimo radije o vašem predlogu.

TEREZA: Dakle: pristajete li na nj?

KLEEFELD (*digne se*): Evo vam ruke. Divim vam se i žalim što niste muškarac.

TEREZA (*digne se i nasmije koketno*): To mi govori čitav svijet. Ali ja - ja sam najradije žena.

KLEEFELD: Zašto?

TEREZA: Jer žene vladaju svijetom.

KLEEFELD (*galantno*): Uistinu žalim, što ne mogu carskom savjetniku pisati nego o hipotezi.

TEREZA (*zagrozi mu se*): Don Juan! Sad otkrivajte vaše karte. Al ništa za to: sad smo prijatelji! Samo nikom ni riječi. *Adieu, cher colon - cher général!*¹²⁸

KLEEFELD: Još danas ide pismo. (*Nakloni se*). *Comtesse*. (*Ode*).

TEREZA (*ostane sama, pođe nekoliko koraka, ode do zrcala, pogleda se u nj, popravlja na sebi kakvu toaletnu malenkost, - u to upadne kroz toaletna vrata BENJAMIN. Ona se trgne*): No, Benjamin!

BENJAMIN: Pardon, gospođo grofice...

TEREZA: Šta tražite ovdje?

BENJAMIN: Ušao sam u vaš boudoir s druge strane. Al neko je zaključao vrata. Može li se ovuda izaći?

TEREZA: Može.

BENJAMIN: Ovo je labirint. Nikako se ne snalazim...

TEREZA: *Bien, bien!* (*Pokaže na srednja vrata*): Ovo je najkraći put.

BENJAMIN: Najponizniji sluga, gospođo grofice! (*Pođe*).

TEREZA: Čekajte. Dođite amo! (*Benjamin pristupi, ona mu pokaže lice*): Gledajte. Ovdje se opaža jedan nabor, Benjamin. Toga jučer nije bilo.

BENJAMIN: Jučer je gospođa grofica bila mlađa.

TEREZA: A malo prije kod coiffiranja iščupali ste mi prvu sijedu vlas. Benjamin, nije li to prerano?

BENJAMIN: Jest, gospođo grofice, za vašu mladost i vaše godine, prerano.

TEREZA: Onda od čega je to?

BENJAMIN: Hrvatska politika, gospođo grofice!

TEREZA: Ah, *que c'est drôle!*¹²⁹ Hrvatska politika! Kako to mislite?

BENJAMIN: Nije lako, gospođo grofice, natezati se s Hrvatima! Mnoga je državnička glava radi njih posijedila.

TEREZA: Vi ste komični, Benjamin! U koliko ja znam, Hrvati su dobre i blage ćudi.

¹²⁸ *Adieu, cher colon - cher général* (franc.) - zbogom, dragi pukov... dragi generale

¹²⁹ *que c'est drôle!* (franc.) - kako je to smiješno!

BENJAMIN: Jegulje, milostiva grofice, jegulje...

TEREZA (*smije se*): Pa vi se, Benjamin, bavite i politikom?

BENJAMIN: U koliko ona tušira moj zanat, milostiva grofice! Svakako politika je od destruktivnog utjecaja na kožu i izraz...

TEREZA: Po tome: kako bi glasio vaš recept?

BENJAMIN: Manje politike, a više - ljubavi.

TEREZA: Ali moderni filozofi govore da se i od mnogo ljubavi brzo stari.

BENJAMIN: Muškarci, milostiva grofice, samo muškarci. Žene se u ljubavi pomlađuju.

TEREZA: Držat ću se vašega recepta, Benjamin. Sutra u dvanaest da ste ovdje. (*Zazvoni*).

BENJAMIN (*duboko se nakloni i ode. Već se je smračilo. Ulazi LAKAJ*).

TEREZA: Nek Janoš dođe gore. Odmah! I gospođica. A onda svijetla! Puno svijetla! (*Lakaj ode. Ona sjedne u naslonjač do balkona, koji je malo prije otvorila i s koga se vidi dolina Save i srebrna Sava u sumračju. Sa blize katedrale zvoni "Angelus"¹³⁰. Pauza. Sa drugih crkava zvona u daljini. Na jedanput čuje se kako se približuje pjesma šestinskih seljakinja, koje prolaze dolje na putu, i u času kad se ta pjesma počimlje gubiti, uđu DVA LAKAJA i donesu velike srebrne kandelabre sa gorućim svijećama.*)

TEREZA (*lakaju*): Joško, tko su ove žene šta pjevaju?

LAKAJ: Šestinčanke, vaša milosti. Vraćaju se kući.

TEREZA (*više za se*): Kako je to tužna pjesma!

LAKAJ: Tako one uvijek, vaša milosti. (*Uđe FRUZIKA. - Lakaji odu*).

FRUZIKA: Šta zapovijedate, tetice?

TEREZA: Naredit ćeš da se prostre stol. Hladnog jela i voća. I šampanjca.

FRUZIKA: Dobro, tetice!

TEREZA: I lule i duvan. (*Uđe JANOŠ, ciganin, i stane kraj vrata*).

FRUZIKA: Odmah?

TEREZA: Odmah. Dolazi nam M o n s i e u r Janković. I nisam više ni za koga kod kuće.

FRUZIKA: Dobro, tetice!

TEREZA: Dođi bliže. (*Uhvati je oko pasa*): Kako ti se sviđa kapetan?

FRUZIKA: Dobar je. I pametan.

TEREZA: I ništa više? Kad sam ja bila djevojka ja sam drukčije sudila mlade ljude. Eh, b i e n . - Sad idi. Hitro! (*Fruzika ode. Tereza se okrene k Janošu*): Janoš, slušaj! Imam večeras ovdje jednog kavalira. Dovedi svoje cigane u ovu sobu. Kad zazvonim jedanput počnite svirati onako teško, strastveno. Kad zazvonim dvaput, ući ćeš ovamo i da si mi raspalio moga kavalira... Pazi, Janoš, beštijo ciganska, ako on ne izgubi glavu, izgubit ćeš je ti.

JANOŠ: Bit će, bit će, vaša milosti...

TEREZA: Nek se prije toga tvoji ljudi dobro napiju.

JANOŠ: Bit će, bit će...

¹³⁰ *Angelus* (lat.) - molitva uz jutarnja ili večernja zvona ("Anđeo gospodnji navijestio Mariji...")

TEREZA: Odlazi! (*Nestrpljivo očekuje, gleda na uru na kaminu, šeta do balkona, otvara vrata desne prostorije, gdje će doći cigani. Međutim DVA LAKAJA hitro donesu prostrt stol, na kome je jelo, voće i šampanjac i odu. U to uđe JANKOVIĆ s desna.*)

JANKOVIĆ: M a d a m e l a c o m t e s s e ¹³¹, stojim vam na dispoziciji!

TEREZA (*pođe mu u susret, on joj poljubi ruku*): Pomislite, c h e r Antoine, večeras sam osjetila nešto što mi se nije nikad u životu desilo. Dapače ni onda kad sam išla na prvi ljubavni sastanak.

JANKOVIĆ: Smije li se znati šta je to?

TEREZA: Jedva sam čekala da dođete! Promislite: Tereza Bačan čeka nervozno i nestrpljivo svoga kavalira.

JANKOVIĆ: Ponosan sam na taj trijumf, grofice!

TEREZA (*pokaže na sofa*): A s s e y e z - v o u s ¹³². (*Sjede i pozove ga*): Ovdje do mene. Uzmite nešto.

JANKOVIĆ: M e r c i . Nije mi do jela u ovaj čas.

TEREZA: Nešto slatko?

JANKOVIĆ (*primi je za zatiljak i poljubi*).

TEREZA (*nakon dugog cjelova*): To vam nisam dozvolila! (*Zazvoni*).

JANKOVIĆ: Rekli ste mi nek uzmem nešto slatko. Uzeo sam najslađe. (*Cigani u susjednoj sobi zasviraju jednu mađarsku strasnu melodiju. LAKAJ uđe, otvori bocu šampanjca, natoči i izađe*).

TEREZA (*začuđenom Jankoviću*): Dovala sam sobom mađarske cigane, Antoine. Dovala sam ih za vas. Ciganska muzika draži nerve. Volite li me malko, Antoine?

JANKOVIĆ: Šta ja znam, Thérèse! To jest, znam samo da bih uvijek htio biti kraj vas.

TEREZA (*digne čašu*): Mora li mi to biti dosta? Živila ljubav!

JANKOVIĆ: Naša ljubav! (*Ispiju i on je poljubi*).

TEREZA: Još jednu. (*Natoči*).

JANKOVIĆ: Pazite...

TEREZA: Reci mi ti. Onda mi se čini da sam ti bliža.

JANKOVIĆ (*digne čašu*): Da mi budeš bliže od mene samoga!

TEREZA: I još bliža! (*Ispiju*).

JANKOVIĆ: Šta je htio Kleefeld od tebe?

TEREZA: Dosta politike! Glava me boli, poljubi me.

JANKOVIĆ: Zar ja to ne mogu znati?

TEREZA (*zazvoni dvaput*): Znat ćeš, sve ćeš znati, al ne večeras! (*Privine se uza nj*). Večeras nek pamet miruje, a srce nek igra! (*U to se je polako približio Janoš svirajući vijolinu do Jankovića, a njegovi su drugovi stali kraj vrata i prate ga.*) Janoš, beštijo ciganska! Jače, jače!... (*Ona pjeva*).

JANKOVIĆ (*se odmahne diskretno od nje*).

¹³¹ *madame la comtesse* (franc.) - gospođa grofica

¹³² *Asseyez-vous* (franc.) - sjednite

TEREZA (*približi se k njemu strastvenije*): *Pas de gene, mon coeur!*¹³³ Ciganin može sve vidjeti! (*Muzika prelazi u brži tempo, a Tereza u divlji entuzijazam*). Hoćeš li da zaplešem, Antoine? Da plešem tebi! (*Skoči i započne mađžarski ples, u tempu koji raste do paroksizma. Međutim papiga kriči, a Tereza svaki čas nuka Janoša*): Jače, beštijo! - Jače, beštijo ciganska! - (*Janković ima pune oči krasne, divlje žene. Napokon ples svrši, papiga kriješti, a ona se baci u naručaj Jankovića i reče Janošu*): Baci tu tičurinu na balkon! (*Janoš prestane svirati, a dohvati krletku i stavi je na balkon, vrati se opet, gdje je prije bio i preuzimlje sentimentalnu melodiju. Janković je bio objumio i Terezu, al kad vidi da je papiga iznešena na balkon, digne glavu i pusti je.*)

TEREZA (*Janošu*): Makni se! (*Cigani odlaze svirajući kako su i došli. Vani se gubi njihova svirka. Tereza obuhvati Jankovića i strastveno mu govori*): Tvoja sam! Tvoja sam! Drži me! Uzmi me!

JANKOVIĆ (*digne se naglo i pođe k vratima lijevo*). Samo čas!

TEREZA: Kamo ćeš... Antoine...

JANKOVIĆ (*još uvijek pred vratima*): Da pustim grofa unutra. (*Otvori vrata iza kojih stoji grof ADAM BAĆAN, sa glupim izrazom na licu od iznenađenja.*)

Zastor.

¹³³ *Pas de gene, mon coeur!* (franc.) - Nema smetnje, moje srce!

ČETVRTI ČIN

Pozornica kao u I. činu.

(Kad se digne zastor: sjedi BELIZAR uz c l a v e c i n i preludira sad ovaj sad onaj savremeni motiv. Njegove su geste malko umorne, ovi prelazi s jednog motiva na drugi kao da su više posljedica nervoze, nego li kakvog čeznutljivog raspoloženja. Najednom uleti JANKO sa nekakvim papirom u ruci).

JANKO (*izvan sebe*): Milostivi gospodine, paškvil! Novi paškvil!

BELIZAR (*prekine sviranje i dignu se*): Proti koga?

JANKO: Proti Kleefeldu i Bačanu!

BELIZAR: Nije moguće! (*Počne da čita*).

JANKO: Već su ih sve istrkali! Ovaj je začudo ostao neviđen, u Opatičkoj ulici. Odljepio sam ga polako.

BELIZAR (*čitajući nasmije se glasno*): To je veselo...

JANKO: Šta kaže, šta?

BELIZAR (*čita naglas*):

Zagrepcani, dobri ljudi, stanite,
čujte sada avantire mahnite!
Kovač Magić ima kćerku Maricu,
dušom janje, a ljepotom caricu.
Kud pogleda čar i milje prosipa,
ali voli samo svoga Josipa.
I uzalud svi gurmani kušaju
jarebicu tu da operušaju.
Svi se dugog nosa retiriraju
u Maricu lijepu već ne diraju.
Al ne tako dva obrsta zlačana:
Poznate li Kleefeldu i Bačanu?
Oni šalju tajna pisma Marici,
svoga srca moćnoj gospodarici:
Kad večeras mjesec zađe za goru
nek otvori svoju malu komoru.
Poruči im ona: makar cijelu noć
čekat ću te, kad ćeš k meni doć.
Čim je mjesec blijed za goru zašao
barun Kleefeld prvi izbu našao,
malo zatim, gonjen slatkim nadama,
i Bačanu eto grofa Adama.
I u času kad su krevet pipali
neki zlobnik svijetlo naglo pripali.

I gle: nije u krevetu Marica,
neg Babika - krmeljava starica...

(*Za vrijeme čitanja Belizar prasne u smijeh, a za njim komičnim smijehom i Janko. Iznenada začuje se kućno zvonce.*)

JANKO: Neko zvoni... (*Izleti. Belizar čita paškvil dalje, ali ne na glas, kao da čeka na Jankov povratak. Međutim JANKO se vrati, ali samo da propusti malenog KAPUCINA, i onda izađe zatvorioši vrata za sobom.*)

KAPUCIN: Hvaljen Isus, mladi gospodine!

BELIZAR: Na uvijek, oče Jerolime.

KAPUCIN (*izvuče iz svoje mantije kitu ruža*): Uvijek od iste ruke, mladi gospodine.

BELIZAR: Kako se ne umori?

KAPUCIN: Svakog dana: jednu Majci Božjoj, a jednu vama.

BELIZAR: Kao i ja, oče Jerolime. Dukat Majci Božjoj i dukat vama! (*Položi na stol dva dukata.*)

KAPUCIN: Bog će vas blagosloviti i osloboditi vaših dušmana, mladi gospodine.

BELIZAR: Tko je dakle ta djevojka, oče? Stotinu dukata Majci Božjoj, a drugu stotinu vama za njezino ime...

KAPUCIN: Tajna ispovijesti, gospodine kapetane.

BELIZAR: Hoćete mi reći ako pogodim?

KAPUCIN: Bi li vi odali tajnu zapovijed u vašoj službi? To bi bio *crimen laese majestatis*¹³⁴ - je li? Ali ne izdaje se samo kralj i čovjek, nego Bog i duša. Zadovoljite se danas sa onim što vam govori ovo cvijeće. Ono dolazi od srca.

BELIZAR (*miluje one ruže*): Pravo govorite, oče Jerolime. Pozdravite mi milosrdnu neznanku...

KAPUCIN: Ne znate, kad će doći velemožni gospodin?

BELIZAR: On je negdje i čeka na vijesti iz sabora. Danas je tamo znamenit dan. Past će predlog da se pobiju svi vrapci u kraljevini.

KAPUCIN: Vrapci? Kome su oni šta skrivili?

BELIZAR: Bog bi ga znao, dragi oče! Ja se ne razumijem u veliku politiku. Al bolje da ubijaju vrapce, nego ljude...

JANKO (*uleti*): Ovaj su čas donesena ova dva pisma za vašu milost. (*Belizar uzme pisma i gleda natpise.*)

KAPUCIN: Eh, pa Bog s vama, mladi gospodine. Ja ću pričekati dolje pred vratima na velemožnog gospodina. (*Ode.*)

BELIZAR (*otvori jedno pismo i počne da čita*).

JANKO (*pokaže na ono drugo pismo, koje leži na stolu*). Dolje čeka čovjek na odgovor...

BELIZAR (*digne časkom oči na Janka*): Šta? (*Pa opet nastavi čitanjem.*)

¹³⁴ *crimen laese majestatis* (lat.) - uvreda veličanstva

JANKO: Pismo od baronese Amelije. (*Kad Belizar ne odgovori*): Čeka čovjek na odgovor!

BELIZAR (*plane, bijesno*): Nema odgovora! Idi! (*Janko začuđen ode. Belizar dovrši čitanje, a međutim se vidi kako u njemu raste uzbuđenje.*) Drskost! Infamna drskost! (*Kruži po sobi, onda naglo zazvoni*).

JANKO (*uleti, očekuje zapovijed bez riječi*).

BELIZAR (*bijesno*): Dolamu, sablju, kalpak...

JANKO: Vaša milost ide van?

BELIZAR: Hitro! Žuri se!

JANKO: Vaša milost ne smije iz kuće. Vaša je milost bolesna...

BELIZAR (*uvijek bijesan*): Ja nisam bolestan!

JANKO: Vaše su stvari zatvorene, ja nemam ključa.

BELIZAR: Razlupaj bravu, čuješ li! (*Sav van sebe*): Ja moram van!

JANKOVIĆ (*uđe i sav začuđen radi toga prizora*): Belizare, šta je?

BELIZAR: Došli ste u dobar čas! Ja idem s mjesta pukovniku Kleefeldu. Tražim svoje stvari! (*Janko izađe*).

JANKOVIĆ: Al ti si poludio!

BELIZAR: Meni je svega dosta! (*Uzme malo prije čitano pismo*): Čitajte! Čitajte ovu infamiju.

JANKOVIĆ (*uzme pismo*): Šta je? Od koga?

BELIZAR: Od onog ciganina...

JANKOVIĆ (*pročita potpis*): Lajtnant Šandor Szabo! Šta hoće Šandor Szabo?

BELIZAR: Šta hoće? Čitajte! Svemu ste vi krivi, što me silite na ovu komediju. Ja neću da budem bolestan!

JANKOVIĆ (*čita*): "Kapetane, sramota je da se jedan oficir otimlje sudu, radi djela, koje bi se moralo zvati viteško. Još je veća sramota sakrivati se iza ženske suknje, kao što vi činite. Davno bi vi bili osuđeni da nema lijepe Baćanke, koja je meni uskratila svoju milost radi vas. Za ovo znadu svi krajiški oficiri i preziru vas kao što vas prezirem i ja - Šandor Szabo". To je podlost!

BELIZAR: Jest. I ja toga neću više podnositi. *S t a n t e p e d e*¹³⁵ idem k barunu Kleefeldu i reći ću mu: nek me stavi pred sud!

JANKOVIĆ: Ti si poludio, prijatelju!

BELIZAR (*vrlo uzbuđen*): Šandor Szabo ima pravo! Ja sam kukavica. Na viteškom megdanu ubio sam protivnika, pa moram snositi i posljedice. Velemožni, ja sam hrvatski plemić. Pustite me k Kleefeldu! Makar glavu izgubio, ja hoću pred sud!

JANKOVIĆ: Belizare, ja znam da si uvrijeđen i uzbuđen. I opraštam ti, što zaboravljaš koliko te volim i koliko za te strepim. Al ja ne dam, da postaneš žrtvom podlih intriga i gramzljivosti tuđinskih mogućnika. Zašto misliš, da sam se ja bacio u sve te spletke i visim između Kleefeldu i Baćanke i letim simo tamo kao na ljuljački?

BELIZAR (*malko blaže*): Ja sam sit te igre, velemožni prijatelju!

¹³⁵ *stante pede* (lat.) - odmah, smjesta, iz ovih stopa

JANKOVIĆ: Jer si slijep. Zar ne znaš za opasnost, koja ti prijeti?

BELIZAR: Znam. Neka. Neka mi sude. Bolje i to, nego -

JANKOVIĆ: Šta nego? Zar ti nemaš za koga živjeti? Ili hoćeš živjeti da postaneš Kleefeldov zet i ovdje udomiš krvnog neprijatelja naše zemlje i naših pravica? Ili možda da se srodiš sa lijepom i lakoumnom Baćankom, kojoj ćeš biti pustim sredstvom za njezine intrige, a možda i cilj njezine lakoumnosti i pohote? Svako od njih stavlja te pred alternativu: ili da im uzmeš djevojku ili da budeš fiziliran.

BELIZAR: Radije nek me fiziliraju. Tu leži pismo baronese Amelije i htjela je odgovor; poručio sam da nema odgovora.

JANKOVIĆ: Zlo, zlo si učinio, m o n c h e r ! Ti zaboravljaš na sve ono što si mi obećao. Jesi li ti moj Belizar? Moj učenik? Zar nisi ti onaj koji će nastaviti onaj put, što sam ga ja otvorio? Put do oslobođenja, put do izvršenja? Jesi li ti Hrvat? Da se dađeš fizilirati kao oni vrapci, kojima je danas sabor zapjevao svoj "de profundis?"¹³⁶ Al nisu Hrvati vrapci da ih se strijelja onako kad kome pane na pamet... A onda, tvoja djevojka? Kojoj si čast obranio, al ujedno i srce ranio? (*Stavi mu ruke na ramena*): Pogledaj me dobro, Belizare! Imaš li pouzdanja u me? (*Belizar ne odgovara*). Možeš li pomisliti da jedan Antun Janković, koji nema nikoga na svijetu neg ovo malo drage i svete hrvatske zemlje, koja mu je majka i ljubovca, može išta poduzeti, što ne bi imalo jedan veliki i uzvišeni, narodni i čovječanski cilj? Reci, vjeruješ li mi?

BELIZAR (*potpuno razmekšan*): Oprostite...

JANKOVIĆ: Ja ne opraštam ništa. Samo pitam: vjeruješ li mi?

BELIZAR: Vjerujem vam.

JANKOVIĆ: Onda: ti si bolestan!

BELIZAR: Eh pa jesam, bolestan sam, ako nisam lud!

JANKOVIĆ: Živio! (*Uđe BENJAMIN*).

BENJAMIN: Vaša milosti...

JANKOVIĆ: Šta je opet, Benjamin?

BENJAMIN: Ovaj čas sam slušao razgovor Kleefeld i njegove žene. Upravo je baronesa Amélie dobila poruku gospodina Pakića, koji nije htio dati odgovor na njezino pismo...

JANKOVIĆ (*Belizaru*): Sad ćeš čuti. (*Benjaminu*): No, dalje?

BENJAMIN: Mati i kći su plakale, a Kleefeld je bjesnio. Onda su se ljuto posvadili. Kleefeldovica je predbacivala mužu, da je slabić, on je govorio da će dati strijeljati kapetana, a kćerka je vikala da njoj ne treba mrtvi kapetan, nego živi.

JANKOVIĆ (*Belizaru*): Amélie je najpametnija! (*Benjaminu*): Pa kako je svršilo?

BENJAMIN: Bit će zlo, vaša milosti.

JANKOVIĆ: Kako?

BENJAMIN: Kleefeld je obećao ženi, da će dati aretirati gospodina Belizara, pa ako se vaša milost ne odluči na ženidbu...

JANKOVIĆ: Znam, znam, a šta je rekao, kad će ga aretirati?

¹³⁶ *de profundis* (lat.) - početni stihovi pogrebnog psalma, *Iz dubine*

BENJAMIN: Barunica je rekla: *S t a n t e p e d e*, Amélie je plakala, da je gospodin Belizar bolestan, a pukovnik je govorio, kako ima i sutra vremena. Ja sam se međutim izvukao iz svog skrovišta i sad sam ovdje.

JANKOVIĆ: Hvala ti, Benjamin. To je sve vrlo važno. (*Benjamin ode*). Dakle ti ćeš sutra u zoru na moje dobro. Tamo ćeš imati svoje čuvare i niko neće k tebi dolaziti. A ja ću ovdje raditi. Međutim baronesi ću ja odgovoriti mjesto tebe. Il radije, poći ću tamo da joj saopćim, kako je dezolatno tvoje stanje. A i Szabo će dobiti odgovor kakav zaslužuje. Još danas ćeš ovdje vidjeti Ružicu.

BELIZAR: Ružicu?

JANKOVIĆ: Samo nju. A sad idi - zatvori se u svoju sobu i ne izlazi, dok te ne zovnem. Siromah pater Hieronimus, čeka me bogzna od kada... (*Belizar ode kroz tapetna vrata, a Janković zvoni*).

JANKO (*uđe*).

JANKOVIĆ: Nek uđe otac Jerolim.

KAPUCIN (*uđe*): Hvaljen Isus, m a g n i f i c e d o m i n e !

JANKOVIĆ: Vi, oče? Šta želite?

KAPUCIN: Molio bih vas za nekoliko riječi.

JANKOVIĆ: Sjedite. Šta je dakle?

KAPUCIN: Pogledajte, magnifice! (*Izvadi ispod mantije jednu šatulu*). Pogledajte ovaj nakit.

JANKOVIĆ (*uzme šatulu, otvori poklopac i pogleda u čudu redovnika*): Odakle vam ovaj nakit, oče?

KAPUCIN: Dragocjen je vrlo, je li? Sami dijamanti! Ja se u to ne razumijem.

JANKOVIĆ: Prekrasno! Vanredno! Ali...

KAPUCIN: Reći ću vam. Neka plemenita gospođa u velikoj je neprilici. Treba joj novaca. Zamolila me da ga ponudim nekome tko bi ga mogao kupiti. Može biti - reče - velemožnom Jankoviću. Dala bi ga jeftino.

JANKOVIĆ: Kako je ime toj gospođi?

KAPUCIN (*slegne ramenima*).

JANKOVIĆ (*se digne, otvori jedan sekretar, slavi šatulu unutra, a izvadi kesu novaca i stavi je na stol pred fratra*): Toliko vrijedi!

KAPUCIN (*uzme kesu i stavi je u džep od ogrlice*). Hvala vam, magnifice. (*Digne se*). Učinili ste dobro djelo! (*Pođe prema vratima*).

JANKOVIĆ: Ne, ne na glavni izlaz. Dođite sa mnom. Ispratit ću vas. (*Izađu kroz tapetna vrata. Janković je ostavio sekretar otvoren. Kratka pauza. Na zidnoj rokoko uri otkucava pet sati, a odmah zatim zasvira u uri automatska muzika neku savremenu melodiju. I još nije prestala ta svirka, kad uđe JANKO i nosi dvije velike girandole sa gorućim svijećama. Stavi ih na dva razna mjesta i onda stane pred otvorena vrata i reče nekome vani sa komičnom gestom i slavenskim naglaskom*).

JANKO: *S'il vous plait, chère Madame*¹³⁷ Babika! (*Svirka prestane*).

¹³⁷ *S'il vous plait, chère Madame* (franc.) - Izvolite draga gospođo

BABIKA (*uđe plaho, a Janko izađe i zatvori vrata za sobom*).

BABIKA (*ostane za čas, zgurena, žmirkava, na mjestu. Ogleda se po sobi, izvadi iz džepa malu drvenu burmuticu i zašmrče, ali pri tom pazi da je tko ne bi iznenadio. Onda dođe do otvorenog sekretera, zaviri unutra i kad vidi u pretincima naslagane kesice novaca, prestraši se i prekriži, odmaknuv se naglo za par koraka*): I ne uvedi nas u napast...

JANKOVIĆ (*naglo otvori tapetna vrata, da se Babiki pričini kao da je iskočio iz zida*).

BABIKA (*prestrašena*): Jesus Marija! (*Padne na jedan stolac*).

JANKOVIĆ: Ti si to, djevice Babiko! Šta si se prestrašila!

BABIKA: Bože prosti, milostivi gospodine, vi kao nečastivi prolazite kroza zid...

JANKOVIĆ: Dakle napokon si i ti izgubila svoje djevičanstvo, Babika!

BABIKA (*se zlobno-zadovoljno smijucka*): He! he! he!

JANKOVIĆ: Čitav Zagreb priča da su ti ga otela dva kavalira na jedanput!

BABIKA (*se zlobno-zadovoljno smijucka*): He! he! he!

JANKOVIĆ (*pođe do jedne karafe likera*): Bi l' ti gucnula malo vražje vodice?

BABIKA (*k. g.*): Zna vrag šta je dobro!

JANKOVIĆ (*napuni čašicu šartreze*): Ovu su popi izmislili.

BABIKA: Pop i vrag iz iste su škole, vaša milosti! (*Pijucne*).

JANKOVIĆ: Pazi da ne svršiš na lomači ko Grička Vještica... Al gdje su tvoji? Ja sam i po njih poručio.

BABIKA: Sad će doći, vaša milosti! Navratili se čakom kod Sv. Marka. Da ih se navijesti, nek je poslije sve gotovo.

JANKOVIĆ: A dobro si mi osramotila onu gospodu! Baš ti hvala, Babika! Sad pođi tamo do onog ormarića i izaberi za se jednu kesicu. U zelenim su dukati, a u crvenim srebrnjaci.

BABIKA (*se digne i velikim respektom priđe k sekreteru, virka u pretince i izvuče crvenu kesicu*): Za Babiku su i škude dobre! (*Brže bolje turi novac u svoj džep*).

JANKOVIĆ: A šta će tebi toliki novci, Babika? Pa ti nemaš nikoga kome da ih ostaviš?...

BABIKA: Imam, vaša milosti. Imam... (*Prošapće, skoro stidno*): Unučće... Niko i ne zna, da sam nekad imala muža. Dvije nedjelje smo živjeli zajedno, a onda odveli ga u rat i više se nije vratio. Od njega mi je ostala kćerka, koju mi ovako nekakav bečki oficir zaveo, kao što su ona dva htjela Maricu. Umrla je od sramote i ostavila mi unučće, vaša milosti. Šesnaest mu je godina, šegrt je u Samoboru...

JANKOVIĆ (*pođe do sekretera i uzme jednu zelenu kesicu*): Eh, onda, Babika, ovo od mene za tvog unuka! Kad bude htio da postane majstor, da se uredi...

BABIKA (*poče da cjeliva ruke Jankoviću*): Vaša milosti, vaša milosti... (*U to uđu JURATOVIĆ i MARICA*).

JANKOVIĆ: Gdje ste djeco? Hitro. Očekujem goste...

JURATOVIĆ: Nek nam oprost vaša milost, al župnik nas je zadržao... Govorio nam je radi onog paškvila, da se čuvamo...

JANKOVIĆ: Juratoviću, vi ste pošten i spretan mladić. Vidjeli ste svijeta, hrabri ste i razboriti. Ja vas trebam. Sjedite čakom. (*Babiki*): Babika, pričekaj tamo pred vratima. (*Babika izađe*). Marice, vi morate iz Zagreba, Večeras ćete s mojim kolima na selo, k jednoj mojoj tetki, gdje ćete ostati sve do vjenčanja.

MARICA (*brise suze*): Bože, šta će biti iz nas!

JANKOVIĆ: Ne bojte se. Al ovdje ne smijete ostati. Kleefeld i Bačan neće mirovati. Osvetit će se. Ja sam se tako i s vašim ocem dogovorio. A vi, Juratoviću, vi ćete još noćas na put.

JURATOVIĆ: Kamo god želite, milostivi gospodine.

JANKOVIĆ: Pratit ćete tamo neku mladu plemkinju, od koje ćete saznati sve potankosti i cilj vašega puta. Ona će imati uza se sve šta vam je potrebno...

MARICA (*plaho*): Koja je to mlada plemkinja?

JANKOVIĆ (*pogleda ju i nasmije se*): Ta niste valjda ljubomorni, Marice!

MARICA (*se zastidi i pogleda zaručnika, koji ju pogleda smiješeći se*): Ne, ne... nisam - to jest...

JANKOVIĆ: To jest... jeste. (*Smijeh*). Al ne bojte se. Ja vam jamčim za nju. (*Juratoviću*): Noćas, dakle, oko ponoći čekat ćete s kolima kraj Sv. Žavera¹³⁸. Tamo će vam Benjamin dovesti onu djevojku, a onda nek vas jutro nađe daleko iza granice Hrvatske...

JURATOVIĆ: Razumio sam.

JANKOVIĆ: A sad pođite kući, zatvorite dobro vrata i nikome ni riječi.

JANKO: Vaša milosti, došla su gospoda barun Sermage i grof Oršić.

JANKOVIĆ: Samo čas. Djeco, ovuda, pa kroz baštu. (*Juratović i Marica izađu kroz tapetna vrata. Janković slugi*): Reci Babiki da su ovi otišli, a gospodu pusti ovamo! (*Janko ode, a poslije malo uđu barun TROILO i grof KRSTO ORŠIĆ*).

JANKOVIĆ: Dobro došli, c h è r e s a m i s !¹³⁹ Iz sabora!

ORŠIĆ: Ne, mi smo prijatelji vrabaca!

TROILO: Mi dolazimo iz Kurilovca!

ORŠIĆ: Ti nisi održao riječi!

TROILO: Ovo je već drugi put.

JANKOVIĆ: Bolje da nisam.

TROILO: Ne rugaj se, Antoine! Svi drže da si krenuo vjerom. Branio sam te koliko sam mogao.

JANKOVIĆ: Nisi trebao. Ja sam...

ORŠIĆ (*žešće*): Jutrom pravio planove sa Kleefeldom, a na večer milovao papigu lijepje Tereze. Ja to ne razumijem!...

JANKOVIĆ: To nije nikakva zagonetka. Ja zalazim u svako društvo, da se zabavljam.

TROILO: I ništa više?

ORŠIĆ: Ti ideš kao pelivan po užetu.

JANKOVIĆ: *Juste milieu!*¹⁴⁰ Al dok ste vi kraj masne pečenke i punih čaša deklamirali o pravima kraljevine, ja sam raskopao lagum, koji nas je sve imao dignuti u zrak.

¹³⁸ *Sv. Žaver* - Sv. Franjo Ksaverski, barokna crkva sjeverno od ondašnjeg Zagreba, pod Medvednicom (danas se sjeverna zagrebačka četvrt po toj crkvi zove Ksaver)

¹³⁹ *chères amis* (franc.) - dragi prijatelji

¹⁴⁰ *juste milieu* (franc.) - prava sredina, prava mjera, zlatna sredina

ORŠIĆ (*grubo*): Žalibože ne razumijem?

JANKO (*uđe*): Neki čovjek želi žurno govoriti s vašom milosti.

JANKOVIĆ: Šta hoće?

JANKO: Nosi jedno pismo.

JANKOVIĆ: Zašto ti ga ne preda?

JANKO: Veli na vlastite ruke.

JANKOVIĆ: Nek uđe. Oprostite, gospodo. (*Pođe k vratima. Odmah uđe KOMORNIK grofice Baćan, odjeven u crnu kadifu.*)

KOMORNIK (*nakloni se duboko*): Čast mi je predati vašem gospodstvu ovo pismo.

JANKOVIĆ (*uzme pismo*): Tko ste vi?

KOMORNIK: Komornik presvijetle grofice Baćan! I čekam na odgovor. (*Oršić se i Troilo značajno pogledaju.*)

JANKOVIĆ (*otvori pismo i pročita ga hitro. Onda reče*): M o n a m i, recite milostivoj grofici, da nemam kada da je pohodim! (*Pri tom rastrga pismo na sitne komadiće i baci ga u kamin. Komornik se nakloni i ode.*)

ORŠIĆ: Je li to taj tvoj raskopani lagum?

JANKOVIĆ: Drago mi je da ste bili prisutni! Al međutim: mađžarica Tereza pomirila se s Nijemcem Kleefeldom!

TROILO (*naglo*): Kada?

ORŠIĆ (*naglo*): Nije moguće?

JANKOVIĆ: Jest.

ORŠIĆ: Pod kakvu cijenu?

JANKOVIĆ: Za naše glave. Svakomu pol.

TROILO: To je izdajstvo!

JANKOVIĆ: Šta se žestiš, prijatelju? Oni rade za sebe, a mi za sebe. Vidjet ćemo čija je pamet bolja. Al ja sam bacio sjeme mržnje među njih. Jeste li čitali paškvil o noćnoj pustolovini ove gospode?

ORŠIĆ: Ti? Ti si?

JANKOVIĆ: Je li bolje da nisam išao u Kurilovac? Al vidjet ćete sutra! Sutra dolazi na red "vrapčji sabor"... Predlog za pokolj vrabaca cilja na istrebljenje svih parazita i nametnika...

JANKO (*uđe*): Vaša milosti opet je tu onaj čovjek od maloprije. Sa drugim pismom.

JANKOVIĆ (*Troilu i Oršiću, koji se čude*): Tvrda je Baćanka! (*Janku*): Nek uđe! (*Janko izađe*).

KOMORNIK (*uđe i preda pismo Jankoviću*): Presvijetla grofica moli odgovor od vaše milosti. Usmeno ili pismeno - svejedno.

JANKOVIĆ (*otvori pismo, pročita ga, turi ga u džep, nasmiješi se malko*): Prijatelju, recite grofici, da se ne mogu maknuti iz svog stana! Zbogom! (*Komornik nakloni se duboko, ode.*)

ORŠIĆ: Okladio bih se, da će sad amo doći!

TROILO: U stan jednog neženje?

ORŠIĆ: I u vrazju kuću, ako ustreba!

JANKOVIĆ: Ja joj to ne želim! A šta veliš da Adam Baćan predsjedja saboru?

ORŠIĆ: Kakav sabor, takav i predsjednik! Zato i nije niko od nas išao u sabor.

TROILO: Nečuveno! Kad je banski namjesnik bolestan, red je zagrebačkog biskupa da ga zastupa.

JANKOVIĆ: Bolje da je tako. Čim oni veća bezakonja prave, tim bolje za Hrvatsku. Samo nasilje i nepravda mogu osvijestiti Hrvate.

ORŠIĆ (*digne se i udari snažno rukom Jankovića po ramenu*): Troilo, ipak je on naš! A mi smo sumnjali o njemu!

TROILO: Ja nisam nikad. Samo se srdim, što je uvijek tako misteriozan i moraš ga odgonetati kao kabalu.

JANKOVIĆ: Tko mnogo govori... Al dajte mi ruku obadva. *S o y o n s a m i s!*¹⁴¹ I ne brinite se za me. Držite me slobodno za pustolova, za kabalistu, za satana, ako hoćete, ali nipošto za magarca.

JANKO (*uđe naglo*): Vaša milosti, grofica Baćan hoće svakako da uđe k vama. Uzrujana je vrlo i veli: ona mora odmah govoriti s vašom milosti.

JANKOVIĆ (*Janku*): Čekaj. (*Troilu i Oršiću*): Pođite gore i čekajte me. Zaigrajte partiju piketa. (*Odvode ih do tapetnih vrata i izgura ih napolje*).

ORŠIĆ (*odlazeći*): Pazi da ti mađarska mačka ne iskopa oči! (*Oršić i Troilo odu*).

JANKOVIĆ (*Janku*): Pusti groficu unutra, a onda pođi gore, izvadi gospodi karte i daj im nešto da piju.

(*Janko ode, a on pođe u susret TEREZI, koja upane naglo na vrata*).

TEREZA (*vanredno uzrujana, skoro bijesna*): Barem da si kavalir, kad ne znaš biti ljubavnik! Zar te moram na koljenima moliti?...

JANKOVIĆ (*hladan i ozbiljan, pokaže na naslonjač*): Molim.

TEREZA (*uhvati jednu knjigu sa stola i baci je svom snagom na zemlju*): Antoine! (*I sruši se u naslonjač*).

JANKOVIĆ (*ju pogleda u čudu, digne knjigu i stavi je opet na stol*): *C h è r e c o m t e s s e*, vi ste malko uzrujani. Smijem li vam ponuditi čašu limonade?

TEREZA (*diše naglo, a onda kad on izreče zadnju riječ, kao da moli*): Šta sam ti učinila, Antoine, šta sam ti učinila?

JANKOVIĆ (*omjeri ju od glave do pete porugljivim okom*): Ja vam se divim, *c o m t e s s e*! Šteta, što niste izabrali drugo zvanje.

TEREZA: Ne razumijem...

JANKOVIĆ: Postali bi zacijelo velikom glumicom.

TEREZA (*i ona ironično*): Kako sam sretna što to nisam!

JANKOVIĆ: Zašto?

TEREZA: Imala bi u vama nenatkriljivog rivala!

JANKOVIĆ: Al zapravo, draga prijateljice, što vas je tako žurno dovelo k meni?

TEREZA (*digne se, triumfalno*): Da vam javim, da će kapetan Pakić još ove noći biti otpraćen u Kufstein¹⁴².

¹⁴¹ *Soyons amis!* (franc.) - Budimo prijatelji!

¹⁴² *Kufstein* - grad u Tirolu u Austriji; snažno vojno uporište, poznata tvrđava Geroldseck iz 13. stoljeća

JANKOVIĆ: Kapetan Pakić ima u ruci bansko pismo, kojim se odgađa njegov proces na čitavu godinu.

TEREZA: Al ja imam bansko pismo, koje naređuje da se kapetan Pakić odmah zatvori u kufšteinsku tvrđavu. (*Izvadi papir iz njedara*). Čitajte!

JANKOVIĆ: Al on je bolestan! Teško bolestan!

TEREZA: Čitajte. Bansko pismo veli: bio zdrav ili bolestan...

JANKOVIĆ: On nije u Zagrebu!

TEREZA: Bit će proglašen dezertrom.

JANKOVIĆ: Vi ste na sve mislili. Ali i ja.

TEREZA: Kako to?

JANKOVIĆ (*aludirajući na njezin predlog u 3. činu*): Belizar se sada nalazi na lađi, koja ga nosi put Venecije.

TEREZA (*preneražena*): Tako!

JANKOVIĆ: Daleko od intriga vaših i Kleefeldovih!

TEREZA (*bijesna*): Zaplijenit će mu se imanja.

JANKOVIĆ (*ode do sekretara i izvadi neke papire, pa ih stavi pred Baćanku*): Čitajte.

TEREZA: Šta je to?

JANKOVIĆ: Kupoprodajna pogodba. Pakićeva sam imanja kupio ja.

TEREZA (*se zagleda u nj, uzbuđena, izgleda kao da će sad planuti, a onda iznenada primi ga oko vrata*): Antoine, je v o u s a i m e ! J e v o u s a i m e !¹⁴³ Antoine!

JANKOVIĆ: Ja vam ne vjerujem.

TEREZA: Antoine, zašto ste takvi? Šta sam vam učinila? Zašto me vrijeđate?... Mjesto da se opravdate...

JANKOVIĆ: Ja da se opravdam?

TEREZA (*lupi srdito nogom*): Ja hoću opravdanje!

JANKOVIĆ: Pa dobro. Izvolite. (*Sjednu*). Vi znate vrlo dobro šta ste mi sve bili. Učinili ste me svojim robom i uz vas sam zaboravio na čitav svijet oko sebe. U jednu riječ: poludio sam za vama. Vama sam htio žrtvovati budućnost mladića, koga volim kao rođenog sina, pa za vas sam htio postati oružje vaše politike - a vi, vi, lijepa prijateljice, vi ste se preko moje glave nagađali sa svojim krvnim neprijateljem Kleefeldom, a žrtva da budem ja.

TEREZA: To je bio samo čas slaboće, Antoine - i ja ga žalim od sveg srca. Al ipak nije ništa, vjeruj mi. Sve je prošlo, sve...

JANKOVIĆ: Al ne vašom zaslugom.

TEREZA: Moj se je muž ljuto zavadio sa Kleefeldom. Ne znam kako zašto, al to je sreća za me, za nas. (*Počne otkucavati šest sati*). Antoine, oprosti. (*Sa suzama u očima*). Budi dobar! (*Klekne preda nj*). Uzmi me... (*U ovaj čas počne u uri svirka. Terezija se trgne, digne i bijesno se izdere na Jankovića*): Ustavi tu prokletu muziku!

¹⁴³ *je vous aime* (franc.) - ja vas volim

JANKOVIĆ (*pođe do ure, takne jedan šaraf na njoj i svirka prestane*): Na vašu zapovijed! Ja vašu papigu nisam ušutkavao...

TEREZA (*klone u naslonjač*): Rugaj se, rugaj se. Imaš pravo. Al ja ću ti sve ispovjediti. Sto puta sam hinila ljubav radi prolazne strasti, iz hira, rad političke koristi. Al moje srce nije bilo pri tom neg usijana željezna kugla, koja se brzo ohladi. I tvoga sam Belizara htjela privući, ali...

JANKOVIĆ (*upadne joj u riječ*): Ali ja sam bio unosniji politički dobitak.

TEREZA: Ne, ne, Antoine. Ti si bio prvi čovjek, koga sam od srca zavolila.

JANKOVIĆ (*ostane hladan i nepomičan promatrajući je, a onda*): Kad vas tako gledam i slušam, skoro da vam vjerujem. Jest, vi me možda i ljubite... I ja bih vas htio ljubiti, al ja vas se bojim, jer vam je um za ženu preoštar. Takav um izjeda srce. Vjerujem vam, ali tko mi jamči da neće to što osjećate za me, sutra prestati?

TEREZA: Ja.

JANKOVIĆ: Vaše je ime "strast" - a strast nema svoje volje.

TEREZA (*skoči i divlje prama njemu*): Šta tražiš dakle od mene? Šta tražiš?

JANKOVIĆ: Jamstvo, grofice.

TEREZA: Ljubav je najveće jamstvo.

JANKOVIĆ (*osmijehne se*): Ljubav? Vi ste toliko puta ljubili i možda svakom isto govorili što i meni. Jamstvo je nešto realno, i ja želim biti osiguran po vama proti vama. (*Odlučno*): Thérèse, ja tražim potpunu pokornost. Pokornost bez prigovora. Da imam pravo ubiti vas, ako slažete...

TEREZA (*u uzbuđenosti*): Antoine! Antoine!... (*Hoće da mu se baci oko vrata, al u to uđe JANKO*).

JANKO (*naglo*): Vaša milosti, barun Kleefeld!

TEREZA: Kleefeld? On me ne smije ovdje vidjeti. Gdje da se zaklonim?

JANKOVIĆ (*Janku*): Odvedi gospođu groficu gore... Ne, ne... ovdje, u modru sobu, a ja ću sâm poći u susret barunu.

JANKO (*otvori tapetna vrata, pusti izaći Baćanku, a on za njom*).

JANKOVIĆ (*izađe kroz glavni ulaz u susret KLEEFELDU i dovede ga*): Koja čast, c h e r c o l o n e l ?

KLEEFELD (*grub u gesti i tonu*): Ovaj čas je došla štafeta iz Jastrebarskog. Banski namjesnik je umro.

JANKOVIĆ (*osupnut*): Erdödy je umro!

KLEEFELD: Al nisam došao za to da vam javim tu vijest. Ova smrt znači za mene više no što vi mislite!

JANKOVIĆ (*opet na visini*): Govori se, da ćete mu vi, c h e r c o l o n e l , biti nasljednikom.

KLEEFELD (*rasjapi se*): Vi mi se rugate, gospodine Jankoviću! Kao da Karlo Baćan nije ban i kao da Tereza Baćan ne može kod njega sve šta hoće! A ona hoće da njezin muž postane lokumtenens.

- JANKOVIĆ: Nema sumnje, da su Baćani danas kod dvora *personae gratae*¹⁴⁴.
- KLEEFELD: Meni je to svejedno. Ja sam ovdje za nešto drugo. Hoću da vas zapitam: kad će biti Pakićevo vjenčanje sa mojom kćerkom?
- JANKOVIĆ: Kad Pakić ozdravi.
- KLEEFELD: Ja dulje ne čekam.
- JANKOVIĆ: Ta nećete bolesna čovjeka voditi pred oltar?
- KLEEFELD: Mnogi se žene i na smrtnoj postelji. Moja ga kćerka voli, pa joj je svejedno...
- JANKOVIĆ: Al meni nije svejedno. Belizar nije duševno zdrav.
- KLEEFELD: Al još uvijek toliko zdrav, da uzme nećakinju grofice Baćan.
- JANKOVIĆ (*se od srca nasmije*): Ah, *très bien! Très bien!*
- KLEEFELD: Gospodine, vi ste mahnit obožavatelj moje neprijateljice Baćanke, vi samo zbijate od mene šalu. Mislite, da ne znam, kako ste dvorskom savjetniku Kolleru preporučili Adama Baćana za Erdödy-eva nasljednika?
- JANKOVIĆ: Jesam. Jer imajući u rukama njegovu ženu, ja sam onda lokumtenens u Hrvatskoj. Al s vama je teško govoriti, *cher c o l o n e l!* Samo ja nerado trošim riječi, a najdosadnije mi je tumačiti sve moje čine. Moralo bi vam napokon biti dosta to, što sam vas upozorio da je grof Baćan javio u Beč, kako vi špekulirate sa blagajnom krajiške regimente. A da ja nisam taj "mahniti obožavatelj" grofice Tereze, bi li to ikad doznali?
- KLEEFELD: Al do vruga! Ja vas zbilja ne razumijem!
- JANKOVIĆ (*srdito*): I opet! Al konačno: ja vas pozivljam na maskaradu, koju ću prirediti 15. prosinca. Dakle za mjesec dana.
- KLEEFELD: Oprostite. Ja nisam prijatelj maskarada.
- JANKOVIĆ: Al zato igrate zakrabuljenog ljubavnika... kao što se je to danas čitalo po zidovima gradskih kuća.
- KLEEFELD (*prekine ga*): Pardon...
- JANKOVIĆ: Ne žestite se, *cher c o l o n e l!* To je, na koncu konca vaša stvar. Ja ću na maskaradu pozvati sve stranke.
- KLEEFELD: Doći će i lijepa Tereza?
- JANKOVIĆ: Dakako. Sa Eufrozinom Fejervary, svojom nećakinjom. U nadi da će se te večeri obaviti svečane zaruke njezine nećakinje sa Belizarom. A mi ćemo iznenada na njezine oči zaručiti Belizara sa vašom Amélie.
- KLEEFELD: Ne, ne, *cher chevalier*. Ja se više ne dam varati. Vaša je kuća opkoljena stražom, i ako mi dragovoljno ne predate Belizara, prisiljen sam da naredim nek se vaša kuća pretraži. (*Ode do vrata, dade znak i uđe jedan OFICIR sa dva vojnika*).
- JANKOVIĆ (*bijesan Kleefeldu*): Kako se usuđujete...
- KLEEFELD: Želite li vidjeti nalog?
- JANKOVIĆ: Al vi nećete pretraživati moje kuće! Ja to ne dam.
- KLEEFELD: A vi mi predajte kapetana Pakića.
- JANKOVIĆ: Pa dobro. Kad želite da bude u arestu?

¹⁴⁴ *personae gratae* (lat.) - poželjne osobe

KLEEFELD: Odmah! Odmah!

JANKOVIĆ: Dajte mi samo uru vremena.

KLEEFELD: Da opet izmislite kakvu intrigu?

JANKOVIĆ: Ne, ne, *p a r o l e d ' h o n n e u r*. Do jednu uru bit će kapetan Pakić u arestu. (*Pokaže na oficira*). Neka gospodin oficir pričeka dolje sa stražom...

KLEEFELD: *C ' e s t b i e n*¹⁴⁵, nek bude tako. (*Oficiru*): Vi ćete kapetane, pričekati dok vam gospodin Janković izruči kapetana Pakića. Kad kapetan bude u arestu podnijet ćete mi raport. (*Oficir sa stražom ode*). A kad bude vaša zabava, onda ću ga pustiti, da se tamo proglase njegove zaruke sa mojom kćerkom.

JANKOVIĆ: Vi me ucjenjujete. Al nek vam bude. Odlazite?

KLEEFELD: Žuri mi se. Moram objaviti smrt lokumentenensa. Vi ste dosad jedini, koji to znate.

JANKOVIĆ: Hvala što ste mi dali tu prednost.

(Kleefeld ode, Janković pođe u modru sobu i vrati se domalo sa BAĆANKOM).

TEREZA: Dakle? Šta je htio?

JANKOVIĆ: Doveo je stražu da aretira Belizara.

TEREZA: A on je na putu...

JANKOVIĆ: Belizar ide u arest.

TEREZA: Kleefeld je poludio!

JANKOVIĆ: Šta poludio? Pobjesnio... Bijesan je na te, na me, na dragoga Boga!

TEREZA: *P a u v r e b o n D i e u*!¹⁴⁶ Šta mu je taj učinio?

JANKOVIĆ: Pozvao je k sebi na istinu grofa Ljudevita Erdödy-a!

TEREZA: Šta?

JANKOVIĆ: Lokumtenens je mrtav. Ovaj čas je došla štafeta iz...

TEREZA (*prekine ga radosna*): Antoine! Erdödy umro?

JANKOVIĆ: Umro.

TEREZA: Sad je naš čas, Antoine! (*Zagrla ga mahnilo*). To ti je za dobru vijest! (*Poljubi ga još jednom*). A ovo za ljubav! (*Naglo*): Ali šta ja sada ovdje radim... Bježim... Služba me zove! Kuriri moraju na put... *A u r e v o i r , m o n c h e r f o u*!¹⁴⁷ (*Izleti van ne okrenući se*).

JANKOVIĆ (*ostane nepomičan, gleda za njom, nasmiješi se, a u to uđe JANKO*): Je su li otišli vojnici?

JANKO: Jesu, vaša milosti. Ostao je samo oficir.

JANKOVIĆ: Odvedi ga u sobu gospodinu Belizaru. Ja ću odmah doći tamo. Je li još tko došao?

¹⁴⁵ *c'est bien* (franc.) - pa dobro

¹⁴⁶ *Pauvre bon Dieu!* (franc.) - Jadni dobri Bog!

¹⁴⁷ *Au revoir, mon cher fou* (Franc.) - Do viđenja, draga moja ludo

JANKO: Jest, vaša milosti. Tu su gospoda Škrlec, barun Malenić, grof Patačić, Kušević i još dva tri. Odveo sam ih gore, pa neki igraju, a neki gledaju...

JANKOVIĆ: Tko god dođe, pusti ga gore. Još će doći i barunica Sermage, uvedi je ovdje, i javi mi da je došla.

JANKO: Razumio sam vaša milosti. (*Janković ode kroz tapetna vrata*).

JANKO (*pođe do likera i natoči čašicu*): M u s i e Janko - a l a v o t r e !¹⁴⁸ (*Ispije. Hoće da natoči još jednu, a u to zazvoni izvana zvono. On odloži bocu, potrči k izlazu i imitira glasom zvonjavu zvona govoreći*): Jan-ko-Jan... Jan-ko-Jan... Jan-ko-Jan... (*I izgubi se a poslije malo uđe SERMAŽICA, RUŽICA i za njima JANKO, koji im oduzimlje krznene ogrtače*).

SERMAŽICA (*Janku*): A gdje je tvoj gospodin?

JANKO: Gore, vaša milosti, al rekao mi je, čim dođe vaša milost da mu javim.

SERMAŽICA: Pričekaj, sinko, par časaka. (*Sjede u naslonjač*).

JANKO (*krcat ogrtačima*): Dobro, vaša milosti. Ovdje je zvono, pa kad vaša milost bude htjela... (*Izađe*).

SERMAŽICA (*Ružici*): Daj mi, dijete, onaj mali podnožnik. Tako, hvala! Čuješ, Ružice.

RUŽICA: Molim.

SERMAŽICA: Nisam te htjela pitati na ulici, jer je svaki čas neko prolazio. Sjedi ovdje kraj mene! (*Ružica sjedne uz podnožnik*). Ti znaš da te volim kao svoje rođeno dijete. Ali ti nisi dobra. Ti nešto kriješ od mene...

RUŽICA: Gospođo barunice...

SERMAŽICA: Kad smo maloprije bili u kapucinskoj crkvi, dok sam ja klečala pred Majkom božjom, ti si govorila s ocem Jerolimom.

RUŽICA: Pa ja mu često, skoro svaki dan nosim ili šaljem cvijeće za oltar Majke Božje...

SERMAŽICA: Ružice, moje su noge popustile, al oči stare Sermažice vide kao da im je dvaest godina. Kapucin ti je nešto potajno dao.

RUŽICA (*izvadi molitvenik iz džepa*): Zaboravila sam nedavno svoj molitvenik u crkvi.

SERMAŽICA: Čudnovato! Al ne mari. Može biti da je tako.

RUŽICA: Jest, može biti da je tako! (*Pauza*).

SERMAŽICA: Prekosutra ćemo se preseliti u grad. Sutra na večer proslavit ćemo tvoje zaruke. Zamoli večeras gospodina Jankovića da ti bude vjenčanim kumom. (*Zazvoni*).

RUŽICA: Gospođo barunice... (*Ona se digne - uđe JANKO*).

SERMAŽICA: Reci gospodinu, da sam ovdje. (*JANKO ode*). Ja se po stoti put pitam, zašto se tebi ne dopada naš upravitelj? Mlad, pošten, radin, Pa šta ću ja bez tebe, dijete? Zar ti nimalo ne misliš na me? Ta ti hodaš za mene, računaš za mene, misliš za mene. Ako se baš udaš, a ono udaj se u mojoj kući. (*Ulaze TROILO i JANKOVIĆ*).

JANKOVIĆ (*poljubi ruku Sermažici*): C h è r e b a r o n n e ...

SERMAŽICA: Šta velite, Antoine? S ovim vjetrom iz Šestina na vaše vijeće, a još večeras vraćam se tamo.

TROILO: To nije pametno, mama.

¹⁴⁸ *Musie Janko, a la votre* (franc. iskv.) - Gospodine Janko, u vaše

JANKOVIĆ: Mislio sam, da ćete ovdje prenoćiti.

SERMAŽICA: Preksutra - kad bude gotova peć u mojoj sobi. U ostalom: staro se stablo ne boji vjetra.

JANKOVIĆ: Šteta, *chère baronne*, što niste došli malo prije ovdje. Prisustvovali bi jednoj veseloj sceni. Kleefeld se je proslavio!

SERMAŽICA: Kleefeld!

JANKOVIĆ: Da, doveo je nekoliko vojnika i jednog oficira da odvedu Belizara u arest.

TROILO: Kojim pravom?

SERMAŽICA: Je li moguće?

RUŽICA (*krikne i problijedi*): Ah! (*Al onda se suzdrži da ne bi otkrila svoje tajne*).

JANKOVIĆ (*pogleda Ružicu, a onda nastavi*): Htio je pretražiti kuću, ako mu ga ne izručim dragovoljno. Do mjesec dana mora Belizar uzeti njegovu Amélie, inače...

SERMAŽICA: *C'est une infamie!*¹⁴⁹ Barun Kleefeld misli da se ljubav i srce mogu pozvati na raport, kao kakav kapral. *Pa u v r e* Belizar!

TROILO: On će se radije dati fizilirati, nego da se oženi na ovaj način...

JANKOVIĆ: Svakako: imamo još mjesec dana vremena.

SERMAŽICA: *Nous ne reparlerons, cher ami*¹⁵⁰. (*Uhvati Troila pod ruku, Jankoviću*): Međutim mi idemo gore, a vi ostanite časkom sa Ružicom. Ona želi da vas zamoli za jednu uslugu. (*Odlazi s Troilom*).

JANKOVIĆ (*Ružici*): Dakle, šta je, drago dijete?

RUŽICA (*gleda na vrata kud je izašla Sermažica*). Šta će biti s njim? Šta će biti s njim? (*Zaplače, a Janković je primi u naručaj*).

JANKOVIĆ: Budite pametni, Ružice! Nema razloga suzama.

RUŽICA: Ubit će ga... odnijet će mi ga...

JANKOVIĆ: Ni jedno ni drugo, dok se ja zovem Antun Janković i dok hodam po ovoj zemlji.

RUŽICA: Oslobodite ga!

JANKOVIĆ: Zar ste izgubili vjeru u me?

RUŽICA: Oh, nisam, nisam. Samo se tako strašno bojim.

JANKOVIĆ: Nikad niste bili tako malodušni, Ružice! Gore glavu. Vi morate da me pomognete. Pred vama je velik zadatak. Ali, o kakvoj je ono usluzi govorila barunica?

RUŽICA: Naredila mi je, nek vas zamolim, da dođete sutra na večer u Šestine, na moje zaruke. Jadna gospođa barunica!

JANKOVIĆ: Ja ću ići u Šestine, al zaruka neće biti. Jer sve ostaje onako kako je dogovoreno. Pisma imate. Dokumente imate. Benjamin će vam donijeti novce za vas i Juratovića.

RUŽICA: Meni ne treba...

¹⁴⁹ *C'est une infamie!* (franc.) - To je gadost!

¹⁵⁰ *Nous ne reparlerons, cher ami* (franc.) - Više nećemo razgovarati, dragi prijatelju

JANKOVIĆ: Pa dobro, što vam ostane vratit ćete mi. Sad ćete se oprostiti s Belizarom, koji, kako rekosmo, ne smije znati o onom što poduzimljete za njegov spas. A kod kuće: pazite, da se ne izdate. (*Primi je za glavu i gleda joj u oči*): Sretni Belizar! Čitav svoj život gledat će u ove lijepe oči! (*Ode*).

RUŽICA (*ostane za čas nepomična, u nekom tihom zanosu. Onda pođe do vrata kroz koja je izašao Janković i prisluškuje da li čuje korake. Malo zatim, kao da je nekog čula, odalji se par koraka, a u to naglo uđe BELIZAR*).

RUŽICA (*poleti mu u naručaj*): Dragi!

BELIZAR (*je zagrlj čvrsto*): Ružice!

RUŽICA (*otrgne se, pa ga gleda*): Kako si? Nek te vidim! Pa ti si zdrav, srce, ali čujem da te hoće zatvoriti. Šta će biti od tebe?

BELIZAR: Ostat ću uvijek i jednako tvoj! (*Zagrljaj*).

RUŽICA: Al ti ne smiješ biti moj, inače ćeš glavu izgubiti...

BELIZAR: Ja ne znam kako će gospodin Janković sve to udesiti.

RUŽICA: On je uvjeren, da će pobijediti. Al vidiš, srce - ja sam noćas dugo, dugo razmišljala. Ako se nikako drukčije ne može, a ti onda radije uzmi onu Amélie ili Fruziku, nego da te strijeljaju...

BELIZAR: Na koju si ti manje ljubomorna?

RUŽICA: Nisam, srce, ni na jednu. Bila bih samo onda ljubomorna, kad bi ti ljubio koju od njih. Ovako, uzmi koju hoćeš, samo da živiš.

BELIZAR: A ti?

RUŽICA: Ja, srce? Šta ja tu računam. Samo da si ti sretan.

BELIZAR: Bez tebe?

RUŽICA: Pa ti nisi nikad bez mene, dok te ja ljubim. Pa i onda me imaš, kad bi umrla od tuge za tobom.

BELIZAR: Sad neću dugo znati za te.

RUŽICA: Gospodin će ti Janković donijeti moje poruke.

BELIZAR: A cvijeće? Sad ga više ne smiješ slati?

RUŽICA: Znao si da je od mene? Oh, ja ću ga i dalje donositi! Majka Božja će ga čuvati za te.

JANKO (*uđe*): Hitro, hitro odavle. Poručio je velemožni, da gospoda dolaze amo... (*Sprema stolce, stavlja na stol liker, lule, a donio je i vino s čašama. Sve to ide vrlo brzo. I dok on to čini, govori*): Pođite u biblioteku... Tamo je toplo... To jest, vama je toplo i onako... Tamo možete i nešto čitati, ako vam bude dugočasno... Eto ih...

BELIZAR: Kad oficir bude htio, da idemo, javi mi. (*Ružici*): Dođi.

(*Ružica i Belizar odu: zatvore za sobom tapetna vrata, a Janko, začuši pred glavnim vratima korake, pođe i otvori ih. Ulaze SERMAŽICA držeći ispod ruke JANKOVIĆA, za njima: NIKOLA ŠKRLEC, barun MALENIĆ, ORŠIĆ, TROILO, grof FRAN PATAČIĆ, FRAN KUŠEVIĆ, ANTUN BEDEKOVIĆ, VUK ZELAČIĆ, KRSTO STOLNIKOVIĆ, kanonik IVAN KUKU-LJEVIĆ i ĐURO POGLEDIĆ. Janković stane na čelo stola, a do njega sjede Sermažica. Ostali se nepravilno poredaju po sobi. Kad su počeli sjedati najednom se oglase zvona sv. Marka i sv.*)

Kralja¹⁵¹ i ostalih crkava. Prisutni pogledaše u čudu jedan drugoga, al niko ne progovori ni riječi. Svi su čekali da Janković počne).

JANKOVIĆ (*ostane na nogama i reče svečano*): Gospodo, molim da se dignete na noge, pa da pozdravimo novog člana "Družbe starih dobrih Horvata" plemenitu gospođu barunicu Julijanu Sermage sa usklikom, koji je naše geslo, a ujedno i naš cilj: "F e l i x C r o a t i a !"

SVI (*se dignu, s njima i Sermažica, i kliknu*): "F e l i x C r o a t i a !"

JANKOVIĆ (*nastavlja, a drugi ponovo sjednu*): Zvona sa zagrebačkih tornjeva navješćuju vam smrt banskog namjesnika (*Konsternacija.*) grofa Ljudevita Erdödy-a. Umro je čovjek, koji je zastupao onu vlast, šta drži Hrvatsku u gvozdanim šakama. Al smrt takog čovjeka ne znači mnogo. Njegov će nasljednik biti kao i on: neprijatelj Hrvatske, izrabljivač Hrvatske, tiranin Hrvatske. A naša je težnja i volja, da onaj tko s nama vlada, bude: prijatelj, otac, čuvar ove zemlje i njezinih pravica. I nije bez namjere, što sam danas vas, stare dobre Horvate, ovdje sakupio, danas baš u času kad je sabor otvoren. Sabor, u koji mi nećemo da idemo, jer se tamo skida kraljevski grimiz sa starodrevne hrvatske kraljevine, jer se tamo uništava najljepša baština naše prošlosti, jer se tamo otimlju naša dobra i kidiše na život Hrvata... (*Zagrebačka zvona neprestano zvone, a međutim pada*)

Zastor.

¹⁵¹ *Sv. Kralj* - zagrebačka katedrala (posvećena sv. Stjepanu, prvom kralju Mađarske (975-1035), koji je pokrstio svoj narod)

PETI ČIN

Svečana dvorana u Jankovićevoj kući. Maskarada. U prvoj kulisi desno i lijevo stepenice sa balustradom. U dnu: sredinu zaprema mala pozornica, sa zastorom na kome je slika Hrvatske i natpis: "C r o a t i a r e d i v i v a"¹⁵². Desno i lijevo od pozornice dva ulaza kroz zavjese, desno crne sa bijelim natpisom: "U P a k a o", lijevo crvene sa bijelim natpisom: "N a O l i m p". Sve je iskićeno zelenilom, cvijećem, vazama, simboličkim statuama, amorettima, mnogo girandola, kandelabra i uopće svijetla.

(Kad se dignu glavni zastor, zastor na maloj pozornici je zatvoren. Svijetla gore. Duboko dolje "Na Olimpu" ili "U Paklu" muzika, koja otkad dokad pauzira. Lijevo i desno kraj stupa od balustrade dva nepomična crnca, koji drže u obim rukama veliku srebrnu tasu, na koju svaki nadošli gost baca najmanje dukat ulaznine. Oko vrata visi im natpis: "Za dobrotvornost". Zabava je davno počela. Već je došlo mnogo svijeta, ali svak tko dođe, nakon što je platio ulazninu, gubi se kroz jedan ili drugi ulaz u dnu. Ulazi jedna grupa maskâ, neke s desna, druge s lijeva. Sve maske koje personificiraju koji tip vrlo su groteskne.)

(Ulaze AMOR i PSIHE s desna).

AMOR (s velikim trbuhom, malim krilima, velikim tobolcem, malim lukom i strijelama): Dražesna Psihe, ja ću platiti za te ulaznicu. Ja sam kavalir!

PSIHE (vrlo duga i mršava stara frajla u transparentnoj haljini, drži Amora ispod ruke): Slatki Amoriću! Hvala ti! Meni je i onako mama rekla: Tvojoj ljepoti ne treba ulaznice: njoj su sva vrata otvorena! (Ulazi s lijeva DIMNJAČAR i DEZDEMONA).

AMOR (Psihi): Čekaj malo, nek prostrijelim srce onom dimnjačaru.

PSIHE: Ova Dezdemonu ima f a i b l e za crne ljude! Skandal!

DIMNJAČAR (pogođen strijelom): Hi! Dezdemonu, poludit će od ljubavi!

AMOR (stupi na sredinu pozornice): Hoćemo li u pakao ili na Olimp dražesna prijateljice?

PSIHE: Ja bih htjela zaviriti u pakao!

AMOR: Ti ćeš i pakao pretvoriti u raj, slatka moja! (Odu).

DIMNJAČAR: Je li istina, divna Dezdemonu, da je Otelo ljudožder?

DEZDEMONA: Ne, dragi prijatelju, on je mene samo ubio, al nije me pojeo.

DIMNJAČAR: A ja bih te, vidiš radije pojeo, nego ubio. (Ulaze s desna TURČIN i KOLUDRICA).

DEZDEMONA: Hoćemo li u pakao?

DIMNJAČAR: Ne, ne, dušice, tamo ima preveć dimnjaka. Na Olimp! (Odu).

TURČIN: Jesi li ikad poljubila koga fratra, sestro?

¹⁵² *Croatia rediviva* (lat.) - oživjela hrvatska

KOLUDRICA: Turčine, nekrste! Ja nisam nikad poljubila muškarca. (*Ulaze s lijeva MEDVJED i KALABREZ sa svojim bubnjem i sviralom*).

TURČIN: Sestro, ako me ne poljubiš, ne možeš sa mnom u pakao...

KOLUDRICA: Poljubit ću te koliko hoćeš, samo da vidim kako je u paklu...

KALABREZ (*vodi na lancu medvjeda, svira u svoju sviralu i lupa u bubanj i činele, a onda udari nogom u Medvjeda, koji stane tancati*): *Salta, porco de orso!*¹⁵³

BENJAMIN (*maskiran kao Pierrot, uleti*):

Signore Italiano,
Fa sempre baccano!¹⁵⁴

KALABREZ:

State a tacere,
Signor parrucchiere!¹⁵⁵

BENJAMIN (*pristojno mu pokazuje ulaz u Pakao*): Ja te molim smjerno: Idi u i n f e r n o !

(*Kalabrez i Medvjed odlaze. S desna uđe kapetan grof FRAN PATAČIĆ nemaskiran*).

BENJAMIN (*kad ga vidi*): Felix Croatia!

OBA CRNCA: Felix Croatia!

PATAČIĆ: Felix! Ah, Benjamin! Gdje je gospodin Janković? Trebam ga žurno. A ne bih htio gubiti vremena...

BENJAMIN: Dovest ću ga odmah! (*Ode lijevo*).

ANDROKLO (*ulazi s lijeva i vodi na uzici malog lava [igračku]*): Oh, Franciscus! Gdje je tvoja maska?

PATAČIĆ: Ovdje sam službeno. A tko si ti?

ANDROKLO: Ja sam dobri Androklo. Ovo je moj zahvalni lav. (*Pokaže na velik trn koji mu visi oko pasa*). A ovo je onaj ubojiti trn, što sam ovom lavu izvukao iz noge. *Valet*¹⁵⁶, Franciscus! (*Odlazi na Olimp. U to ulazi JANKOVIĆ - nemaskiran, - za njim nešto podalje BENJAMIN*).

JANKOVIĆ: Zdravo, dragi grofe. Sve u redu?

PATAČIĆ: Sve.

JANKOVIĆ: Jeste li predali Belizaru moje pismo?

PATAČIĆ: Jesam.

JANKOVIĆ: Pa?

¹⁵³ *Salta, porco de orso!* (tal.) - Skači, svinjo od medvjeda!

¹⁵⁴ *Signore Italiano, Fa sempre baccano!* (tal.) - Gospodin Talijan uvijek radi galamu!

¹⁵⁵ *State a tacere, Signor parrucchiere!* (tal.) - Budite tiho, gospodine frizeru!

¹⁵⁶ *Valet* (lat.) - zdravo, zdrav bio

PATAČIĆ: Dobro je.

JANKOVIĆ: Vi ćete ga pod stražom iz zatvora dopratiti amo?

PATAČIĆ: Da, ja.

JANKOVIĆ: On će biti odjeven kao maltez?¹⁵⁷

PATAČIĆ: Jest. Kao maltez.

JANKOVIĆ: A vi?

PATAČIĆ: Kako je ugovoreno: kao prosjak.

JANKOVIĆ: Onda se požurite i dođite odmah ovamo.

PATAČIĆ: Prije pola sata mi smo ovdje.

JANKOVIĆ: Radi veće sigurnosti, nek vaši krajišnici napune puške oštrim nabojem.

PATAČIĆ: To je i Kleefeld zapovjedio!

JANKOVIĆ: Tako? Dobro je.

PATAČIĆ: Naredio je još da sutra zorom bude četa spremna - a i svećenik.

JANKOVIĆ: Da ustrijele Belizara - je li?

PATAČIĆ: Po svoj prilici.

JANKOVIĆ: Al sada hitro - do viđenja!

PATAČIĆ: Do viđenja! (*Ode. Međutim dolaze s desna maske KOKOT i PATKA*).

JANKOVIĆ (*Benjaminu*): Pođi dolje i pričekaj dok dođe Kleefeld. Dovedi ga ovamo. (*Benjamin ode*).

KOKOT: *B o n s o i r , c h e r* Janković! A tvoj kostim?

JANKOVIĆ: Dobro došao, plemeniti kukurikavče! Moj kostim još nije gotov. (*Patki*):
B o n s o i r , m a d a m e !

PATKA: Ja znam kakav je tvoj kostim? Lijepa mi je Tereza rekla...

JANKOVIĆ: No, da čujem...

PATKA: *N e , n e ... c ' e s t t r è s d i s c r e t ...*¹⁵⁸

JANKOVIĆ (*Kokotu*): A kako si ti došao do patke, *m o n a m i !*

KOKOT: *M é s a l l i a n c e*¹⁵⁹, *m a g n i f i c e . M é s a l l i a n c e ...* (*Odu u Pakao*).

(*Ulazi s lijeva DEVET PROSJAKA. To su maskirani: TROILO, ŠKRLEC, ORŠIĆ, MALENIĆ, KUŠEVIĆ, BEDEKOVIĆ, ZELAČIĆIĆ, STOLNIKOVIĆ i POGLEDIĆ. Kad vide Jankovića svi kliknu u jedan glas: "F e l i x C r o a t i a !" i okupe se oko njega*).

JANKOVIĆ: *F e l i c i s s i m a !*¹⁶⁰ Prijatelji, kad počne spektakulum, vi ćete sjesti ondje (*Pokazuje na stepenice pred pozornicom*) jedan do drugoga.

¹⁵⁷ *maltez, malteški vitez* - ivanovac, johaniter, pripadnik viteškog reda osnovanog 1070. godine za zaštitu hodočasnika u Palestinu; nakon što su Križari izgubili osvojene zemlje u Palestini, nastanili su se na Malti

¹⁵⁸ *c'est très discret* (franc.) - to je previše diskretno

¹⁵⁹ *mésalliance* (franc.) - mezalijansa, nepriličan brak, brak između socijalno neravnopravnih ljudi

GLASOVI: Dobro! Dobro! Šta je nova?

JANKOVIĆ: Više nego li je jutros bilo!

GLASOVI: Reci nam, Janković!

JANKOVIĆ: Imam silu senzacija. I za tebe, Škrlec!

ŠKRLEC (*pod maskom*): Radije, reci gdje je dobro vino!

JANKOVIĆ: Ne zna piti, tko ne njuši gdje je dobro vino!

DRUGI PROSJAK: Gdje su najljepše žene?

JANKOVIĆ: To nećeš nikad doznati, ako drugoga pitaš. (*Opazi na vrh stepenica lijevo nemaskiranog KLEEFELDA, i reče podglasno*): Odlazite!

KLEEFELD (*dovikne Jankoviću, koji se je pričinjao kao da ga nije opazio*): M o n s i e u r Janković!

JANKOVIĆ (*okrene se*): Dobro došli, c h e r b a r o n !

PROSJACI (*se sakupe oko Kleefeldu*): Kako zdravlje? Čujemo, da ste bili bolesni! Otkad je Bačan lokumtenens, vi ste, vele, u postelji! Koliko su vam puta pustili krv? Je li se još vidate s Maricom? Sad je lako, kad je Juratović pobjegao?

KLEEFELD (*brani se od indiskretnih zadirkiivača*): Gospodo, nemojte... Pustite...

JANKOVIĆ (*Prosjacima*): Idite, - idite. (*Gura ih na Olimp. Prosjaci odu. Kleefeldu*): Oprostite... Gdje je gospođa barunica?

KLEEFELD: Sad će doći sa baronesom Amélie. (*Pokazuje na Crnce*): Jesu li diskretni?

JANKOVIĆ: P a r f o r c e ¹⁶¹. Ne razumiju nego svoj jezik.

KLEEFELD: Afrikanci?

JANKOVIĆ: Kako vam drago.

KLEEFELD: Belizar nije još došao?

JANKOVIĆ: Grof Patačić je otišao po nj.

KLEEFELD: T r è s b i e n . A kad će biti zaruke?

JANKOVIĆ: O ponoći, c h e r c o l o n e l . Sad bi bilo dobro da obučete kostim, koji sam vam namijenio. Kostim đavla. Moj ga je krojač savršeno napravio. Samo ako želite koješta čuti i doznati, morate ostati nijemi. Ja ću razglasiti da sam je taj nijemi đavo.

KLEEFELD: Da mi je samo pet minuta biti đavo uistinu!

JANKOVIĆ: Jao lijepoj Terezi!

KLEEFELD: Ni vama ne bi bilo lako! Međutim - (*Izvadi kesu novaca*): Koliko je dala namjesnikovica za vašu dobrotvornost?

CRNAC (*to je Janko*): Pedeset cekina!

KLEEFELD: Mislio sam da on samo afrikanski govori!

JANKOVIĆ (*malko u neprilici*): Novac i ljubav govore sve jezike, c h e r b a r o n !

KLEEFELD (*baci kesu Crncu*): Ja dajem šezdeset!

BENJAMIN (*dođe s lijeva i najavi Jankoviću*): Presvijetli gospodin biskup!

¹⁶⁰ *felicissima* (lat.) - najsretnija

¹⁶¹ *par force* (franc.) - silom, prisilno

KLEEFELD: Tausi!¹⁶² Baš toga trebam! To me veseli!

JANKOVIĆ: Zašto?

KLEEFELD: Da mu rečem dvije tri... onako iskreno. Čuo sam za njegove intrige proti meni u Beču.

JANKOVIĆ: Čekajte, kad budete maskirani...

KLEEFELD: A, što! Oficir nije jezuita! (TAUSI, biskup zagrebački, pojavi se u pratnji svoga tajnika PAXI-a. Janković mu pođe u susret, a Kleefeld stoji nepomično).

JANKOVIĆ (*primi ruku Tausi-a*): Excellentissime¹⁶³, sretan sam, što je moja kuća tako počašćena...

TAUSI: Nek i biskup vidi, šta rade pogani. (*Prava Kleefeldu*). I ako se nije nadao, da će se iko naći tko bi mu otkazao respekt...

KLEEFELD (*hladno i prezirno*): Gospodine biskupe! Podučavajte vi vaše popove koliko hoćete, a pustite oficire na miru. Jer vi ste magarac! (*Okrene se*).

JANKOVIĆ (*priekorno*): Kleefeld! (*Intervenira*): Pardon, excellentissime...

TAUSI (*digne bijesno prst*): To ćete mi platiti, tuđinski prostače! Ja idem odavle...

JANKOVIĆ: Za Boga, preuzvišeni gospodine... Umirite se...

(*U to se pojavi s lijeva general grof KAZIMIR DRAŠKOVIĆ¹⁶⁴*).

TAUSI (*opazi generala*): Generale, došli ste u zgodan čas! Uzmite me u zaštitu!

DRAŠKOVIĆ: Šta je, excellentissime?

TAUSI (*oštro*): Šta? Ovaj Nijemac, vaš obrst, nazvao je zagrebačkoga biskupa - magarcem! Ja želim zadovoljštinu na mjestu!

DRAŠKOVIĆ: Preuzvišeni gospodine, ja ću stvar istražiti.

TAUSI: Zar je zagrebački biskup vaš kapral?

DRAŠKOVIĆ: Excellentissime, ne kvarimo ove lijepe zabave našega prijatelja Jankovića.

JANKOVIĆ: Molim, molim, preuzvišeni.

DRAŠKOVIĆ (*Kleefeldu*): Čekam vas sutra u deset sati.

KLEEFELD: Na službu, gospodine generale.

DRAŠKOVIĆ: Ah, kako je tu prekrasno. (*Čita natpise*). Na Olimp! U Pakao! Kamo ćemo, excellentissime?

TAUSI (*malko ublažen, Jankoviću*): Šta misli naš domaćin?

JANKOVIĆ: Dobro bi bilo da se jedan biskup lično informira kako izgleda u paklu!

TAUSI: O p t i m e ! O p t i m e . Pa pođimo u pakao, generale! Ako vas nije strah.

DRAŠKOVIĆ: Dok sam uz vas, excellentissime, ja se đavola ne bojim.

JANKOVIĆ (*koji ih doprati do vrata, digne zavjese*): Čim se maskiram, doći ću da vidim kako se zabavljate!

¹⁶² Tausi (*Thauszy*), Franjo Baltazar (1698-1769) - zagrebački biskup

¹⁶³ *excellentissime* (lat.) - najpreuzvišeniji (titula biskupa)

¹⁶⁴ Drašković, Josip Kazimir (1716-1732) - general topništva; proslavio se u ratu za austrijsko nasljedstvo 1740-48. na tal. i njem. bojištima, te tijekom sedmogodišnjeg rata 1756-63; bio veliki župan križevačke županije

TAUSI (*Jankoviću*): Do viđenja, magnifice domine! (*Drašković, Tausi i njegov Tajnik odlaze u Pakao*).

JANKOVIĆ: Bilo mi je vrlo neugodno, dragi barune.

KLEEFELD: Oprostite - ali sam ispao iz ekvilibrija. Da nije večeras tih zaruka...

JANKOVIĆ: Da ste barem bili pod maskom!

KLEEFELD: Gdje je moj kostim?

JANKOVIĆ (*pljesne rukama, uđe BENJAMIN*): Benjamin, odvedi gospodina baruna u moj kabinet, (*Kleefeldu*). On će vam pomoći kod kostimiranja. Znaš, Benjamin, onaj lijepi vražji kostim. (*Kleefeldu*): A u r e v o i r ! (*Kleefeld i Benjamin odu lijevo, a međutim pokažu se TRI GRACIJE na desnim stubama, mlade, elegantne pojave, umotane u lepršave koprene, u modernim koafirama, modernim cipelama. Janković je baš htio izaći na tu stranu, al one ga opkole*).

1. GRACIJA: Kamo, lijepi c h e v a l i e r ?

2. GRACIJA: Neodoljivi Janković!

3. GRACIJA: A t t e n d e z , c h e r Antoine!

JANKOVIĆ: Dobro došle, šarmantne maske! Vanredno!

1. GRACIJA: Ne poznaš me, Antoine? Gledaj ovu ruku! Čija je?

JANKOVIĆ (*prima joj ruku*): Sitna, gracijozna ručica! Al čija je ne znam.

2. GRACIJA: A toliko si je puta poljubio!

JANKOVIĆ: Tu ću drage volje i sada učiniti!

3. GRACIJA: I mene znaš vrlo dobro, Antoine! Pogledaj dobro ispod moga uha!

JANKOVIĆ: Madež! Pravi, nepatvoreni madež! Jesam li i njega ikad poljubio?

3. GRACIJA: Nezahvalan si, Antoine! Kako se može takvo šta zaboraviti?

JANKOVIĆ: To se da lako reparirati! (*Poljubi je ispod uha*). Imaš li još gdje ovakvih malih mrljica?

3. GRACIJA: Imam. Ako pogodiš gdje... (*Smijeh*).

2. GRACIJA: I mene poznaš, Antoine, dobro me poznaš.

JANKOVIĆ: Jest, jest... Ta usta se nikad ne zaboravljaju... (*Hoće da je poljubi u usta*).

2. GRACIJA: Ne, ne... Ako pogodiš moje ime, onda su usta tvoja...

JANKOVIĆ: Al tko ste, domaćinu možete reći tko ste?

SVE TRI GRACIJE: Pogodi! Pogodi!

JANKOVIĆ: Recite mi samo jedno: jeste li domaće ili tuđinke?

1. GRACIJA: Mi smo Gracije - iz Kroacije!

(*Smijeh, a u to izađe iz Olimpa ADAM BAĆAN u maski Plutona¹⁶⁵, sa krunom na glavi*).

2. GRACIJA: Tko je ovo?

JANKOVIĆ: Pluto, kralj podzemnoga svijeta. (*Tiho*). Baćan!

2. GRACIJA: Vivat Pluto!

¹⁶⁵ *Pluto, Pluton* - starorimski bog podzemnog svijeta (grč. Had)

BAĆAN (*približi se grupi*): Fino! Fino! Ah, Tri Gracije! (*Jankoviću*): A vi, m o n c h e r ? Bez maske?

JANKOVIĆ: Još malo, vaše podzemno veličanstvo!

BAĆAN: Tko su ove dame?

JANKOVIĆ: To ih i ja pitam...

1. GRACIJA: Pluto bi nas morao poznavati! Mi smo njegove kuzine.

2. GRACIJA: A gdje je lijepa Tereza, M o n s i e u r Pluto?

3. GRACIJA: To bi ti prije morao znati, Antoine!

1. GRACIJA: A kako je ona obučena?

BAĆAN: *Chère Grâce*¹⁶⁶, ja mislim da ona večeras uopće nije obučena... (*Smijeh. U to izađe TEREZA BAĆAN iz Pakla. Maskirana kao Bahantica*¹⁶⁷. *Na licu polukrinka od crne svile. Niz ramena joj pada tigrovo krzno, u ruci pozlaćen štap. Tijelo grimizom umotano sa velikim dekolté-om. U kosi zeleno lišće od loze i rumene jagode. Gole ruke, sa narukovicama, gole noge sa zlatnim obručima i u sandalima. Ona pođe ravno k Jankoviću*).

BAĆAN (*Gracijama, aludirajući na polugolu Terezu*): Što sam vam rekao?

TEREZA (*Jankoviću*): Svuda te tražim, Antoine! Ovaj mirni, dosadni menuet pravi me melankoličnom!

JANKOVIĆ: A šta bi htjela naša božanska bahantica?

TEREZA: Divlje muzike, m o n c h e r ! Cigane - cigane - hoću! Ah, šta, vi Hrvati! Čovjek misli kad k vama dođe, naći će snagu i vatru, a kad tamo: čitate Voltaira¹⁶⁸ i plešete menuet... (*Okrene se k Baćanu i Trima Gracijama*). Oh, M o n s i e u r Pluto! Čuvaj se Prozerpine!¹⁶⁹ Ako te ona vidi sa Tri Gracije na jedanput, tri mjeseca nećeš dobiti ni jednog poljupca.

BAĆAN: Ne dobivam ga ni ovako! (*Smijeh*).

TEREZA: M o n p a u v r e ¹⁷⁰ Pluto! Zato se ti inače tješiš...

JANKOVIĆ: To čine svi muškarci, bili oni ljudi ili bogovi!

BAĆAN (*Baćanki*): Utješi me ti, šarmanтна Bahova svećenice!

TEREZA: Baš nisi galantan, moj dobri Pluto! Kaznite ga za to, gracijozne Gracije, i odvedite ga k njegovoj ženi u Pakao! (*Baćanu na uho*): A l l e z !¹⁷¹

BAĆAN (*koji je razumio*): Pristajem! Dakle gracijozne moje Gracije: A l l o n s a u x E n f e r s !¹⁷²

GRACIJE: Idimo! Dođite! U pakao! (*Uhvate Baćana i odlaze u Pakao*).

¹⁶⁶ *Chère Grâce* (franc.) - draga Gracijo

¹⁶⁷ *Bahantica* - bakhantica, pratilica boga vina Bahka (Dioniza), raspojasana žena

¹⁶⁸ *Voltaire* (pravo ime François Marie Arouet, 1694-1778) - francuski pisac, povjesničar i filozof prosvjetiteljstva, isticao se svojim slobodoumljem i suprotstavljanjem službenoj religiji

¹⁶⁹ *Prozerpina* - u grčkoj mitologiji kći Zeusa (Jupitera) i Demetre (Cerere), na glasu zbog svoje ljepote, koju je oteo podzemni bog Had (Pluton)

¹⁷⁰ *mon pauvre* (franc.) - jadni moj

¹⁷¹ *allez* (franc.) - hajdete

¹⁷² *Allons aux Enfers* (franc.) - Idemo u pakao

TEREZA: Ah, napokon!

JANKOVIĆ: Kako si lijepa, Thérèse! I večeras ću opet poluditi za tobom!

TEREZA: Poludi koliko hoćeš, samo ostani toliko pametan, da izvršiš obećanje.

JANKOVIĆ: Thérèse, Thérèse, šta ti sve od mene ne tražiš! Da budem lud i pametan u isti mah!

TEREZA: To ja mogu, kad hoću!

JANKOVIĆ: Pa ti si žena!

TEREZA: Lijepa žena, m o n c h e r ! A zašto se nisi još maskirao?

JANKOVIĆ: Htio sam da se s tobom razgovorim prije neg se maskiram. Jer onda do ponoći ostajem nijem.

TEREZA: Zašto?

JANKOVIĆ: Jer mi niko ne smije ući u trag.

TEREZA: A kako ćeš se kostimirati?

JANKOVIĆ: Kao Đavo! Lijepi, crveni Đavo!

TEREZA: Đavo! Nijemi Đavo! Ne, ne, Antoine! To je ružna maska!

JANKOVIĆ: Oprosti, ali sad je nemoguće da svoj plan promijenim. Dakle, m a c h è - r e ¹⁷³ Thérèse, valja se pokoriti. A pomisli kakvu sam masku odabrao Kleefeldu?

TEREZA: Kakvu?

JANKOVIĆ: Masku odrpanog filozofa Diogena, koga je sudbina strpala u praznu bačvu.

TEREZA (*smije se s njim zajedno*): Ti si genijalan, Antoine!

JANKOVIĆ: Ljubav je dala krila mojoj fantaziji. Belizar će doći kao malteški vitez. Kad zatrubi trublja poći će on sa Fruzikom iza zastora, a šta će doći poslije, znaš i sama, Fruzika i Belizar bit će svoji.

TEREZA: A Kleefeld će pobijesniti, kao i nedavno kad je moj muž postao banskim namjesnikom! (*Smije se*). Poljubi me, Antoine! Na račun buduće nagrade.

JANKOVIĆ: Ne, ne, Thérèse! (*Uzme iz jedne vaze nešto cvijeća*): Ja ne Volim slasti na kapljice. Ja ispijam sve na jedanput...

TEREZA (*udari ga po licu cvijećem*): Ti si mahnit!

JANKOVIĆ: Moja se mahnitost zove: Thérèse!

TEREZA: A moja: Antoine! (*Pojavi se na stubama desno KLEEFELDOVICA kao Vestalka i AMÉLIE kao Škotkinja*).

JANKOVIĆ: Ali - a d i e u , m a c h è r e ! Već je skrajnje vrijeme da se maskiram.

TEREZA: A u r e v o i r , m o n c h e r f o u ! (*Ona ode u Olimp, a Janković lijevo. Kleefeldovica i Amélie silaze niz stube*).

KLEEFELDICA (*odjevena kao Vestalka*): Jesi li vidjela? Tko je bio s Jankovićem?

AMÉLIE: Po glasu, čini mi se Bačanka!

KLEEFELDICA: Pa ona je u potpunom négligé-u! Čudim se da nije došla kao Eva!

AMÉLIE: I morala je, kao Adamova žena! (*Smijeh*).

¹⁷³ *ma chère* (franc.) - draga moja

KLEEFELDICA: I to je žena banskog namjesnika! Skandal!

AMÉLIE: Neće se ovako triumfalno držati kad udari ponoć. Kako ćemo znati tko je papà?

KLEEFELDICA: Valjda će nam se sâm javiti. (*Opazi kako dolazi SERMAŽICA s desne strane. S njom je ANKA u šestinskom kostimu*). Gle, Sermažice! Vrlo neugodno!

AMÉLIE: Možda nas ne prepozna!

KLEEFELDICA: Držimo se kao da ih ne vidimo!

SERMAŽICA (*bez kostima silazeći Anki*): Ako me oči ne varaju... Madame Kleefeld!

ANKA: O u i , o u i , m a m a n !¹⁷⁴ Pogodili ste.

KLEEFELDICA (*Ameliji*): Prepoznala nas je! (*Pođe u susret Sermažici*): Oh, chère baronne! Bez maske?

SERMAŽICA: Bon soir, chère baronne! Nama je starima dobri bog već napravio masku sa naborima i sijedom kosom.

KLEEFELDICA (*Anki*): Vous etez très charmante! Une vraie paysanne!¹⁷⁵

ANKA: Merci, madame!

AMÉLIE: Jeste li išta čuli, gospođo barunice, za onu djevojku, što je bila kod vas?

KLEEFELDICA: Da, da, čule smo da je pobjegla sa nekim mladim kovačem.

SERMAŽICA: Ne govorimo o njoj, molim vas. C'est la plus grande désillusion de ma vie!¹⁷⁶

AMÉLIE: Nije zaslužila da je jedan mlad oficir radi nje nastradao.

ANKA: Ah, taj oficir, baroneso, da nije bio onako drzak...

KLEEFELDICA (*Sermažici*): Otkada se nismo vidjele, draga barunice?

SERMAŽICA: Ja se vrlo srdim na vašega muža, chère baronne. On je nepravedno zatvorio kapetana Pakića!

KLEEFELDICA: Takav je bio nalog!

SERMAŽICA: Ta, valjda ne mislite, da je stara Sermažica podjetinjila. Kakav nalog! Tu je drugo po srijedi. C'est un otage, Madame la baronne!¹⁷⁷ (*Ode sa Ankom na Olimp*).

KLEEFELDICA: Madame la baronne!

AMÉLIE: Rasrdila se je.

KLEEFELDICA. Malo mi je stalo. I onako nas je izdala! Dođi! (*Odlaze u Pakao*).

(*Ulaze s desna BELIZAR kao Malteški vitez, a PATAČIĆ kao prosjak. Scena među njima u velikom tempu*).

¹⁷⁴ *oui, oui, maman* (franc.) - da, da, mama

¹⁷⁵ *Vous etez très charmante! Une vraie paysanne!* (franc.) - Vi ste vrlo šarmanтни! Prava seljanka!

¹⁷⁶ *C'est la plus grande désillusion de ma vie!* (franc.) - To je najveće razočarenje u mom životu

¹⁷⁷ *C'est un otage, Madame la baronne!* (franc.) - To je talac, gospođo barunice!

BELIZAR: Rekao sam ti, da me ne vodiš amo.

PATAČIĆ: Belizar - tvoj tutor zna šta čini.

BELIZAR: Ne dam se više mrcvariti...

PATAČIĆ: Strpi se - molim te.

BELIZAR: Ne vjerujem ti, što mi veliš o Ružici... Kako je to moguće?

PATAČIĆ: Pobjegla pa pobjegla. Zar je to jedna žena učinila! Zaljubila se i otišla za čovjekom, koji joj je bio drag.

BELIZAR: Prisilili su je na to. Prevarili su je. Odvedi me k Jankoviću...

PATAČIĆ: Bogzna gdje je on. Ne boj se. On će te već naći.

(S lijeva dolazi KLEEFELD kao ĐAVO, a JANKOVIĆ kao DIOGENES sa fenjerom u ruci).

BELIZAR: Idimo odavle... Ne volim gledati te glupe maske.

(Kleefeld i Janković se nasmiju. Uđe BENJAMIN i približi se Belizaru).

BENJAMIN *(sad je Harlekin)*: Viteže, dođite sa mnom! *(Belizar i Patačić prođu lijevo s Benjaminom)*.

KLEEFELD *(Jankoviću)*: Tko je ovaj harlekin?

JANKOVIĆ *(prst uz usta)*: Pst!

(Iz Olimpa izađu nekoje maske. KASTOR i POLUKS, MERKUR, JUPITER. Janković pođe kraj stupu od stepenica i ostane nepomičan. Otkad dokad osvijetli koju masku. I iz pakla izađu nekoje maske: BAĆAN, TRI GRACIJE, AMOR i PSIHE. Kleefeld je prešao na drugu stranu).

BAĆAN *(Kleefeldu)*: Gospodine đavole, jeste li vi ovdje kućedomaćin?

GRACIJE *(odobravaju)*: Janković! Poznamo te, Janković!

ZASTOR: Đavo je Janković.

POLUKS: A ovaj ovdje sa svjetiljkom?

KASTOR: Rekla mi je Baćanka: Kleefeld.

(Ulaze druge maske: KLEEFELDICA, AMÉLIE, MARS, HERKULES, GANIMED).

AMÉLIE: M a m a n , još nema malteškog viteza?

KLEEFELDICA: Ne vidim ga, dijete. Strpi se. On mora doći.

BAĆAN *(Ameliji)*: Vi ste iz Škotske, draga gospođo. Ima li u Škotskoj kakvo ispražnjeno mjesto lokumentenensa?

KLEEFELDICA: Na žalost nema; Baćani su sve okupirali.

(Ulazi TEREZA BAĆAN sa EUFROZINOM, kao Turkinjom).

MARS (*Ganimedu*): To je Bačanka.

KASTOR: Divna žena! Da je moja!

POLUKS: Ima tu više vlasnika. Ne bi te dopao nego komadić.

KASTOR: Bolji je komadić lijepe žene, nego cijela ružna.

TEREZA (*pođe ravno k đavlu*): *B o n s o i r , c h e r d i a b l e !*¹⁷⁸ (*Pruži mu ruku*).

KLEEFELD (*kao da ne vidi ruke, samo se nakloni*).

MARS (*Herkulesu*): Gle, đavo se čuva žene!

TEREZA (*se privine uz Đavla i povuče ga naprijed*): Oh, hvala ti, Antoine! Hvala ti za ovu zabavu, za sve što si za me večeras učinio. Sad vjerujem u tvoju ljubav. (*Đavo samo potvrđuje glavom*).

KLEEFELDICA (*koja opazi kako Bačanka vuče vruga*): Amélie: gledaj Bačanka i Janković...

AMÉLIE: Zaludu joj sve!

KLEEFELDICA: Pakić je u našim rukama!

(*Opet se sakupljaju NOVE MASKE na pozornicu. U smijehu i šali. Među njima BELIZAR, koji se razgovara s Tukinjom EUFROZINOM*).

TEREZA (*je dovela Đavla sprijeda do jedne niše ispod stuba, sjela tu, a Kleefeld do nje*): Od danas si moj dušom i tijelom, Antoine? Jesi li, reci? (*Uhvati ga strastveno za ruku. On kimnu glavom i stavi njezinu ruku na svoje srce. Međutim se dovuče k njima Harlekin (Benjamin) i pjevucka i sluša razgovor*).

BENJAMIN (*pjevucka još*):

L a b e l l e T h é r è s e
T o u j o u r s a m o u r e u s e !

KLEEFELDICA: Eno: malteški vitez!

AMÉLIE: Tko je ona Turkinja?

KLEEFELDICA: Nije li to Fruzika! Pođimo bliže!

BENJAMIN (*pjevucka dalje*): T o u j o u r s a m o u r e u s e !

TEREZA: Ti si impertinentan, m o n c h e r H a r l e q u i n .

BENJAMIN: To sam naučio od tvoje papige, lijepa masko! Ovaj bi tvoj vrug mogao također poći k njoj u školu. Naučio bi govoriti. (*Pođe do Kleefeldice i Amélie*).

KLEEFELD (*se treska tobože u smijehu, klima glavom*).

(*Mali orkestar, također maskiran, izlazi iz pakla. I nove maske. I jedna grupa PASTIRA i PASTIRICA, koje zauzmu sredinu i plešu, uz diskretnu muziku, menuet*).

¹⁷⁸ *Bon soir, cher diable* (franc.) - Dobra večer, dragi đavole

JANKOVIĆ (*stoji u svom čošku, rasvijetli svjetiljkom odkad dokad koga prolaznika, i mirno promatra živu zabavu. CRNCI su već davno odnijeli svoje tase sa novcem za ulazninu i javljaju se među masom*).

KLEEFELDICA: (*zauzme lijevu stranu sprijeda, Ameliji*): Jest, s njim je Fruzika. Približi se i poslušaj šta govore. (*Amélie ode. Međutim prođe PATAČIĆ kao prosjak, mimo Kleefeldice. Ona ga naglo zadrži*): Grofe, vi ne čuvate sužnja!

PATAČIĆ: Ne bojte se, barunice. Moje ga oko prati svuda. Odavle može izaći samo kao zaručnik baronese Amélie.

KLEEFELDICA: Jeste li mu pokazali smrtnu osudu?

PATAČIĆ: Jesam.

KLEEFELDICA: Šta veli?

PATAČIĆ: Ne bojte se. Sve će biti dobro.

TEREZA (*čitavo vrijeme u nijemoj igri izazivlje svoga Đavla, odkad dokad čuje se jasno po koja fraza njezina govora*): Srce mi puca od radosti..

. svi mi nervi igraju... Antoine!... Jedva sam dočekala taj dan ljubavi i osvete! Sve mi se čini kao san! Svršena je borba, a Kleefeld, mrski i gadni Kleefeld bit će preda mnom ponižen. A uništiti ću ga do kraja! Ti mi, Antoine, moraš pomoći! (*Đavo kimne glavom*). Oh, hvala, hvala, Antoine! Samo tebi moram zahvaliti za tu pobjedu. Moj muž je veliki slabić... On mi je samo maska, a ti si srce...

(*Menuet se dalje pleše. Maske poredane gledaju, smiju se i dobacuju riječi neprestano. Mora biti buka i nemir, al ipak se dijalog mora dobro čuti*).

JANKOVIĆ (*je još prije pošao dvoranom, zašao među maske i kao slučajno došao pred Kleefeldu i Bačanku, digno svoju svjetiljku u zrak i osvjetli ih*).

TEREZA (*skoči i plane*): Šta tražiš, odrpani filozofe? Zar ljude? Ovdje su samo vragovi i bogovi! Nema tu mjesta za kukavne stvorove kao što si ti. Odlazi!

JANKOVIĆ (*opet digno svjetiljku, pogleda čvrsto Bačanku i udari u paklen, grohotan smijeh*): Ha! Ha! Ha!

BELIZAR (*je opazio da Škotkinja prisluškuje njegov razgovor i provlači se sa Fruzikom naprijed, lijevo*). Ona nas Škotkinja prisluškuje... Budite oprezni!

FRUZIKA: Teta Tereza sve je priredila za svadbu. Ona će me otjerati, ako ne pođem za vas.

BELIZAR: Ne bojte se. Sve će biti dobro.

FRUZIKA: Pa i vi volite vašu Amélie - je li?...

BELIZAR (*polako*): Tihoo! (*Amélie prolazi mimo njih*).

AMÉLIE (*dođe do majke i Patačića*): Kapetane, Pakić se dogovara sa Fruzikom. Spominju i mene. To je vrlo sumnjivo.

PATAČIĆ: Vi ste, baroneso, nemirni, razdraženi...

AMÉLIE: I jesam, grofe. Vrlo sam nemirna.

KLEEFELDICA: Nemaš razloga, m o n e n f a n t ! Pobjeda je naša.

1. PROSJEK (*priđe do Jankovića*): Je li vrijeme?

JANKOVIĆ (*samo kimne glavom. Prosjak se izgubi, za čas presta glazba, jeknu zvuk, mukao i gromoran, i opetova se 12 puta. Sve se uskomeša. Žamor. Glasovi: "Ponoć". "Ponoć". "Sad će početi!" U masi se pojaviše i biskup TAUSI, s njim SERMAŽICA i njihova pratnja, Sluge im donesu fotelje i stave ih pred stube lijevo, pred stube desno stvori se u čas oniski pjeđestal na koji je Đavo doveo Baćanku, a on sjedne uz njeno podnožje. Maske se poredaju i sjede na balustradama, donešenim stolcima, sve okrenuto prama maloj pozornici. Svakako sjede: Kleefeldica, Baćan, uz koga su ostale Tri Gracije i još po koja uglednija ličnost. Međutim dođu DJEVOJČICE s košarama cvijeća i dijele maskama po kiticu dvije. Pred zastor male pozornice stane CRNAC [Janko]).*

JANKO: Gospodo, ponoć je. Sad dolazi posljednja i glavna točka današnje večeri. Ali prije toga u ime moga gospodara (*Okrenu se k Baćanki*) čast i slava kraljici slasti i radosti, slava ljepoti! (*Mnoštvo posu cvijećem Bahanticu, i klikne*): Slava! Slava! (*Glazba zavrta par bahantskih akorda*).

BAĆANKA (*obasuta cvijećem, digne svoj štap i baci krinku*): Evo vam kraljice!

MNOŠTVO (*klikne burno*): V i v a t T h e r e s i a ! V i v a t T h e r e s i a !¹⁷⁹

TEREZA: Hvala vam! Hvala, robovi moji! Robovi sa zlatnog Olimpa, sa dalekog istoka, sa vječitog leda, i ti, moj najvjerniji robe iz crnog pakla! Ljepota prima vaš poklon i vašu počast!

MNOŠTVO (*ju pozdravlja burno i kliče*): V i v a t T h e r e s i a !

(*Opet prihvati nježna muzika i onda sve tiše i tužnije, na što se polako diže zastor, na sred pozornice sjedi bez maske ANKA SERMAGE kostimirana kao hrvatska seljakinja. Uz nju sjedi rutav Satir i nepomično gleda preda se. Balet satira i nimfa, koji zavađaju sa darovima zarobljenicu. Ona sve odbija. Napokon dolazi mlad hrvatski seljak na čelu čete svojih drugova i oslobađaju zarobljenu ženu. Balet vila, muzika, pjevanje*).

KLEEFELDICA (*za vrijeme pantomime*): Šta je to? Ti si učena...

AMÉLIE: Ne razumijem ni ja tu dosadnu alegoriju. (*Kad pane zastor, pljesak*).

TEREZA (*Đavlu*): Ja ne znam, Antoine, odakle taj tvoj f a i b l e za seljake i seljakinje! Ovo ti baš nije uspjelo!

TAUSI (*Sermažici*): Janković se je zaletio svojom fantazijom predaleko. Šta mislite, gospođo barunice?

SERMAŽICA: Možda imate pravo, excellentissime domine!¹⁸⁰ Proći će još mnogo vremena, a možda i čitav vijek, dok dođe novi Matija Gubec...

TAUSI: Pa će i taj izgubiti glavu!

SERMAŽICA: Može biti. Ali tko vam kaže, da neće osloboditi svoj narod?

TAUSI: Illusiones, illusiones, illustrissima domina!¹⁸¹

SERMAŽICA: Čitava historija, excellentissime, nije nego niz iluzija, koje su postale realnost...

¹⁷⁹ *Vivat Theresia!* (lat.) - Živjela Tereza!

¹⁸⁰ *excellentissime domine* (lat.) - najpreuzvišeniji gospodine

¹⁸¹ *Illusiones, illusiones, illustrissima domina!* (lat.) - Iluzije, iluzije, presvijetla gospođo!

(Novi znak. Muzika. Zastor se digne. Preko pozornice pređe klipsajući malen DJEČARAC, u karikaturi Baćan, sa velikim ostrugama, velikom sabljom, ogromnim kalpakom, a on malen, malen).

AMÉLIE *(smijući se)*: Mama, pa to je lokumtenens!

(Publika se dosjeti da je to Baćanova karikatura nemirna je i smije se).

SERMAŽICA: Ah, c'est magnifique!¹⁸²

1. GRACIJA *(Baćanu)*: Čuješ mali Pluto, ono si ti!

BAĆAN *(se kiselo smije)*.

(Još veći žamor. Zastor pada. Muzika. Zastor se opet digne: Na pozornici zlatni fotelj. Izlazi jedan GLUMAC kao karikatura Kleefeld, i sve gleda kako će sjesti na fotelj, ali se ovaj odmiče. Konačno kad hoće da sjedne, fotelj se hitro odmakne i on padne. Zastor se spušta. U publici veliki smijeh, žamor).

TEREZA *(Đavlu)*: To si sjajno izmislio! Antoine!

KLEEFELD *(se nešto buni)*.

AMÉLIE: Mama, to je uvrjeda...

KLEEFELDICA: A što to uistinu znači?

1. MASKA *(kraj Kleefeldice)*: Pa to je jasno! Kleefeldu je izmakla stolica banskog namjesnika!

BAĆAN *(se žestoko smije kao malo dijete i Tri Gracije s njim)*.

TAUSI *(Sermažici)*: Janković me je osvetio...

SERMAŽICA: P a u v r e Kleefeld!

(Opet sveopći žamor. Smijeh. Muzika počne da udara bahantski ritam. Zastor se diže. Na jednom izađe četa raznih MUŠKARACA koja vuče zlatnu dvokolicu na kojoj stoji razgaljena BAHANTICA slična na Baćanku. Otraga gura kola onaj mali dječarac od prije, a bahantica baca cjelove muškarcima).

MNOGO GLASOVA: Baćanka! L a b e l l e T h é r è s e ! Madžarica!

(Veliki smijeh i buka. Zastor hitro pada).

TEREZA *(zadrhta i kroz usta reče vragu)*: I n f a m e ! Šta si učinio?

¹⁸² *C'est magnifique!* (franc.) - to je veličanstveno!

JANKOVIĆ (*negdje sakriven*): **A t t e n t i o n!**¹⁸³ (*Tišina*). **R e v a n š!**

(*Muzika. Zastor se diže. Na pozornici: Dva mlada para zagrljena: BELIZAR u ruhu prosjaka i RUŽICA, JURATOVIĆ i MARICA. U pozadini DVANAEST PROSJAKA sa krinkom. Na jednom kraju pozornice sprijeda zgurena na stolcu BABIKA, na drugom kao pandan BENJAMIN. U sredini sjedi na stepenici JANKO. Publika u velikom čudu. Glasovi srdžbe, nemir. Najednom dođe DIOGEN (Janković) sa svojom lampom, stane na mali proscenij, baci bradu, krinku i lampu.*)

JANKOVIĆ: Dolje maske! (*Metež u publici, skidanje krinka*).

SERMAŽICA (*uhvati Tausi-a za ruku*): Za boga, Ružica!

TEREZA: Antoine! (*poleti k njemu*): Ti si Diogen! Prevara!

JANKOVIĆ: Révanche, Madame! (*Publici*): Gospodo, dragi gosti ove hrvatske kuće. Diogenes je tražio ljude i veli vam: Evo ljudi! Evo vam Belizara Pakića i Ružice Deličeve! Evo vam Josipa Juratovića i njegove Marice Magičeve. Pohlepa, zloba i podlost htjedoše rastaviti ova dva para srdaca, a ja sam ih sastavio za uvijek!

(*U publici pljesak i buka. Smijeh*).

TEREZA (*trgne masku Đavlu*): A tko si ti, beštijo paklena? (*Opazi Kleefeldu i krikne*).

KLEEFELDICA (*nešto više i drži onesviještenu Amélie u naručju*).

KLEEFELD (*stupi pred pozornicu i krikne*): Izdajstvo! Smrt za izdajstvo! (*Okrene se*): Kapetane Patačiću, povedite kapetana Pakića u zatvor! Sutra nek bude fiziliran!

TEREZA (*skoči bijesno pred pozornicu i siknu kao zmija*): Ne! Ne! (*Izvadi iz njedara papir*): Evo bansko pismo! Pakić je moj. On će još ove noći u Kufstein, u tamnicu...

BAĆAN (*približi se k Baćanki i više kriještavo*): U Kufstein! U Kufstein!

JANKOVIĆ (*glasno, suprostavi se s pozornice protestima, buci, i nastaje tišina*): Ni u Kufstein, ni u smrt - nego pred oltar! Uhvatio vas je bijes i da možete ovaj bi me čas uništili - al ja, Antun Janković, hrvatski plemić, ja vas se ne bojim! Kapetan Pakić kaznio je drskog stranca, što je prostotom obružio hrvatsku djevojku, a vi ste ga htjeli samo onda pardonirati, ako uzme jednu od vaših kćeri. Divne li pravde! Prav je ako se proda, kriv, ako ostane čovjek! Ali ja ljubim ovog mladića, ja njegov prijatelj i zaštitnik, i nisam htio da mu ubijete srce. Tko krade srce, razbojnik je komu para nema. I započeo sam s vama nejednaku borbu. Znao sam kakovi ste i vidio sam, da bi se protiv vaše moći, zlobe i pakosti teško odhrvao u otvorenoj borbi. Vi ste silni i mogući, a mi slabi i maleni. Vi ste oružani, a mi goloruki. I lukavštinom i spretnošću duha pobijedili smo. Ulovio sam vas u onu mrežu, u koju ste htjeli saplesti ovog mladića, čije je bogatstvo bilo glavni uzrok vašoj brizi za nj. Ovamo, gledajte ovu djevojku (*Pokazuje na Ružicu*): Ona će vas naučiti kako se voli, kako se strada iz ljubavi, kako se pomoću ljubavi pobjeđuje. Šta mislite šta je ona radila, dok ste se vi trgali za Pakićevo srce i ruku, stavljajući ga pred dilemu: ili neljubljenu ženu ili smrt, i dok sam ja pisao proti vama pamflete, dizao u lagum vaše

¹⁸³ *Attention!* (franc.) - Pozor!

utvrde, varao vas na sve moguće načine, intrigom, licemjerstvom, kameleonstvom, ako hoćete - šta je ona radila? Sirota, bez ikoga, živeći od milosti jedne plemenite hrvatske gospođe, prodala je jedino što je imala, nakit svoje pokojne majke i pobjegla. Ali ne u sramotu, kao što ste vi bili razglasili, nego s ovim čestitim građaninom, komu ste vi, razbludnici i podlaci, htjeli odnijeti djevojku, pobjegla je preko brda i dolina, kroz buru i snijeg, u daleku zemlju da nađe zaštitu, proti kojoj sve vaše himbe i pakosti ništa ne mogu. Otišla je u Beč, klekla pred kraljicu, i ganula njezino srce suzama i svojom velikom ljubavi. Kraljica joj reče: - Pardon, p u k o v n i k u Pakiću, koga poznam kao junaka i vojnika! - Dakle, gospodo, ni u Kufstein ni u smrt! (*Izvoadi carski akt*): Evo pardona! Evo pečata. "Maria Theresia, regina!"¹⁸⁴ (*U dvorani potpuna tišina, opća konsternacija*). Al ne bojte se, neće Belizar Pakić pred pukovniju. On ostaje na svome imanju, uz svoju družicu, da čuva, goji i podiže hrvatsku zemlju. A vi budite pravedni. Bog nas stavi ovamo, od Boga nam je pravo da Hrvat bude svoj. Ne mrzimo vas, al dajte nam, da možemo ljubiti svoje. Ostavite nam naša prava, naše ime, naše srce. A vi, koji ste Hrvati, a zaboraviste da ste Hrvati, vratite se među svoje, prije nego li v a s vaši ne zaborave. A da ne mislite da je Antun Janković sâm, kličem da čujete odaziv: Borba do smrti za naše pravice! **F e l i x C r o a t i a !**

PROSJACI (*skinuše krinke*): **F e l i x C r o a t i a !**

(*Ujedno sva masa prisutnih čvršće se okupi oko pozornice, a među njima i Sermažica i Tausi, koji svi skupa kliknuše: F e l i x C r o a t i a ! Kleefeld, uz svoju ženu, Baćan uz Baćanku ostaše sprijeda*).

MALENIĆ (*jedan od prosjaka, istupi naprijed*): Iz Beča donosim važne vijesti. Kraljica je premjestila pukovnika Kleefeldu iz Zagreba u Karlovac, a pošto izgleda da gospodinu grofu Adamu Baćanu vladanje zadaje teške muke, daje mu kraljica za suvladara sa jednakim pravima starog Horvata Nikolu Škrleca!

DRUŠTVO: Vivat Škrlec!

(*Kleefeldovi su međutim izmakli. Tereza je od srdžbe pala opet u naslonjač i slomila svoj bahantski štap, a Baćan, bacivši krunu Plutonovu s glave, reče joj*):

BAĆAN: Tako je to, kad čovjek ženu sluša!

JANKOVIĆ (*stupi malo bliže*): Hvala vam, gospodo moja, što ste me počastili. Hvala za vaše cekine, koje sam poklonio dijelom kao miraz Marici Magićevoj, a dijelom mojim čednim pomoćnicima, staroj Babiki i dosjetljivom Benjaminu. Laka vam noć! I sjetite se katkad hrvatskog Diogenesa!

(*Mnoštvo pođe prama izlazu. Muzika. Ružica poleti do Sermažice i zagrlje se. Rukovanje i čestitke. Baćanka uhvati Baćana i gurne ga prama izlazu*).

¹⁸⁴ *Maria Theresia, regina* (lat.) - Marija Terezija, kraljica

TEREZA (*Baćanu*): Idi! Šta se ne mičeš? (*Poleti prema izlazu lijevo, ispane joj tigrovo krzno*).
ORŠIĆ (*digne krzno i pruži joj ga*): Gospođo grofice! Vaše krzno... (*Al Baćanke je već nestalo*).
MALENIĆ: Ti si sjajan, dragi Diogenes! Pobijedio si!
SERMAŽICA: Hvala vam, Antoine, od srca vam hvala za ovo moje siročče!
TAUSI: Ja vam se divim, magnifice. Vi ste pošten čovjek!
SERMAŽICA: Pa i, vi, excellentissime, kao da ste i vi s nama?
TAUSI: Pa s kim ćete da bude zagrebački biskup, ako ne s Hrvatima?

(Opće odobravanje: "Vivat Croatia!"¹⁸⁵ Vivat Diogenes!" Pomalo izlaze gosti, a ostanu zadnji Belizar i Ružica, a s njima Janković).

JANKOVIĆ (*ustavi ih*): Jeste li sretni, djeco?
BELIZAR (*primi ruku Jankovića i poljubi je*): Hvala, dobročinitelju naš!
JANKOVIĆ: Bog vas blagoslovio. Ljubite se, ostajte što jeste i ne dajte da vam djeca budu drugo nego što ste vi! Budite sretni! Sad se ne ćemo vidjeti za dulje vremena.
BELIZAR: A kamo vi?
JANKOVIĆ: Hrvatski se Diogenes vraća u svoju bačvu.
RUŽICA: Da nas ostavi?
JANKOVIĆ: Nipošto. Da pazi kroz škulju svoje bačve, jeste li dobri i pametni, jeste li dobri Hrvati!

(Uzme ih preko ramena i vodi preko stuba, dotle pada)

Zastor.

Zagreb, srpanj, kolovoz, 1928.

¹⁸⁵ *Vivat Croatia!* (lat.) - Živjela Hrvatska!

RJEČNIK

abbé (franc.) - svećenik, opat
adieu (franc.) - zbogom
allons (franc.) - hajdemo
allora (tal.) - onda, dakle
ambrasirati se (franc.) - zagrliti se
amice (lat.) - prijatelju
amizantan (franc.) - zabavan
amoretto (tal.) - malen kip koji prikazuje boga ljubavi Amora
Androklo - u starorimskoj mitologiji, odbjegli rob koji je sreo lava i izvukao mu trn iz šape; kad je bio uhvaćen, osuđen je na borbu s tim lavom, ali lav nije htio napasti svoga dobročinitelja
Angelus (lat.) - molitva uz jutarnja ili večernja zvona ("Anđeo gospodnji navijestio Mariji...")
à propos (franc.) - u pogledu, što se tiče, u vezi toga
arest (tal.) - zatvor
aretirati (franc.) - uhititi
Argus - div iz grčke mitologije koji je imao 100 očiju po cijelom tijelu; prenes: čovjek koji sve vidi
attendez (franc.) - čekajte
auditor (lat.) - vojni sudac
avantira (franc.) - avantura, pustolovina

Bahantica - bakhantica, pratilica boga vina Bahka (Dioniza), raspojasana žena
batist (franc.) - vrsta finog platna
beneficija (lat.) - mn. od *beneficij*: povlastica, prednost, olakšica
bien (franc.) - dobro
Bon soir (franc.) - Dobra večer
bordo (franc.) - vrsta vina iz okolice francuskog grada Bordeauxa
borniran (franc.) - umno ograničen, duševno skučen
boudoir (franc.) - budoar, mali, elegantno ukrašeni ženski salon u stanu

causeur (franc.) - kozer, čovjek koji ugodno priča, vješt zabavljač
chevalier (franc.) - vitez; kavalir
clavecin (franc.) - klavesen, stariji tip klavira
coiffeur (franc.) - vlasuljar, frizer
coiffiranje (franc.) - uređivanje frizure ili vlasulje
comtesse (franc.) - grofica

delektirati se (lat.) - zabavljati se, naslađivati se
demoiselle (franc.) - gospođica
de profundis (lat.) - početni stihovi pogrebnog psalma, *Iz dubine*
deputacija (lat.) - poslanstvo, izaslanstvo
devotan (lat.) - ponizan, pokoran, odan, pobožan
deziluzija (franc.-lat.) - uništenje iluzije, razočarenje
dezolatno (lat.) - neutješno, očajno
Diogenes - Diogen, starogrčki filozof koji je, odbacivši materijalna dobra, stanovao u bačvi, suvremenik Aleksandra Velikog
doza (grč.) - kutija ili zdjelica za šećer, slatkiše, duhan i sl.

ekvilibriraj (lat.) - ravnoteža, stabilnost
entreprises (franc.) - pothvati, poduzetnički pothvati, spekulacije
evidemment (franc.) - jasno
excellentissime (lat.) - najpreuzvišeniji (titula biskupa)

felicissima (lat.) - najsretnija
fizilirati (franc.) - ustrijeliti, strijeljati
francmaçon (franc.) - slobodni zidar, mason

Ganimed - u grč. mitologiji lijep dječak koji bogovima na Olimpu toči piće
girandola (tal.) - svijećnjak sa nekoliko

krakova

gratulirati (lat.) - čestitati

Harlekin - šaljivi lik iz talijanske
comedije *dell'arte*, lakrdijaš

illustrissime (lat.) - presvijetli (feudalna
titula visoke gospode)

impertinentan (lat.) - drzak, bezobrazan,
neuljudan

infaman (lat.) - podao, gadan, nečastan

inferno (lat.) - pakao

jovijalan (franc.) - vedar, zabavan, veseo

kabala (hebr.) - srednjovjekovna
židovska tajna nauka; mistika, tajna
nauka uopće

kadifa (tur.) - vrsta platna, baršun, pliš

Kalabrez - stanovnik Calabrije, krajnjeg
juga Apeninskog poluotoka

kaloper - rogač

kalpak (tur.) - kapa od krzna; kaciga

kanonik (lat.) - viši svećenički čin

kapricirati se (tal./ franc.) - biti mušičav,
hirovit, tvrdoglav; tvrdoglavo ustrajati

kaprisa (franc.) - hir, inat, "mušica"

kapucin (lat.) - pripadnik jedne grane
franjevačkog reda (nose smeđi habit s
dugom kukuljicom)

karafa (tal.) - trbušasta boca, staklenka

Kastor - po grčkomu mitu jedan od
blizanaca Dioskura (drugi je *Poluks* ili
Polideuk); Kastor i Poluks sinovi su
Zeusa i Lede, junaci i polubogovi; simbol
bratske ljubavi; poslije smrti postali su
zvijezde

koafirati (franc.) - uređivati frizuru

komornik (lat.) - sobar

konverzirati (lat.) - razgovarati, čavrljati

Kufstein - grad u Tirolu u Austriji;
snažno vojno uporište, poznata tvrđava
Geroldseck iz 13. stoljeća

kujonirati (franc.) - mučiti nekoga, podlo
s nekim postupati, šikanirati

lagum (tur.) - podzemni hodnik; potkop,
mina

lajtnant (njem.-franc.) - potporučnik

liaison (franc.) - veza

lokumtenens, lokumentenens (lat.) -
vršitelj dužnosti, zamjenik, namjesnik

mademoiselle (franc.) - gospođica

magister (lat.) - učitelj

magnifice (lat.) - preuzvišeni

maltez, malteški vitez - ivanovac,
johaniter, pripadnik viteškog reda
osnovanog 1070. godine za zaštitu
hodočasnika u Palestinu; nakon što su
Križari izgubili osvojene zemlje u
Palestini, nastanili su se na Malti

mandat (lat.) - (ovdje) naredba, nalog

Mars - starorimski bog rata (grč. Ares)

menuet (franc.) - vrsta društvenog plesa
iz 17. st. u tročetvrtinskoj mjeri

merci (franc.) - hvala

mésalliance (franc.) - mezalijansa,
nepriličan brak, brak između socijalno
neravnopravnih ljudi

modus (lat.) - način

mon cher (franc.) - dragi moj

mon Dieu (franc.) - moj Bože

monsieur (franc.) - gospodin

mundur (franc.) - odora, uniforma

muslin (franc.) - fina pamučka tkanina
(ime prema iračkom gradu Mosulu)

muštra (njem.) - uzorak, primjerak

négligé (franc.) - nemarna, neprimjerena
odjeća; polugolotinja

nenavidjeti - mrziti

never (engl.) - nikad

Nichts (njem.) - ništa

niente (tal.) - ništa

noblesse oblige (franc.) - plemstvo
obvezuje

obrstar (njem.) - pukovnik

optime (lat.) - izvrsno, odlično

paroksizam (grč.) - vrhunac, kulminacija

parole d'honneur (franc.) - časna riječ

paškvil (tal.) - pogrđan ili podrugljiv spis, javna uvreda istaknute ličnosti (prema Pasquino - ime kipa u Rimu na kojega bi se obično smještali stihovi s takvim sadržajem)
pauvre (franc.) - jadan
pelivan (tur.) - akrobat
pemski - češki (i pogrđno značenje)
piket (franc.) - vrsta kartaške igre
Pluto, Pluton - starorimski bog podzemnog svijeta (grč. Had)
Poluks - v. *Kastor*
Požun - stariji naziv za današnji grad Bratislavu u Slovačkoj
prepošt (tal.) - poglavar samostana, prior
preputium (lat.) - prepucij, kožna kapica na vrhu muškog spolovila (misli se na obrezivanje Židova)
presiran (franc.) - pritisnut, stegnut; natjeran u škripac
primaš (lat.) - prvi violinist ciganske glazbe
proscenij (grč.) - prednji dio pozornice, između zastora i orkestra
Psihe - grč. ljepotica u koju je bio zaljubljen bog ljubavi; personifikacija duše

renomist (franc.) - brbljavac, hvalisavac, razmetljivac
retirirati se (franc.) - povući se, uzmaknuti
reusirati (franc.) - uspijevati, postići uspjeh
reverendissime (lat.) - velečasni, prečasn
revoltirati se (franc.) - ozlojediti se, protiviti se, negodovati

sekreter (franc.) - pisači stol
sermon (franc.) - propovijed, ukor, opomena
soareja (franc.) - večernja priredba, sijelo
sofist (grč.) - mudrac, mislilac; pripadnik grupe starogrčkih filozofa iz 5. st. pr. n. e., koje je Sokrat prikazivao kao isprazne mudrijaše; naziv se zato danas koristi za mudrijaša, cjepidlaku, zanovijetalo i sl.
spektakulum (lat.) - predstava, prizor; skandal, buka, vika
suponirati (lat.) - pretpostavljati, nagađati, naslućivati

šartreza (franc.) - vrsta likera od bilja
šatula (franc.) - kutija
škuda (lat.) - nekadašnji srebrni novac
škulja - rupa
štukatura (tal.) - gipsanje, rad u gipsu, osobito na stropu sobe

tabernakl, tabernakul (lat.) - ormarić
talir (njem.) - vrsta austrijskog novca
tasa (tur.) - pladanj, poslužavnik

unanimiter (lat.) - jednoglasno

vagan - stara mjera za žito, oko 61 litre
Vestalka - čuvarica hrama starorimske boginje ognjišta Veste; vječna djevica
vis-à-vis (franc.) - nasuprot, sučelice
Vivat (lat.) - Živio / Živjela
volterijanac - pristaša Voltairea; slobodni mislilac, prosvjetitelj; buntovnik, prevratnik